

PROTESTÁNS KÖZLÖNY

AZ ERDÉLYI EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

1886.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ

SZÁSZ GERŐ,

ev. ref. első-pap, esperes, egyházk. főjegyző.

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRTT, 1886.

NYOMATOTT STEIN JÁNOS M. KIR. EGYETEMI NYOMDÁSNÁL.

T a r t a l o m.

	Lapszám.		Lapszám.
Baló Sándor		Egyetlen vigasztaló	149.
Papi értekezleti körök	332, 342, 349.	Hosszu esték .	399.
Balog Sándor		Jókai confessioja .	433.
Reformszükség a népiskolai vallástanítás körül	467.	Henter Pál	
Br. Bánffy Dezső		Köszönet- és hála nyilváníítás	27.
Felhívás a besztercei templom érdekében.	281.	Herepei Gergely	
Benke István		Adalékok a kolozsvári ev. ref. egyh. tör-	
A communitás	91.	ténetéhez	94.
Benkő Gyula		Dr. Jenei Victor	
A papi értekezletekről	419, 426.	Tanárok és egyhm. jegyzők az egyház-	
Bordo Sándor		kerületi közgyűlésben	3.
Lehet-e zsidó keresztszűle?	24.	Józsa Károly	
Bierbrunner Gusztáv		A segéd-lelkészség ügyében	155, 168.
Több protestáns önértzet	109.	Juhász Izidor	
Bitai Béla		Távoli hangok	357.
A gymn. vallásos nevelés érdekében	460.	Kisantal Sámuel	
Bod Károly		A sepsii egyházmegyéből	111. 119. 128. 198.
Az ünnepi követség ügye .	195.	Dr. Kolozsvári Sándor	
Az egészségtan középiskoláinkban	381, 391.	Jogos védelem	45.
Bogdán József		Konc József	
A mig nem késő .	333	Történeti adatok .	64. 76. 385. 395.
Botha Sándor		406. 413. 428. 436. 446. 471.	
Gyűjtő ív	81.	Köpataki Gyula	
Borbát Pál		A gymn. vallástanítás érdekében	417. 425.
A kézdii egyházmegyéből	215.	Magyarósi István	
Cseresnyés Ödön		Az udvarhelyi egyházmegyéből	454.
A n.-szebeni egyházmegyéből	206, 435.	Menyhárdt András	
Csiszér Pál		Az új törvényjavaslatokról	201.
Köszönetnyilvánítás	27.	Miklósi József	
Csulak Lajos		A deési egyházmegyéből	382.
Az egyházvizsgálat kérdéséhez	133.	Muzsnai Pál	
Mind csak az egyházvizsgálat	211.	A marosi egyházmegyéből	157.
Elek László		Nagy Sándor	
Karácson napján .	464.	A conversióról	203.
Fábián Dániel		Nagy Zsigmond	
A szerkesztőhöz	325.	Függelék Verestói György életrajzához	138.
Felméri Lajos		Nemes Árpád	
A német katolicizmus és a jezsuiták	347.	Számadás és köszönet	27.
Földes György		A visitáció kérdéséhez .	174.
Az egyházmegyéből	102.	A küllői egyházmegyéből	226.
Napirendre tartozó indítványok	308.	Papi értekezletek	363.
Gáspár János		Parádi Kálmán	
Karácsoni csillag	463.	Orvos-tanárok tanítsák-e az egészségtant	
Gönci János		gymnasiumainkban ?	33.
Visitatio seniorum particularis	185.	Reputáció	79.
Válasz Csulak urnak	223.	Péter Antal	
A mi ügyünk	308.	Hála és köszönet	7.
Gönci Lajos		Puskás Lajos	
Felvilágosítás	420.	A visitáció kérdéséhez	213.
Gyárfás Albert		Putnoki Lajos	
Nyilvános számadás és köszönet	431.	Püspöki egyház-látogatás	356.
Dr. Hegedüs István		Rákosi György	
Bélteki Ferenc	19.	Egyházválság Hollandiában	17. 25. 35. 262. 274.
A pápaság jövője	52.	Idegen országokban	114.
Az erkölcs-nemesítő egyesület	117.	A protestantizmus helyzete Itáliában	149.

	Lapszám.
A nápolyi gályákon	319, 326, 335, 342, 351, 360, 367, 378.
A theologiai tanárvizsgák	355.
Rózsa Sándor	
Pro visitatione canonica	220.
Szalay Károly	
A vallás a törvényszék előtt	409.
Több tudományt a vallásba!	441.
Id. Szász Károlyné	
Fohász	84.
Szász Károly	
Ma nyolcvan éves	85.
Theologiai vizsgálatok tervezete a magyarországi ev. ref. egyházban	288.
Körlevél a biblia fordításának átdolgozása tárgyában	297.
Szász Domokos	
Nyílt levél a szerkesztőhez	1.
Pásztori levél az országos közalap ügyében	21.
Főlhívás és kérelem	81.
Nyilatkozat	117.
Jelentés a conversióról	163.
Javaslat a jövedelem felhasználásáról	165.
Javaslat a n.-enyedi convictusról	173.
Javaslat a convictus ügyében	193.
Kimutatás	196.
Évi jelentés az egyházkerületi közgyűlésen	239, 249, 257.
Körlevél	257.
Javaslat	371.
Dr. Szász Béla	
Nyugalmozás, gyámolítás	13, 22, 31.
Az áldott kezek	85.
Határpör	99.
Az első gyümölcs	126.
Zsoltár az életről	148.
A mi félben maradt	149.
Katholikus mozgalom	305.
A Pápa és Magyarország	332, 339.
Óramutató	434.
Szász Gerő	
Pro Deo et Patria	1.
Br. Bánffy Albert	41.
Az én válaszom	62, 73.
Az édes anya	83.
Az én édes apám	104.
Szacsvai Zsigmond	125.
Az anyakönyvi minták	127.
Resurrexit	143.
Hozott az Isten	219.
Szakács István	253.
A Predikatori tár ügyében	271, 279.
Egyesületi jog és kötelesség	313.
A betűk	317.
A convent után	389.
Értesítés a Predikatori tár ügyében	405.
Szerkesztői és kiadói gyönyörök	421.
Ifj. Szász Károly	
Gáspár János	455.
Tavaszi József	
Az anyakönyvi minták ügyében	119.
Papi értekezletek	469.
Dr. Török István	
A kolozsvári ev. ref. collegium XVIII. századi tanárainak életrajza	5, 122, 128.

	Lapszám.
Váro Ferenc	
Egyházkerületi közgyűlésünk tagjai	42, 50, 59, 71.
A hit szavai	148.
Világ és meleg	149.
Főigazgató	323.
O. Veress Sándor	
A gy.-fehérvári egyházmegyéből	199.
Vén Mihály	
A sepsii egyházmegyéből	411.
Vladár Albert	
Jegyzetek a besztercei ev. ref. egyház történetéből, 1600-tól kezdve	282, 294.
Zsigmond Károly	
Észrevételek „a papi értekezletekről“ c. cikkeire	462.
NÉV NÉLKÜL:	
Az állandó igazgató tanács rendes üléséből	5, 17, 35, 52, 63, 83, 103, 113, 137, 197, 273, 293, 309, 334, 350, 359, 384, 405, 420, 443, 452.
Tanügy	14, 82, 83.
Külföld	37, 47, 54, 65, 86, 95, 139, 159, 412, 422, 429, 438, 447, 456, 464, 472.
Az egyházmegyékből	76, 136, 145, 157, 176, 189, 208, 214, 216, 224, 287, 301, 383, 444, 452.
A pápaság	46.
Püspöki diploma	49.
Egy kis malitia (Egy ev. ref. pap)	61.
Küzdelem a közalap ügyében (Egy falusi pap)	93, 101.
Történeti okmány	105.
Arany könyv	55, 88, 106, 141, 152, 161, 227.
Vesződések a közalap ügyében Háromszéken (Kézdi)	110.
A középiskolák állami segély-ügye	135.
Kiknek szabad templomainkban praedicálni? (S. S.)	145.
Püspöki egyházlátogatás	147.
Szerény indítvány, illetőleg, kérelem (F. Gy.)	175.
A 48. §. (Egy marosi pap)	187.
Az egyházvizsgálat ellen (S. S.)	204.
Milyen a papi egyenruha? (S. S.)	220.
Br. Kemény Gábor elnöki megnyitó beszéde	229.
A szív emlékezete (A ker. közgyűlés üdvözlete Gyárfás Domokoshoz)	230.
Egyházkerületi közgyűlésünk	231, 242, 251, 260.
Egy kis helyreigazítás	237.
Néhány szó a szerkesztőhöz (Egy falusi pap)	259.
Az ig. tanácsnak évi működését tárgyzó jelentése	269, 277, 285, 299.
Gyárfás Domokos jubileuma (s. e.)	272.
A tanügyi előadó jelentése a ker. közgyűlésen	306, 316.
Könyvismertetés	310.
A Predikatori tár ügye (S. S.)	317.
A mi főpásztorunk (r. p.)	365.
Az egyetemes conventról (É—n.)	392, 401.
A legszebb cikk	403.
Püspöki látogatás Deesen (r.)	426.
Szász Domokos javaslata a kultur-egylethez	449.
A theol. fakultás karácsonyi conceptusa	459.

Az itt elősorolt közleményeken kívül rendes rovatot vezettünk „**Különfélék**“ cím alatt, melyek a napi érdekeket ülették fel. A „**Hivatalos**“ rész által pedig oly szolgálatot teljesítettünk, mely nem csak a jelenben nélkülözhetetlen; hanem az idő folyamán mellőzhetetlen forrásul fog szolgálni egyházkerületünk történetének.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT 1886. JANUÁR 7.

I. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztőségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések birtmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Nyílt levél a szerkesztőhöz.

Kedves barátom ..

Fölvívásodnak engedve, készséggel jelentem ki, hogy lapod munkatársai sorába lépek. A mennyiben hivatalos teendőim halmaza engedi, örömmel fogom megragadni az alkalmat, hogy a hivatalos rész keretén kívül — melynek nagyobb részét, állásomból kifolyólag, én fogom igénybe venni — egy s más nagyobb fontosságú kérdésben egyéni nézeteimet körvonalozzam. Remélem, lesznek, kik jóakarát-sugalta szavaimat meghallgatják, elméjükbe s szívéjükbe fogadják.

Tiédnek neveztem e lapot, pedig voltaképpen nem az. Igaz, e lap útján, a nyilvánosság forumán, a sajtó nemes küzdterén, te veszed kezdedbe s lobogtatod fönn azt a zászlót, melyen e jelszavaid fénylenek: Pro Deo et Patria! Igaz, te vállalkozol arra, hogy összegyűjtöd s forgalomba hozod azokat a kincseket, melyek az igazságot kereső elmék s a jót szerető szívek mélységes aknáiban teremnek, hadd legyenek azok közkincsekké, melyek által — a nélkül hogy elfogynának — mindenki gazdagabbá lehet.

De e lap még sem a tied. E laphoz méltán formálnak jogot az erdélyi reformált egyházkerületnek, sőt — állítani merem — a magyar reformált egyetemes egyháznak összes lelkipásztorai, mert azoknak értelmi s erkölcsi javát célozza, igazukat védi, nyomasztó helyzetükben segíteni törekszik. Jogot formálnak alsóbb és felsőbb iskoláink tanárai s tanítóí, mert az oktatás és nevelés magasrendű érdekeit képviseli, melyeknek szolgálatára tudásuk összegét s szívéük buzgalmát fölszentelték. Sőt jogot formál e laphoz a hivek egész egyeteme, mely keresi a világosságot, tör az igazság felé s előre akar haladni folyton. E lap nem a tied, nem is egyeseké; édes mindnyájunké, a közé: a hazáé s az anyaszentegyházé.

Mint ilyent, legmelegebb rokonszenvvel s szeretettel üdvözlöm. Dicsérlek téged, hogy a ne-

mes, de felette nehéz munkától vissza nem dőb-
benve, kezdedbe vetted a zászlót. Lobogtasd magasan, hogy láthassák meg mindenek és sorakozzanak körülöd! Dicsérlek téged, hogy vállalkoztál összegyűjteni s forgalomba hozni, bár magokba véve nem nagybecsű, de a köznek javára mégis értékesíthető szellemi kincseinket. Légy e kincseknek hű őre, gondozója!

Adja meg Isten neked kettős mértékben hatalmát az igaz szónak, mely tévelygéseket oszlat-hat; bölcsességét a türelemnek, mely nem lankadva küzd, tud várni s remélni; szelidségét a szeretetnek, mely még az ellenfélt is meggyőzi s ellenállhatatlanul meggyógyítja. Adja meg Isten ezeket nemcsak neked, hanem mindazoknak, kik nemes vállalkozásodban téged segíteni fognak.

Dicsőség Istennek! Aldás a hazán! Békesség az anyaszentegyházban!

Irtam Kolozsvárt, 1886, január 4-én.

Szerető barátod

Szász Domokos
erdélyi ev. ref. püspök.

Pro Deo et Patria.

Nem hangzatos phrasist kerestem, midőn a címet cikkem fölébe irtam. Csak hű kifejezést akartam találni amaz erkölcsi kényszerre, mely ismételten oda állított a „Protestáns Közlöny“ élére. Mert haboztam sokáig, küzdöttem önmagammal: nem volna-e jobb, másnak hagyni az áldozatot?

És egykori álmaim visszatértek. Édes ábrándjaim körül ölelték lelkemet. Mint rajzaskor a méhek, úgy zsongtak körülöttem a jövő reményei: a mi egykor nem sikerült, hát ha most közelebb vagyunk a megvalósuláshoz? A mit a tulbuzgóság igen rohamosan akart, hát ha most meghozza a nyugodt megfontolás? Ezekhez járult annak meggondolása, hogy korán lenne tán elfáradni s ez által megbénítani az akaratnak erejét. Ha egy vigasztaló szót nyujthatok az elaggottnak;

bátorítást a szegénynek; ha egy jó tanácsot adhatok az ifjabb nemzedéknek; ha minden héten egyszer kezet szoríthatok távolban küzdő paptársaimmal és anyaszentegyházunk egyházaival; ha szivünk összedobbanhat a szépnek, a magasztosnak átérzésében; ha szolgálatot teljesíthetek a köz iránt, mint egykor nagy Constantin előtt a kettős kereszt, úgy villant fel lelkemben a fölséges gondolat: *pro Deo et Patria!*

Erdély bércei között e jelszó alatt egykor ezerek küzdöttek és véreztek el amaz idealért, mely mindig legmagasztosabb megtiszteltetése lesz az emberi szellemnek. Hát, keressük ki az elmúltak lomtárából. Irjuk föl megint zászlónkra. Mint Izraelt a pusztában tündöklő lángözön: e zászló minket is bátoríthat, lelkesíthet, hogy megközelíthessük a célt. Mert Izrael veszedelme nem volt nagyobb, mint a mienk; megszabadulásunk nem követel kevesebb önfeláldozást, mint keresztül menni a Verestengeren.

A kinek szemei vannak, nyissa ki szemeit, és lásson.

Az emberi szellem olvasztó kemencéjébe vonta össze az elemeket. A természet örök törvényei mintha csak arra szolgálnának, hogy megváltoztassák az eddig ismert, a létező világ arculatát. Az a bölcsészeti rendszer, mely ma világ-uralmat követel magának: a materialisticus irány, kivetkőztetni akarja az embert isteni származásából, és nem méltatja többre, mint egy cséplőgépet. A természet törvényei nem akarják elismerni az erkölcsi törvényeket. Az ég, a menyország semmi, a látható, a kézzel fogható föld minden.

A világ megdöbbenés nélkül hallgatja e beszédet és meghallgatja. Nyomában ott kínálkozik az anyagi haszon, amaz előnyök, melyek fényt, kényelmet biztosítanak. A mai világ dogmája ma holnap az leend: az ölyv széptépi a fülemülét; a farkas a bárányt. Kiki magának!

Micsoda világ is volt az, mely önfeláldozást követelt a magasabb szivektől, halált-megvető lelkesedést a mélyebb lelkektől? Rajongani a hazáért, az emberiségért; fölmelegedni egy szent eszméért, melynek teste nincs; égre tekinteni és látni a megnyilatkozott menyországot; hinni föl-támadást, örökkévalóságot: oly emberek agyréme csupán, kik édes bortúl részegedtek meg! Ma nincsenek martyrok, csak börtönbe való bűnösök. Kiki magának!

És a tömeg lelkéből kiesik a hitnek megszentelő áldása, szivéből kiszárasztják a mindenható szeretetnek örökszép virágait; lesz könyörtelen, részvét nélküli, önző, kegyetlen; jöhetnek árvizek, pusztító fekélyek, hazáját tipró ádáz ellenségek, végig seperhet a földön az enyészet angyala: ez a nép nem ismeri többé az erkölcsi törvényeket, nem talál vigasztalást a gondviselés intézkedéseiben, nincs vallása, nincs hite, nincs istene.

Jól tudom, hogy dogma nélkül nincs vallás; lelkem teljes meggyőződésével csüngök protestánsvoltomon; de ne értsetek félre. Én itt nem dogmákról beszélek. Hanem arról a vallásos hitről, mely hegyeket mozdít ki helyéből; arról az örökkévaló beszédről, mely lélek, élet és megtartás; arról az evangyeliomról, mely adta a világnak a szeretetnek, az igazságnak, a könyörületnek, az irgalomnak és a világosságnak istenét, ki minden mindenkben. Beszélek: „*pro Deo!*“

A meddig a történet fonala visszamegy, mindig vallásos rendszerek voltak alapjai a népek életében annak, a mi szép, nagy és magasztos. Évezredek jöhetnek, változások állhatnak elő ismét, de a vallást kiirtani az emberiségből, nem lehet a nélkül, hogy az embert barommá ne sülyeszessék alá.

A mi életünkben is a családnak, a társadalomnak, az államnak ez idő szerint fundamentoma Krisztus evangyelioma, a vallás. Ez szentelheti meg akaratunkat, lelkesíthet ember-feletti kötelességek teljesítésére, ez tehet boldoggá: hát, őrizzük azt szivünkben, hogy a meleg közvetlenség által másokat is megtarthassunk az örökkévaló dolgoknak, Isten országának. Lapunk e szent célnak lesz szentelve mindenek felett, azon meggyőződésben, hogy csak vallásos nép szeretheti hazáját.

Volt olyan bolond ember, ki a hazaszeretetet rögeszmének tartotta. A materialismus egyenesen kimondja, hogy az nem egyéb, mint fajfenntartás, tehát önzés. Magyar ember előtt ezt cáfolni, nincs miért. Hazáját szeretni a magyarnak: lételének feltételéhez tartozik. Protestáns, reformált egyházunkat pedig éppen „magyar egyháznak“ nevezték mindenha.

És mégis, hátha megtörténhetnék, hogy az anyagi dolgok szertelen szeretete foglalná el a

mai nemzedék szivét? Olcsó pénzért kotyavetyére bocsátná jellemét, becsületét? Megfeledkeznek a a mult ragyogó dicsőségéről, hogy a jelenvaló koncert éljen? A mely nép elfordul istenétől, az nem gondol többé hazájával: ott van a haza, a hol a haszon. Lelkem elborzadt e gondolattól, és a hazaszeretet rajongásával nyultam tollam után, dolgozni „pro Patria!”

Dolgozni ez istentől gazdagon megáldott földért, melynek bányái érceket, hegyei zamatos bort ontanak, völgyein aranyló kalász-tengert ringat a szél és a melynek minden göröngyét őseink elhullott vére szentelte meg És dolgozni azon a a nyelven, mely viharos, mint a menydörgés; lágy, mint a tavaszi szél; elbájoló, mint az édes anyai szeretet, mert anyánk tanított rá, s azt elfeledve, anyánkat tagadjuk meg, és a háládatlanság Kain-bélyegét sütjük homlokunkra. Hol lehet ennél felségesebb feladat; mely munkának végzéseért nyugtathat meg inkább az öntudat, mint éppen ezért?

És van dolgunk elég. Az aratni való gabona, bizony, hogy sok! Évtizedek, tán egy század mulasztását kell helyre hozni. Vádat nem ejtek senki ellen. Elzárva a világtól, semmivel nem gondoló fatalismussal nézték el, hogy egész vidékek magyar nyelvű lakói olvadtak fel idegen nemzetiségekbe. Ennek nyomában járt az egyház elszegényedése. A templom elkorhadt, összeomlott: és a hol nem volt oltár, nem volt összekötő kapocs, melyről zendült volna az ige: egy a hit, egy a remény, egy a szeretet. És a hol nem volt iskola, hiányzott a melegágy, melyben megteremhettek volna az erkölcsiségnek és a hazafiságnak erényei. Enyésztek egyházaink; fogyott a református lakosság és vele pusztult a magyar nemzet. Mint a szántóföld, melyet nem hasít fel az eke, elborítja bogáncs, tövis: ez volt a sorsa egyes vidékeknek egyházkerületünkben.

Isten legyen a tanubizonyság, hogy mi nem vagyunk okai! De ránk szakad az elkárhoztatás, ha ez még tovább is igy halad.

De nem! Mint ha az utolsó ítélet trombitája zendült volna meg, az egész társadalom megmozdult: a gazdag forintját hozza, a szegény fillérét, hogy felépüljenek az elpusztult templomok és iskolák. Mi vagyunk arra hivatva, hogy ezekben hirdessük az élő hitet, az új életet, a feltámadást: pro Deo et Patria!

Ötszáz pap, majdnem annyi tanító, és tanító minden ember, proféta és apostol: ki szereti istenét és hazáját, ha egyesül; ha kezet nyujt egymásnak; ha érzi lelkében a szent lélek pünkösdi kitöltetését; ha lelkesedni tud az eszményi dolgokért; ha nem fél a missionariusok törődésétől: mit tehet, minő eredményeket mutathat fel rövid idő alatt, teremő Istenem!

És ki van hivatva tenni, cselekedni inkább, mint éppen mi. „Ime, elbocsátlak titeket, mint a bárányokat a farkasok közé...” Bizony, bárányok! Hatalom, tekintély, külső fény nélkül, körül véve szerető család által, de a melynek táplálása, ruházata, nevelése nem egyszer okoz nehéz gondot, keserves aggodalmakat.

Mind igaz! De mi esküt tettünk, hirdetni az urnak igéjét „alkalmas és alkalmatlan időben.” Lelkünkben isten szent nevével indultunk meg arra a tövises útra, mely jutalmát az öntudatban és a kötelesség-teljesítésének helybehagyásában találja meg. A mi szivünket be kell tölteni annak a lobogó lángnak, mely nem elégzik meg az elmulandóval. Nekünk meg kell tudni halni: pro Deo et Patria!

Kezdjünk új életet. A szebb jövőnek megjutalmazásával kezdhethetjük meg most. Ha egy porszemet viszünk az ur templomának felépítéséhez, nem messze van tőlünk az isten országa.

Ily nagy munkához gyöngé és erőtlen vagyok egyedül. Csak a helyzet kényszerűsége és az örökkévaló szép dolgok iránt való lelkesedésem parancsolta, hogy én emeljem föl a zászlót. Ha mellé állanak a jók, a hivek, az igazak, boldog jövőndőt ígérve, fog ragyogni egyházkerületünk egén a jelszó pro Deo et Patria!

Szász Gerő.

Tanárok és egyhm. jegyzők az egyházkerületi közgyűlésben.

Midőn a zsinati törvények szentesítése után, az erdélyi ref. egyházkerület elhatározta, hogy saját „specialis” törvényeit a zsinati törvényekkel összhangba hozza és összes érvényes törvényeit rendszeres egészbe foglalhatja, azt hiszem, senki se ringatta magát abban a hitben, hogy az alkotandó codex minden irányban kielégítő, mindenféle igénynek megfelelő mánkát fog lenni.

A törvénykönyv megbízott szerkesztői bizonyára legkevésbé sem adhatták át magukat e fajta illusioknak.

A javaslat elkészült; közkézen forog. A bírálókat tehát nemcsak jogosult, de kívánatos; mert hisz közös

célunk, hogy a mit csinálunk, lehető legjobban csináljuk.

A javaslat egy részét már törvény-erőre emelte az egyházkerületi közgyűlés. Másik része még függőben van.

A függőben levő kérdések között egyike a legjelentékenyebbeknek: az egyházkerületi közgyűlés összealkotása; mire nézvést a kodifikáló bizottság azt javasolta, hogy a tanárok egyéni részvétele megszoríttassék, az egyházmegyei jegyzőknek pedig hivataluknál fogva való részvétele mellőztessék.

A kodifikáló bizottság, mint a hogy javaslatának indokolásában is világosan kifejezte, „nem örömet“ ment belé a jogoknak ily megszorításába. Tisztában volt eleve azzal, hogy idevonatkozó indítványai nem fognak szó nélkül keresztülmenni, a mint hogy úgy a közgyűlésen, miként a sajtóban nyilatkoztak is az ellenvélemények.

Megtette indítványát a bizottság — mert javítani akart és e szándékának keresztülvitelére szükségesnek ítélte a jelzett reductiot.

Igy fog-e majd itélni az egyházkerületi közgyűlés bölcsessége is: nem tudom. De az eddig hallott és olvasott ellenvélemények indokait részemről nem tartom elég súlyosnak arra, hogy korábban alkotott meggyőződésemet megváltoztassam.

Távol van tőlem, mint a kodifikáló bizottság egyik igénytelen munkásától, minden okvetetlenkedési hajlandóság. Ha hozzászólók a kérdéshez, nem azért teszem, mert egyike valék az indítványozóknak, hanem azért, mert részt akarok venni az érvek tárgyilagos mérlegelésében. Ha tévedek, szívesen veszem a felvilágosítást. Ha csak leszavaznak: természetesen abban is megnyugszom.

Térjünk a dologra.

Közgyűlésünk fölötté népes. Ezt nem tagadja senki. Tagjainak száma meghaladja a magyar képviselőház létszámának felét és kétszeresen meghaladja az összes magyar ref. egyházkerületek törvényhozó testületének — a zsinatnak — létszámát.

No hát, ez nemcsak nem szükséges, de valóban felesleges fényűzés.

Sok költségbe kerül az összegyülekezés; sok időt vesz igénybe a tanácskozása.

Elismerem, hogy a pénz és idővesztés magában véve, még nem olyan baj, a miből döntő érvet lehetne meríteni. Mert hát a jó munkát jól meg kell fizetni. Ámde épen az a kérdés, hogy a munka jósága arányban áll-e itt a tagok számának mennyiségével? Több szem többet lát — azt mondják. De vajjon a közmondás consequentiája áll-e az egyházkerületi közgyűlés munkájára nézve is: minél többen végzik — annál jobban végzik? Én ezt nem írom alá.

Hogy a közgyűlés jelenlegi szervezetében az egyes tagoknak részvétele mennyiben szükséges: az tisztán annak helyes megoldásától függ, hogy az illető tagok minő jogosult érdekeknek és mennyiben szükséges képviselői?

Az iskolák, „mint az egyház önfentartásának esz-

közei, mindenestől az egyház testéhez tartoznak“ — mondja a zsinati törvény. A dolog természete mellett, szentesített törvényünk is arra utal tehát, hogy a tan- és nevelésügyi érdekek, mint nemcsak jogosult, de nagy fontosságú érdekek, a tanárok által, mint szaktérfiak által, törvényhozó testületünkben kellő kifejezést és képviselést nyerjenek. Sőt azt is elismerem, hogy nemcsak a tanúgynek, a maga általánosságában, van szüksége szakképviselőre, hanem az egyes tanodák helyi érdekei is megérdemlik a képviselést. Tehát legyen képviselve mindenik középiskolánk a törvényhozó testületben, a helyi érdekeket ismerő szakférfiu — tanár — által. De ennél tovább menni aztán szükségtelennek tartanám.

Van az erdélyi egyházkerületben hat teljes gymnasium; egy algynasium, mely szintén teljessé akar lenni; egy papnövelde és egy tanítóképző. Az ezeknél működő tanárok száma — hála istennek — már most is szép kis kerek summát ad. Hát ha még kinövik magukat a közép-tanodai törvény által követelt létszámra?! Quod deus faxit — minél korábban!

Akár jelenlegi állapotaink közepette, akár és főleg a létszám emelkedésével, hogy miért kelljen épen mindenik tanárnak egyénileg részt vennie a törvényhozásban: azt nem látom át.

Ősi gyakorlat — mondják. Ám az ősi gyakorlat szerint egy-két tanár felült a mlgs főgondnok úr szekérére, bejött vele Kolozsvárra, bekvártélyozta magát valamelyik régi barátjához — és a tanodának alig került valamibe. De most, a vasuti dijszabályzat és napi díjak korában, más képe van az utazási számláknak. És nem is lehet e költségeket, mint egyik ellenvéleményben olvasám, akár részben, akár egészben az illető tanárok zsebére utalni. Ily kiadásokra nem futja ki a „kálvinista“ tanári fizetés.

Hogy az egyes tanodák tanári karából a hivatali idősebség, vagy választás, avagy épen sorrend szerint küldessenek-e a képviselők: ez másodrendű kérdés, melynek vitatásába most nem is bocsátkozom.

Az egyházmegyei jegyzők hivatalból való egyéni részvételének mellőzésére, azok után, a mik a kodifikáló bizottság indokolásában előadattak, e helyütt kevés mondani valóm van.

Tudom, hogy a jegyzői karban sok derék és tisztetreméltó egyén foglal helyet, a kik méltán lehetnek tagjai az egyházkerületi közgyűlésnek is. Igen valószínű, hogy a kit az egyházmegye jegyzői tisztre emel, azt egy képviselői mandattal is szívesen megtiszteli. Tehát egyénileg a javaslat szerint sincsenek kizárva. De már aztán, hogy hivataluknál fogva, mint az egyházmegye tisztviselői, az esperesek és gondnokok mellett, minő külön és jogosult érdekeket képviselnének: ezt valóban nem tudom elképzelni.

Végül még csak egy megjegyzést.

Váltig hangoztatjuk, hogy az unio után igyekeznünk kell a lehetőségig hasonló intézményeket honosítani meg a különböző superintendentiákban. Nó hát a tanároknak

és jegyzőknek hivatalos egyéni részvétele az egyházkerületi közgyűlésekben sehol sincs meg, csak nálunk. Ne riadjunk vissza tehát oly reformoktól, melyek alkotmányunk minden hátránya nélkül, a testvéregyházkerületekhez való közeledést előmozdítják.

Dr. Jenei Viktor.

Az áll. igazgató tanács nagy gyűléséből.

Kolozsvár, 1886. január 3-án.

Elnökölt Főt. Szász Domokos, püspök. Jelen voltak: egyház. főgondnok, Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főjegyző Szász Gerő, elnök-helyettes Dr. Kolozsvári Sándor; igazgató tanácsosok: Dr. Jenei Viktor, Dr. Szász Béla, Székely János; tanügyi előadó Parádi Kálmán, számvevő Szabó Ádám és titkár, Bodor Antal.

Elnök aa. Isten kegyelmét s áldását kérve a beköszöntött új évben egyházkerületünkre s az igazgató tanács tagjaira: bejelentettek az ülésen kívül ellátott ügydarabok, melyek helybehagyó tudomásul vétettek.

— A rendkívüli egyházkerületi közgyűlés határozata értelmében, a részben egyházi segélyezésekre, részben a központi közigazgatás költségeire, rendelkezésre utalt 6000 frt államsegélyi összegből mily összegnek minő célokra fordítása végett javaslatlattelre kinevezett bizottság előterjesztésére kimondatott, hogy a f. évi egyházkerületi közgyűléshez felterjesztés intéztetik annak elhatározása végett, miszerint a közigazgatási költségekre 2000 frt összeg folyosíttassék.

— Beadott indítvány folytán kimondatott a m.-frátai — mintegy három hold — püspöki rész-birtoknak és két anti qua utáni korcsoma-jövedelemnek, továbbá a Nagy-Ényed község határán levő 13 holdnyi püspöki fekvőknek eladása végett a lépések megtétele, oly célból, hogy esetleg egy község határán nagyobb terjedelmű püspöki birtok vásár-

lására fordíttassék a befolyó vételár. A boros-bocsárdi desolalt egyház fekvősége a b.-bocsárdi püspöki birtokhoz csatolatik. Vételári összegének megállapítása végett a lépések megtétele.

— Sepsi-egyházmegye tanácsa hejellentvén, hogy az egyes egyházaink körében lakó hiveinket miképen kívánja beosztani egyházi felügyelet tekintetéből: titkár megbízott, hogy s megszerzendő országos statistikai és népszámlálási adatok alapján készítsen és nyújtson be kimutatást az egyes községekben élő híveinkről s adjon véleményt hitsorsosainknak egyházközségek keretébe való beosztására nézve, mely, tárgyalás után, közölni fog az egyházmegyékkal nyilatkozatuk megtétele végett.

— B. e. Kendeffy Pál által a hátszegi, szászvárosi, sz.-bretei és őralja-boldogfalvi egyházközségek javára tett és az örökösök részéről 1000—1000 frtban megváltott hagyomány-összeget Kendeffy Sámuel befizetvén a hátszegi egyházközség pénztárába, az egyházközség utasított a hagyomány váltás-összegnek központi kezelés alá felküldésére s a többi egyházak tőkebiztosításáról jelentés tételre.

— A klopotivai egyháznak, mint a nagy-pestyéni egyház társegyházának felterjesztésére megengedett, hogy papi belső telekűl, egy három szobával s melléképületekkel ellátott házas telket vásároljon s Nagy-Pestyénből — hol állami iskola van — a pap Klopotivára átköltözzék, kinek kötelessége leendő klopotivai tanköteles gyermekek tanítása is, kik eddig semmi oktatásban nem részesültek. Utasított az egyház, hogy a vételár kifizetése végett a „Pogány Ráchel“ templomalapra tett alapítványból elköltendő összeget, mint kölcsön-tartozást, év részletekben fizesse vissza a templomalapnak s a templom felépítésére az előmunkálatokat sietőleg tegye meg.

Előadatott még kevésbé közérdekű több ügydarab.

r. t.

TÁRCA.

A kolozsvári ev. ref. collegium XVIII. századi tanárainak életrajza.

Ezen cikksorozat a Protestáns Közlöny múlt évi folyamában vette kezdetét. A 37. 38. 42. számokban megjelent már Zilahi Sebes András, Baconi Ince Máté, Remetei János, Naszályi János és Udvarhelyi Mihály tanárok rövid életrajza. Most tovább folytatom ezen életrajzokat, azon reményben, hogy az érdeklődők szivesek lesznek az általam nem ismert adatokat, vagy levél útján, vagy e becses lapok hasábjain velem tudatni, s engem azon kellemes helyzetbe juttatnak, hogy tanáraink életrajzát a lehető pontossággal és részletességgel illeszthetem collegiumunk történetének keretébe.

6. Csepregi Turkovics Ferenc (1728—1758.) Csepregi Turkovics Ferenc, Csepregi Turkovics Mihály kolozsvári professor fia volt. A XVII. század végén születetett. Kolozsvárt tanult, 1717-ben a poetica classi-

tanítója volt. Tanulmányait Franekerában folytatá mintegy három évig, hol a deák, görög, zsidó és arabs nyelveket jól megtanulta Schultens Albert vezetése alatt. „De Keri Keti“ cím alatt egy értekezést adott ki 1725-ben Franekerában. E munka értékéről Bod P. csak annyit mond, hogy Csepregi „igen nagy kedvességet nyert vele a tudósok előtt: bizonyossága is leszen az az ő tudományának sok ideig.“ *)

Hazatérése után mintegy két évig gr. Bánffy György udvari papja volt. Ezen állomásáról hivatott meg collegiumunkhoz az egyháztörténet, nyelvek és görög régiségek tanítására. 1728. febr. 17-én tartotta beköszöntőjét s foglalta el tanári székét. Tanári működése 30 évre terje-

*) Szilágyi Sándor „Erdély irodalomtörténete“ című értekezésében (Budapesti Szemle. VI. k. 1859. 11. és 20. lapon) mindenütt Cs. Turkovics Mihálynak tulajdonítja a Cs. Turkovics Ferenc irodalmi működését.

dett, azonban jó hirt nem hagyott maga után. Tantárgyait jól értette, legalább Bod Péter és Benkő azt állítják, de a tanításban hanyag volt. Nem tudom, maradhatott volna-e fen róla oly adat, mely kedvező színben tüntethetné föl egyéniiségét, annyi bizonyos, hogy a reá vonatkozó és fenmaradt adatok nagy része mind csak hanyagságáról tanuszkodik.

Élete viszonyaiból csak három mozzanat emelhető ki. T. i. 1-ször 1735-ben gyanusított Verestói György collegájával együtt, hogy arminianus; — 2-ször 1737-ben az elhalt Udvarhelyi Mihály helyébe akarta tétetni magát; — 3-szor élete vége felé sokat huzalkodott az iskola előljáróságával és a főconsistoriummal a tanítás elhanyagolása miatt.

A mi az elsőt illeti, az arminianismus vádja Hollandiából csapott át Erdélybe. Ugyanis, ez időtájt theologiai harc ütött ki Hollandia két professora, t. i. a gröningai Driessen Antal és a franekerai Venema Hermann theologiai professorok között. Driessen több ízben föllépett Venema ellen, azt állítván róla, hogy arminianus, vagy remonstrans. Sőt szóval és nyomtatásban is azt hirdeté, hogy nemcsak Venemat tartják Belgiumban remonstransnak, hanem hogy Erdélyben titkos tanítványai is vannak, továbbá, hogy az erdélyi egyház előljárói különös figyelmet fordítanak Venema tanítványaira, mivel félnek az általuk terjesztendő eretnekségtől. Irt még egyebeket is. Az Erdélyre vonatkozó dolgokban két megnevezett gröningai magyar tanulóra hivatkozott Driessen, Rétyi Istvánra és Szombati Gergelyre. Venema sokáig tűrte Driessen vádaskodásait, de 1733-ban már elhatározta, hogy törvényes eljárással némitja el vádlóját. Ezért levelet irt 1733. dec. 28-an Csepreginek s kérte és fölhatalmazta őt, hogy a superintendens és két tanu által aláírott hivatalos iratot eszközöljön ki. mely tanusítsa azt, hogy miatta és állítólagos titkos tanítványai miatt semmi intézkedést nem kellett tenni az erdélyi ref. egyházkerületben. *)

Csepregi utána nézett e dolognak annál is inkább, mivel ő is gyanusítva volt, habár nem egyenesen, mint Venema egykori tanítványa.

Különben a püspök Bonyhai György már tájékozva volt ekkor az ügy felől. Ugyanis Driessen maga 1734. nov. 8-án levelet intézett hozzá e tárgyban. melyre a püspök 1735. marc. 14-én válaszolt; kifejezván, hogy a superintendiában semmi gyanusító felszólalás nem történt Venema ellen. Értesült ezen kívül az ügyről magától Szombati Gergelytől, a ki Gröningából 1734. oct. 31-ről a többek közt ezeket írta: „Driessen Uram minket Erdélyieket a Magnif. Rector előtt lelkünk esmeretére kényszerített, hogy minden személy válogatás nélkül mondanánk meg ő kglmének, ha voltak-e olyan Tanítványi T. Venema Uramk Erdélyben, kik felől suspitio lett volna a Vallásnak némely ágazatiban, és mi a miket hallottunk, kötelességünk szerint, meg mondtuk; de úgy, hogy senki becsületit, sem magunk lelkünk esméretit meg ne sérte-

*) Venema levelének másolata és az ügyre tartozó többi másolat 3—1735. egyhker. lt. sz. a.

nénk, talám ez iránt akar T. Drissen Uram plenus informaltatni T. Püspök Uram kgdtól.“ *)

Venema kívánságához képest hivatalosan is állította ki egy nyilatkozat, mely szerint a kolozsvári két professor, t. i. Csepregi Ferenc és Verestói György a püspök és három curator jelenlétében megkérdeztetvén, mindketten kinyilatkoztatták, hogy ők az orthodoxa ecclesiának hívei s Arminius tanaira nem is gondoltak. Drissen hírleléseit az erdélyi arminianismusról alaptalanoknak nyilatkoztatá a püspök és a három curator.

Ezzel úgy látszik befejeződött a vádaskodás, de a gyanakvás még sem szűnt meg teljesen. Midőn 1737-ben Vitranga Aphorismait nyomda alá készítette Csepregi, rossz néven vették tőle, hogy a felsőbbek revisiója nélkül cselekedte. Ő azonban ezen árulkodásra csak azt válaszolta, hogy nem kell revideálni, mert már a 7-ik kiadást éri.

Udvarhelyi Mihály tanár halála után 1737-ben Csepregi ohajtott volna az Udvarhelyi helyébe lépni az eklezsiái alapra, mivel a Bánffy-féle alapítvány veszélyben forgott, **) a mennyiben M.-Vásárhelytől volt elhelyezve s a kamatokat nem fizették. ***) Csepreginek teljesült kívánsága már 1737. aug. 30-án, s nemsokára látjuk, hogy Verestói György a philosophia és mathesis professora, továbbá Lator Mihály senior, Forrai István contra scriba, s Körmendi Ferenc adessor köszönik a főconsistorium consolatióját. Együttal kérik, hogy a Bánffy-féle alapítványra olyan professort tegyen, ki „Tiszteletes Professoraikkal egyenes Harmoniát és Barátságot kíván tartani, és egyszersmind a Tanuló ifjúság előtt is solida Eruditiojával, serény tanításával és kegyes Erköltseivel világoskodó Szövétnek igyekezik lenni.“ ****)

Miként teljesíté kötelességét a theologiai tanszéken Csepregi az első 10 - 15 évben, nem tudjuk, de 1757-ben már nagyon elszomorító adatok merülnek föl hanyagsága miatt. 1757. aug. 28-án a főconsistorium ülésén br. Bánffy Farkas mint elnök terjeszti elő, hogy hír szerint a kolozsvári theologiae professor Csepregi uram, már egy év óta nem tartott egyetlen órát sem, „a Juventus sir és kesereg, hogy theologicum studium nélkül növi ki a Cathalogust.“ A curatorok figyelmeztették a tanításra, angariáját is elvették, de mindez nem segített semmit. Jó volna más professorról gondoskodni s Szigethi Prof. Tiszteletes Ormányi uramat meghívni, ki vágyik el Szigethről felfizetésre is.

A határozat szerint Csepregi nagy dorgatoriumot kap hanyagságáért. A curatorokhoz intézett leiratban a főconsistorium helyesli, hogy Csepregitől elvonták fizetését resteskedése miatt; de mivel nem hiszi, hogy ezért megjavítja magát, két heti időt engedett annak elhatározására és kijelentésére: akar-e tanítani, vagy nem? Föl-

*) Drissen, Bonyhai és Szombati levelei 19—1735. egyhker. levéltári sz. a.

**) 5—1737. sz. a. ehker. lt.

***) U. o. 3—1737. sz. a.

****) U. o. 11—1737. sz. a.

szólítja egyttal a curatorokat, hogy vigyázzanak, teljesíti-e Csepregi kötelességét, s ha nem teljesíti, adják át tárgyát valamelyik professornak, a kinek kedve van reá. Ha ilyen nem akad a professorok között, nyilatkoztassák ki, nem óhajtanák-e elhozni a szigethi professort, Ormányi urat? Ha óhajtanák, jelezzék s hívják meg Csepregi félfizetésére, ezen kívül gondoskodjanak szállásáról. — Csepreginek marad félfizetése.*)

Csepregi 1757, szept. 24-én válaszolt s adott reversalist magáról, de a főconsistorium, bár nem bízik benne, mégis fölhívja, hogy ígéretét teljesítse, ha egészsége lesz, s egyttal figyelmezteti, hogy rövidebben tanítván, két év alatt végezze el a theologiaumokat. — E leirat szerint máskor is adott reversalist szorgalmáról, de mégis hanyag volt s hosszadalmason is tanított.

A kéziratok halála után folytatott levelezésből kiténik, hogy Csepregi nemcsak hat, hanem kétszer hat esztendeig is hanyag volt s mégis fölvette fizetését; az előljáróság úgy gondolkodott, hogy épen ezért nem tarthatnak igényt utódai e kéziratokra s ezek a collegium tulajdonai maradnak.

Meghalt 1758, máj. 24-én.***) 1758, jul 4-dikén gr. Lázár János a főconsistorium nevében a kolozsvári professorokhoz irván, már néhai Csepregiről s széke betöltéséről beszél.

A curatorok Verestói Györgyöt ajánlák helyébe, s a főconsistorium nevében gr. Lázár János elfogadja annál is inkább, mivel az ifjuság rokonszenvez vele. Megbízta Szathmári P. Zsigmond kolozsvári papot s egyszerismind generalis notariust, hogy introducalja. Egyttal candidalasra hivatja föl az ifjuságot a philosophiai és mathematicai tanszékre, még pedig jul. 20-dika előtt, míg ő Szebenben lesz.

Csepregi családi életéről még eddig csak annyit tudtam meg, hogy 1742-ben nőül vette Viski Sárát. Lakóalmi verset irt ez alkalomra Verestói György.***)

Irodalmi működése a fennebb említett értekezésén kívül halotti beszédek írásából állott. Latinsága igen tudományos, de keresett vala; irataiban széles körű ismereteket árult el. — Halotti beszédei közül a következők jelentek meg nyomtatásban:

1. Korda Borhála, Keczei Istvánné felett	1728.
2. Sz. Birod. széki gr. Teleki Pál, a kolozsvári collegium főgondnoka felett .	1731.
3. Magyar-Bikali br. Vitéz György felett	1733.
4. Gr. Toroczka Ágnes, gr. Bánffy Györgyné felett	1733.
5. Losonczy gr. Bánffy György, Doboka várm. főispánja felett	1735.
6. Br. Wesselényi Zsuzsanna felett	1739.
7. Wass Dániel felett latin beszédet	1741.

*) 27—1757. főcons. jkvi sz. a.

**) Ez adatot Verestói György püspök önéletrajzából vettem.

***) Verestói Gy. Magyar versek. 2 kiad. Kolozsv., 1781. Ezenkirül a Paálky-család geneológiája kéziratban.

8. Br. Kemény Sámuel, Dohoka várm. főispánja és az enyedi collegium curatora fölött	1744.
9. Teleki Mihály fölött	1745.
10. Bethlen Ádám felett	1748.

Ezek tele vannak mind meg annyi érieközésekkel különböző tudományokból és geneologiai táblákkal.

Dr. Török István.

Hála és köszönet.

Nagyméltóságú báró Bánffy Dánielné — léczfalvi Gyárfás Anna „kedves menyé, báró Bánffy Dezsőné, báró Kemény Mária emlékére“ az apanagyfalusi ref. egyház ez év folytán kiújított templomának szószékére — egy arany rojttal szegélyezett fekete bársony takarót ajándékozott. — E kegyes tettevel mintegy emléket kívánta telújítani s illetve, megörökíteni azon ritka nemes lelkű és anyagi jószágú nőnek, kiben övéi a legáldottabb családanját, az egyház és község a valódi kegyes pártfogónét oly korán s örökre kipótolhatatlanul veszítették el.

Midőn tehát e nagybecstű ajándékért — a nyilvánosság terén is hálás köszönetet mondunk — buzgón kérjük a kegyelem istenét, hogy ő Nagyméltóságának nemes tettekben gazdag életét, mélyen tisztelt családjá boldogítására, minden szépnek és jónak előmozdítására — az éveknél hosszú során át teljes megalégedésben tartsa meg.

Apanagyfalú, 1885. december 28-án.

Az ev. ref. egyház nevében:

Ifj. Kerekes János
gondnok.

Péter Antal
ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

== Boldog újesztendőt! Későn érkeznék jó kívánatainkkal, de tán elkésve nem. Hisszük, reméljük, hogy a jó isten meghallgatja most is, ki csak a tiszta szívet és a nemes célt tekinti. Legyen áldás az egyesek jó szándéku törekvésein; békesség a családi élet megszentelt hajlékaiban; gazdag virágzás és bőv aratás egész anyaszentegyházunkban. Kinek jó kedvet hozott az új év, öröme legyen állandó; ki könnyek között ébredett, találja meg mielőbb az enyhületet; az elvetett mag teremjen hatvan-százannyit: hogy 1886. legyen boldog esztendeje egyházainknak, egyházkerületünknek és hazánkknak. Boldog új esztendőt!

== Az ó-esztendő délestjén az állandó igazgató tanács, a helybeli főtanoda tanári kara, a kolozsvári egyházmegye és egyház képviselöte sűrű tömegben lepte el belső-farkasutját, hogy főtiszt. püspök aa. iránti szeretetének, ragaszkodásának és bizodalmanak jelét adja a beállandó új esztendőre. A jó kívánatokat lapunk szerkesztője tolmácsolta, melyre püspök aa. oly meleg hangon tartott buzdító feleletet adott, hogy nem egy szemben láttuk a meghatottság könnyeit. Nem a szokásos tisztelgés volt ez, hanem egy valóságos ünnepe, mely hangulatot keltett, reményeket ébresztett és bizodalmat a jövő felől. Ha még felemlítjük, hogy ugyanakkor dr. Kolozsvári Sándornál és dr. Jenei Victoránál is tisztelgettek a

kolozsvári egyházmegye képviselői, mint algondnokoknál, s kik mindketten lelkesen hangsúlyozták az egyházi élet iránt való meleg érdeklődésüket, buzgóságukat: egy szép és ünnepélyes napnak emlékét kívántuk megörökíteni e sorokban, melyek vajha hasonlóra buzdítanak a vidéket is!

== A kolozsvári egyházban 1885-ben született 520 gyermek: 265 fiú és 255 leány. Házasságra lépett 132 pár. Halott volt 435: 223 a férfi nemen és 212 a nőnemen. E szerint 85-el több született, mint a mennyi meghalt. Hisszük, hogy az egészségügyi viszonyok javulásával e számarány még kedvezőbb leend.

== A dunamelléki ev. ref. egyházkerületben, a rákos-palotai ev. ref. egyházközségnek, folyó évi november hó 29-én, lélekemelő ünnepe volt. Ujon választott ifjú lelkésze, az előtt a budapesti reform. egyházközség segédlelkésze, lapunk derék munkatársa: Benkő István aa. az írt napon köszöntött be új állomására. Midőn szívünkben üdvözljük a rákospalotaiakat a szerencsés választásért, nemkülönben ifjú lelkész aat lapunk derék munkatársát új állomásán. Egyszermind megemlékezünk, az ezen alkalommal mondott, mély vallásos érzés és széleskörű bibliai ismeretről tanuskodó: „Az Úr követése“ című beszédjéről. Az 16 lapra terjedő „beköszöntő egyházi beszéd“-nek tiszta jövedelme a rákos-palotai reform. egyház javára fordíttatik. Megjelent: Budapestea, Kokai Lajos bizományában; ára: 20 kr. Ajánljuk paptársaink figyelmébe.

== Sárospataki theologai tanár Radácsi György „Előfizetésre, illetőleg megrendelésre“ kéri fel az érdeklődőket 1 frttal „Bibliai tanulmányok“ című munkájára. Melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe, pártfogásába.

== Necrolog. Nagy-klopotivai Pogány Poxina áldásos élete 68-ik évében, öt havi kínos szenvedés után, folyó hó 2-án elhunyt N.-Enyeden. — A köztisztületben álló és széles körben nagyra becsült Pogány-család fogadja őszinte részvétünket és enyhítse bánatát a jók igaz érzése, mely osztja a vesztes nagyságát.

Szerkesztőségi nyiltposta.

== Midőn főt. püspök aa.-nek 1436--1885. és az állandó igazgató-tanácsnak 2138—1885., valamint a püspök úrnak 1654—1885. és 1665—1885. sz. alatt kelt és e lapok múlt évi 49., illetve 51. számában már közölt és lapunk hivatalos jellegére vonatkozó leiratait e számunkban ismételtelen lenyomatjuk, mint oly okmányokat, melyekről mindenkinek tudomást kell venni és azokhoz alkalmazkodni: tisztelettel figyelmeztetjük esperes és paptársainkat, minden egyházi testületeinket, hogy a „Protestáns Közlöny“ a jelen számtól kezdve, megőrzendő és a levéltárba elhelyezendő lesz. Tekintve attól, hogy e kötelesség-múlásztás felelősséget és hibáztatást von maga után: gondoljanak az illetők arra, hogy ötven-száz esztendő múlva, midőn mi már nem leszünk, mekkora kincset fog ez képezni az akkor élők számára. Mi minden anyaegyháznak és minden testületnek küldjük a lapot: kérjük, fogadják azt azzal a készséggel, melylyel tartozunk a felsőbb intézkedések iránt; és gondoskodni szíveskedjenek arról is, hogy valóban csekély ára mielőbb beküldessék kiadó-hivatalunkba külmagyarutca 9. sz.

== Lapunk akkor felelhet meg rendelkezésének, lesz hű tükre egyházkerületünk egyházi életének, ha azt maga az egész egyházkerület írja: szívesen és bizalommal kérjük az érdeklődőket, barátainkat, hogy e tekintetben a legcsekélyebbnek látszó mozzanatról is lapunkat gyorsan tudósítani szíveskedjenek. A becses anyag feldolgozásáról szerkesztőségünk kész szívvel gondoskodik. Tényeket kérünk mindenek felett és szigorú elkerülését minden személyes vonatkozásnak, mert elhatározott akaratumk, hogy lapunkat üres polemikának és áldatlan civodások helyének nem engedjük át semmi szin alatt. Concordia parves res crescunt, discordia dilabuntur!

== A negyedik osztályú egyházak és azok papjai a „Protestáns Közlöny“ évenként 1 forint árleengedéssel rendelhetik meg. Az esperes urakat kérjük, hogy jelöljék meg azon egyházakat, melyek egészen szegények, hogy az ingyen-példány kedvezményében részesítsük.

HIVATALOS RÉSZ.

Szám 1436—1885.

Nagytiszteltű Közjegyző Úr!

Egyházkerületünknek régóta mélyen érzett szüksége egy hivatalos közlőnynek megalapítása, mely a püspöki körrendeletek, körözüvények közrebocsátásának közegeül szolgáljon s magába foglalja ezeken kívül az egyes egyházmegyék espereseinek, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkészeinek saját hatáskörükbe kibocsátott közérdekű körleveleit is. Sőt tekintettel arra, hogy egyházkerületünk méltóságos állandó igazgató-tanácsa még 720—1872. sz. alatt határozatilag kimondotta, hogy egy ily hivatalos közlőny fentartását s támogatását egyházkerületünk érdekében állónak tekinti és azt saját körrendeletei közlésének közegeül is igénybe venni kész, megteendem a kellő lépéseket arra nevezve is, hogy a meg-

indítandó hivatalos lap nemcsak a püspökségnek, hanem egyszersmind a méltóságos állandó igazgató-tanácsnak, mint egyházkerületünk legfőbb közigazgatási testületének is közlőnyéül elfogadtassék. Egy ily hivatalos lap megalapítása iránti szándékomat esperes társaimmal közölven s a maguk részéről ők is kijelentvén, hogy azt saját körleveleik közrebocsátásának közegeül elfogadni s használni készséggel hajlandók részemről elérkezettnek látom az időt arra, hogy e szándékom megvalósítása céljából intézkedjem. Kijelentem ennél fogva, hogy jövő évi január havától kezdve, a püspöki körrendeletek, körözüvények közhirretételének eddig divott rendszerét megszüntetem s azoknak kizárólagos közlőnyéül a „Protestáns Közlöny“-t fogom fölhasználni s elvárom összes lelkésztársaimtól s az egyházközségektől, hogy azok felől

Folytatás a mellékleten.

ez úton maguknak hivatalos tudomást szerezni, kötelességüknek tartandják.

Nagytiszteletted kartársi bizalommal kérem föl arra, hogy sziveskedjék a „Protestáns Közlöny“-nek, mint a jelzett időtől kezdve a püspökség hivatalos közegének, kiadását és szerkesztését elvállalni, s e közérdekű cél javára sok oldalú ösmereteit s kipróbált ügybuzgalmát értékesíteni.

Azon reményben, hogy Nagytiszteleted e kéréssem teljesítésétől vonakodni nem fog, kérem a kegyelem Atyját, hogy koronázza nemes vállalkozását óhajtott sikerrel.

Szives üdvözzel maradtam
Kolozsvártt, 1885. nov. 30-án
Nagytiszteleted

szolgatársa, barátja
Szász Domokos
erdélyi ev. ref. püspök.

2138—1885.

A „Protestáns Közlöny“ n. t. szerkesztőségének.

Helytt.

Egyházkerületünk minden egyes egyházközségét, egyházmegyéjét és kollegiumát érdeklő határozatoknak és felhívásoknak közzétételére nézve fennállott s részben jelenleg is gyakorlatban levő azon eljárás, mely szerint a körrendeletek minden egyes egyházmegyében az egyházközségek papjai útján közöltetnek a szomszéd egyházközség papjával mind addig, míg az esperesi székhelyre visszajuttatnak — a körrendeletek közzétételénél szükséges biztonság és gyorsaság kivánalmának nem felelven meg: igazgató-tanácsunk kimondja, hogy 1886. évi január 1-étől kezdve, minden körrendeletét az 1872. évi 720. szám alatt kelt határozatával hivatalos egyházi lap képen elősmert „Protestáns Közlöny“ útján teszi közzé s egyidejűleg beszünteti a körrendeleteknek az egyházmegyékhez, kollegiumokhoz és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségekhez irodai uton való megküldését.

Minden egyházi testületnek kötelességében állván, a körrendeletekről tudomást szerezni s a körrendeletek könyvét megszerezni és megőrizni, midőn igazgató-tanácsunk ezen határozatáról az egyházi testületeket értesíti, egyidejűleg felhívja ezen egyházi lap támogatásával a körrendeletek megszerzésére.

Ezen egyházi hivatalos lap évenként bekötendő példányai a hivatalos körrendeletek könyvét fogják helyettesíteni s a rendeleteknek külön még a körrendeletek könyvébe beírása feleslegessé válik, mivel jövőre a püspöki hivatal körölvényei is csakis ezen lapban tételnek közzé.

A hivatalos egyházi lapban közzé teendő körölvények kiadásával járó költségek fedezésére a betöltés alá jövő papi és tanítói állomások intercalaris jövedelmeiből hordozandó mérsékelt hirdetési díj lesz fizetendő, igazgató-tanácsunk körölvényei közzétételéért pedig az eddigelő körrendeletek többszörösítésére fordított költségek utaltatnak ki.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsának

Kolozsvártt, 1885. december 4-én tartott üléséből

Dr. Kolozsvári Sándor
h. elnök.

Bodor Antal
titkár.

Szám 1654—1885.

Mindenik nt. esperesnek és püspöki vizsgálat alatti egyházközségek t. lelkészeinek.

A mélt. állandó igazgató tanácsnak 2138—1385. sz. a. kibocsátott körleveléből, valamint az általam 1436—1885. sz. a. nt. Szász Gerő közjegyző afiához intézett s a „Protestáns Közlöny“ f. évi 49-ik számában közrebocsátott átiratomból értesülhetett arról, hogy 1886. január 1-sőjétől kezdve a nevezett lap az igazgató tanácsnak és a püspöki hivatalnak hivatalos közlönye lesz, s mint ilyen, úgy az igazgató tanácsi, valamint a püspöki körrendeletek, körlevelek és körölvények közrebocsátásának kizárólagos közegéül fog szolgálni. Tekintettel arra, hogy egy ily hivatalos lap megalapítása iránti szándékomat május havában tartott barátságos értekezletünk alkalmával esperes társaimmal is közölvén s maguk részéről ők is kijelentvén, hogy azt körleveleik közrebocsátásának közegéül elfogadni s használni készséggel hajlandók: nyilván való, hogy egy oly hivatalos közeg életrehívásáról van szó, mely az egész egyházkerület beléletének nagyobb fontosságú mozzanatai folytonos nyilvántartását s visszatükrözését célozza. Úgy vélem, egészen felesleges volna tüzetesebben indokolni s fejtegetni egy ily közeg megalapításának szükséges voltát s egész egyházkerületünk beléletére gyakorlandó üdvös hatását. Az eddig divott rendszernek hátrányai oly szembetünök, — az administratio gyorsaságára s a nyilvánosság kizárásával az egyházi hatóságok és testületek egymás közti nemes versenyének kifejlődhetésére oly bénítólag hatók valának, hogy annak megszüntetése s helyette életbeléptetése egy oly rendszernek, mely a folyton haladó kor követelményeinek, a nyilvánosság éltető napfényét kereső és szerető magyar reformált egyház magas rendű érdekeinek megfelelő, meggyőződés szerint, vitás kérdés tárgyát nem is képzelheti. A kitűzött cél helyes volta iránt táplált meggyőződésnek teljes melegevel ajánlom ennél fogva a vállalat támogatását összes lelkész társaimnak s egyházközségeinknek, első sorban az esperesi karnak, mint a melynek sikeres közreműködése a kitűzött cél elérésének leghatályosabb biztosítékául szolgál.

Ez új rendszernek szükségképi következménye az, hogy a hivatalos lapot minden egyes lelkésznek, illetőleg egyházközségnek megrendelni s rendesen járatni kell, mert csakis annak útján juthatnak tudomására az igazgató tanács s püspökség körleveleinek s körölvényeinek. Tekintettel azonban arra, hogy lehetnek oly lelkészek, illetőleg egyházközségek, a kiknek s melyeknek anyagi erejét az előfizetési költség túlhaladja, felkérem: tegye magát, a lehető könnyítés eszközlése végett, érintkezésbe a kiadó-szerkesztővel, ki, az ügy érdekében, méltányos eljárásra hajlandó lesz.

Megjegyzendő továbbá az, hogy jövőben szükségfelettivé lesz az egyes lelkészek részéről az egyes körrendeletek és körlevelek teljes szövegének e célra szolgáló külön könyvbe való bevezetése s elegendő lesz egy egyszerű iगतókönyv nyilvántartása, melybe azoknak hivatalos

száma, keletkezési ideje s tartalmuk rövid kivonata iktatattik be. A tiszteletes atyafiak ez értelemben utasítandók.

Óhajtandó levén az is, hogy a hivatalos lap lehetőleg kimerítő képét nyujtsa az egyházmegyék s püspöki vizsgálat alatti egyházközségek beléletének, sziveskedjék esetről-esetre értesíteni a kiadó-szerkesztőt azon személyi változásokról, melyek akár választás, akár elköltözés, akár halálozás útján hatósága területén a lelkeszi s tanítói karban előfordúlnak.

Remélve végül azt, hogy a lap mentől szélesebb körű elterjedése érdekében, a gondnoki kar s általában az egyházi ügyek irányában érdeklődő hivek körében, hathatós befolyását érvényesíteni fogja, Isten segedelmének buzgó esdeklése mellett, maradtam

Kolozsvárt, 1885. december hó 17-én.

szolgatársa:
Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1665-1885.

Áldást és békességet Istentől.

Püspöki szolgálatételeim egyik legfőbb vezérelve: odahatni, hogy egyházkertületünk, ugy nevezett, világi elemeiben az egyházi ügyek iránti meleg érdeklődés — a hol az szunyadó — fölébredjen s az érdeklődés folytán, a szorosabb értelemben vett egyházi és világi elem között a netalán fenforgó ellentétek kiegyenlítettessenek s azokban a közös célra törekvés szükségességének érzetétől áthatott, legbensőbb egyetértés s kölcsönhatás — a lehető legnagyobb arányokban — létre jöjjön s folyton fokozódjék. Mert mélyen meg vagyok győződve arról, hogy a protestans egyházban, az Isten és egyház szolgáinak, a lelkipásztoroknak és tanítóknak legbuzgóbb igyekezete hiában való, ha az egyház javát célzó jóakarató törekvésekben a világiak részéről szellemi és anyagi támogatásra nem találunk. Parányi erejükkel magukra hagyatottan, törekvéseiknek vajmi kevés sikere lehet oly egyházban, melynek hierarchicus szervezete nincs, mely a választott nemzettség, királyi papság és szent nép alapelvét vallja létrejötté, főnnállása, felvirulása fundamentumának egyik sarkkövéül.

Buzgó indulattal törekszem e cél felé közelgés útját egyengetni; a két, de egy magasabb egységben — közös érdekeikben — egybetalálkozó, a megoszolhatatlan anyaszentegyháznak egyetemét alkotó eleme között mentől gyakoribb érintkezési pontokat hozni létre s alkalmat nyítni a világi elemnek arra, hogy az egyház beléletének mozzanatait folyton figyelemmel kísérhesse s azoknak mélyébe bepillantasson.

E cél lebegett lelkem előtt akkor is, midőn elhatározám, a nyilvánosság ellenőrző, felvilágosító és nemesen buzditó erejének fölhasználásával, megalapítani egy oly hivatalos közlőnyt, mely az erdélyi püspökség, az állandó igazgató-tanács, az egyes esperességek, a püspöki vizsgálat alatti egyházközségek, a felsőbb és alsóbb iskolák működésének főbb mozzanatait folyton nyilvántartsa s ezekben az egész egyházkertület belélete folyamatának hul-

lámvetéseit visszatükrözze. E Közlöny nt. Szász Gerő közjegyző afa által szerkesztve, a közelgő év január havában kezdi meg pályafutását s hivatalos részében, kizárólagos közegéül fog szolgálni a püspöki, t. igazgató-tanácsi összes körrendeleteknek, körleveleknek s körözüvényeknek s ezenkívül az egyházmegyék s püspöki vizsgálat alatti egyházközségek hatósága körében kibocsátandó körleveleknek is. Az egyházi hivatalos életműködésnek e közege a midőn egyfelől az egyház beléletébe, a világiak részéről, folytonos bepillantásra alkalmat nyit, másfelől széleskörű tájékozást biztosít részükre egész egyházkertületünk érdekeit érintő hivatalos intézkedéseinek, kormányzati törekvéseink s általában az egyház szolgálatára első sorban hivatottak munkálkodása felől.

Hogy azonban az egyházi élet működésének ez új szerve életképes gyökeret verhessen s a világi és egyházi elem összeműködésének és kölcsönhatásának hatályos eszközlője lehessen, mindenek fölött azoknak támogatására van szükség, a kik — mint a hivek bizodalmanak választottjai, az egyház érdekeinek őrei s vezérlő szellemei — első sorban vannak hivatva arra, hogy nekünk, az Ur szolgáinak, segítő jobbat nyujtsanak s minket jóakarató törekvésekben istápoljanak. Ilyenekül tekintem én, a világiak soraiból, az egyházkertületi, egyházmegyei s egyházközségi gondnoki kar érdemes tagjait s mindazon világi férfiakat, kik kimagasló értelmi s erkölcsi erejüknel fogva az egyházkertület alsóbb és felsőbb köreibben a hivek egyetemének képviselőitére vannak megválasztva.

Teljes bizalommal fordulok, ennél fogva is, mint a hivatottak díszes seregének egyik érdemes tagjához, azon kéréssel, hogy a fennebbiekben körvonalozott cél felé törekvésemben engemet hathatósan támogatni, az általam megalapított hivatalos Közlőnyt megrendelni s a hivek közt annak terjesztésében közreműködni méltóztassék. Az előfizetési összegek (egész évre 6 frt, félévre 3 frt) postautalvánnyal a „Prostans Közlöny“ szerkesztőjéhez küldendők, Kolozsvárra.

Abban a reményben, hogy e kérésem viszhangra fog találni, buzgón esdeklek áldásért Istenhez, az anyaszentegyházra s annak minden hí tagjára, kiváló nagyra-becsüléssel örökölvén

Kolozsvárt, 1885. deczember 19-én.

szolgája az Urban:
Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Sz. 2245—1885.

Minden egyházmegye esperesének és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeknek.

Folyó évben tartott rendkívül egyházkertületi közgyűlés 94 jkvi sz. alatt kelt határozatával elfogadván igazgató tanácsunk azon javaslatát, hogy a.) az államsegély egy részének tőkésítése szüntettessék meg s az eddig tőkésített összeg (6000 frt) részint osztassék ki a papi és tanítói állomások betöltése végett egyházaink segélyezésére, részint fordítottassék a központí közigazgatás költségei fedezésére; b.) az egyházkertületi házi pénztár

kamataiból még 1000 frt. tétessék foyóvá ugyancsak egyházi állomások segélyezésére: útasította igazgató tanácsunkat erre vonatkozó javaslatainak a jövő évi egyházkerületi közgyűlés elé terjesztésére.

Igazgató tanácsunk a rendelkezés alá jutott 6000 frt. államsegélyi összegből a központi közigazgatási költségek fedezése szempontjából 2000 frtot fentartva, az egyházközségek segélyezésére 4000 frtot vél kiosztandónak, még pedig tekintettel arra, hogy az időleges egyházi szükségégek fedezésére az országos közalap hathatós támogatást nyújt, míg másfelől a csekély fizetéssel egybekötött papi és tanítói állomások, segély hiányában, mind nagyobb számmal maradnak betöltetlenül: a felekezeti és nemzetiségi szempontból fenyegetett vidékeken és községekben első sorban a papi és tanítói állomásokkal egybekötött csekély fizetések állandó pótlására óhajtja fordíttatni.

Hogy igazgató tanácsunk a fönnebb jelzett szempontok szem előtt tartása mellett ne csak részletes elvi határozat hozatalra, hanem a segély kiosztására nézve is javaslatot terjeszthessen a főt. egyházkerületi közgyűlés elé, szükségesnek találta, hogy minden egyes egyházközség értesíttessék arról, hogy

1) 4000 frt. államsegélyből felekezeti és nemzetiségi vesélyben forgó egyházközségeink papi és tanítói állomásaival egybekötött csekély fizetések emelésére,

2) 1000 frt. házi pénztári kamat jövedelemből a vagyoni erőtlenségek miatt fen nem állható papi és tanítói állomások fentartásának biztosítására segélyezésével kérvényt nyújthatnak be, mely kérvényeknek egyházmegyei közgyűlés, vagy akadályoztatása esetében, az egyházmegyei ml. Tanács gyűlése véleménye kíséretében leendő felküldése zárhatáridejéül 1886 évi martius hó vége tüzetik ki. — A kérvények a következőleg szerelelendők fel: kimutatandó

a) a polgári község összes lakóinak száma, részletezve azt, hogy abból hányan melyik hitfelekezethez és hányan mely nemzetiséghez tartoznak;

b) a kérelmező egyházközséghez legközelebb fekvő anyaegyházunk távolsága és közlekedési útjának minősége;

c.) az egyházközség vagyoni állása és pedig külön az egyházi vagyon és külön az iskolai vagyon úgy ingatlanokban, mint tőkékben. Az ingatlan vagyon állása. Az ingatlan vagyon állása birtokiv másolat mellékelésével, az ingó vagyon tőke kimutatás és a múlt évi pénztár állás csatolása által mutatandó ki. A tőke kimutatásbak feltüntetendő az, hogy a tőkék kiknél s mily összegekben, mikor és mily biztosítékokra (ingatlanra bekebelezéssel, vagy két készfízető kezesre adatott-e ki), mennyi a folyó és mennyi a hátrálék-kamat?

d.) Az egyházi épületek vannak-e tűzkár ellen biztosítva az első magyar általános biztosító társaságnál és mily összegig;

e.) Mellékelendő a papi és esetleg tanítói, vagy ha papi állomás ninesen, a tanítói díjlevél a fizetés évi becsértékének kimutatásával.

f.) Kimutatandó, hogy mennyi azon összeg, melynek megszavazása által az illető állomás fentartása biztosítható.

Mindezen kimutatások esperesileg hitelesítendők, vagy ha az egyházközség bár mely kimutatásában bármilyen téves adat foglaltatnék, általa helyreigazitandó, mert a felterjesztendő adatok hitelességéért az esperes felelős.

g.) Mellékelendő az egyházmegye véleménye, melyben felfejtendő, hogy mely indokból ajánlja első, második harmadsorban segélyre

Megjegyzzi igazgató tanácsunk, hogy az egyházmegyének az államsegélybe részesítés végett csoportosítása a folyamatban levő cyclus két évére fentartatik s a jövő év elején az államsegélynek eddig kiosztásra rendelt részéből a harmadik csoportba tartozó, deézi, marosi, küküllői és szebeni egyházmegyék segélyeztetnek.

Tiszteleted ezen körrendeletéről azonnal értesíti az egyházközségeket, azokat, melyeknek, tudomása szerint, a jelzett irányu segélyezésre égető szükségük van, a pap felelőssé tétele mellett különösen utasítva a kérvény beosztását s arról tegyen ide jelentést. A kérvényeknek Tiszteleted kezéhez leendő beadására oly időre tüzzön ki határnapot, hogy a felszeretlenül beadandó kérvények szükséges kiegészítésére az egyházmegyei gyűlés megtartása előtt rendelkezesse el és foganatosíthassa és az e tekintetben teendő intézkedéseiről is tegyen jelentést a kérvényeknek ide felküldéseire.

Az államsegélyi kérvények a házi pénztári kérvényektől elkülönítve tárgyalandók és terjesztendők fel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsának Kolozsvárt 1885. December 20-án tartott üléséből.

Szász Domokos,
ref. püspök mint elnök.

Bodor Antal,
titkár.

Szám 1977—1885.

Minden egyhm. Esperesének és a kollegiumok Elöljáróságainak.

A kulturminiszter ur f. é. 36,230. sz. a. tudatja, hogy a Magvassy Pál és Mihály budapesti lakosok által szerkesztett „Szemléltető szekrény“ a népiskolák, kisdiedovodák és magánoktatás számára az országos tanszermuzeum állandó bizottsága által taneszközzül ajánlatott. A miről czimed, tudomás vétel és további intézkedés végett, értesítetik.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsának

Kolozsvártt, 1885. december 22-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

Szász Domokos
ref. püspök, mint elnök.

Szám 1809—1885.

Minden e. m. esperesének és kollegium Elöljáróságának.

Mint hogy a belügyminiszter ur f. évi 37,569. sz. a. kelt leirata szerint az általa közelebb kinevezett közegészségügyi felügyelőket utasította, hogy kiküldetések s az egyes törvényhatóságokban a közegészségi törvény végrehajtására s az általános közegészségi viszonyokra vonatkozó megfigyeléseik alkalmával mindenkor terjesszék ki figyelmeiket az azon törvényhatóság területén levő iskolák és tanintézetek összes egésségügyi viszonyaira is: annál-

fogva felhívatnak a t. esperesek s a m. tek. Előjáróságok, hogy a közegességi felügyelőknék ezen eljárásukban segédkezésére és támogatására legyenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsának

Kolozsvártt, 1885. december 22-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

Szász Domokos
ref. püspök, mint elnök.

Szám 19—1886.

KÖRLEVÉL.

Összes esperestársaimhoz és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkészeihez.

Megküldöttem vala 1373—1885. sz. alatt a gyámsegélyért folyamodó lelkészi özvegyek és árvák kimutatására vonatkozó rovatos táblázatokat. Egyes nt. esperesek részéről hozzám intézett kérdés folytán, kijelentem, hogy ezután az ily folyamodványok s mellékleteik nem lesznek a püspöki székhöz fölterjesztendők, hanem azok alapján az esperesek a megküldött kimutatás rovatait betöltik s csupán azt terjesztik föl. Minden egyes rovatos ívre nyolc özvegy és ugyanannyi árvára vonatkozó adatok állíthatók össze.

Kolozsvárt, 1886. január 4-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Szám 2324—1885.

KÖRRENDELÉT.

A folyó évben tartott r. k. egyházkerületi közgyűléshez beadott előterjesztésben sepsii egyházmegye közgyűlése hivatkozva arra, hogy jóllehet számos egyházközségben a termények árának alászállása miatt tetemesen lejjebb szállott az egyházi hivatalnokok fizetése az 1878. és 1881. évben megállapított becsérték alapján és így túlzottan adóztatott meg: indítványba hozta a papi fizetéseknek mielőbbi újabb felvételét, vagyis megbecsülését.

Az egyházkerületi közgyűlés 101. jegyzőkönyvi szám alatt kimondotta, hogy a papi fizetések hivatalos kimutatásának törvényes tíz éves cyclusa még nem telvén le, sem a kiigazítás szüksége több egyházmegyéből kimutatva nem lévén: az egész egyházkerület papi fizetésének újabb felvételét nem tartja szükségesnek; mindazáltal, hogy a felmerülő szükségeken segíteni lehessen: megbízta igazgató tanácsunkat, hogy körlevélben hívja fel az egyházmegyéket az illető egyházközségek útasítására, hogy a mely papi fizetésnek ily szempontból való újabb megállapítása szükséges, e megállapítást az egyházmegyék igazgató tanácsunk útján eszközöljék. — Igazgató tanácsunk ezen határozat közlésével felhívja az egyházmegyék espereseit, hogy alkalmazkodjanak a fen jelzett útasításhoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától.

Kolozsvártt, 1885. december 29-én.

Bodor Anlál
titkár.

Szász Domokos
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 1697—1885.

KÖRLEVÉL.

Összes t. lelkész társaimhoz.

Értesitem t. lelkész társaimat, hogy válóperi ügyekben a hirdetményes idézések nem fognak ezután külön lenyomatban kiállíttatni s szétküldetni, hanem csupán a hivatalos lapban lesznek közrebocsátva. Tekintettel azonban arra, hogy az eddigi gyakorlat szerint, a templomban ezután is közhírré teendők azok, utasítom tiszteletes

lelkész társaimat, hogy a templomi hirdetések könyvébe azokat esetről-esetre írják be s abból olvassák fel.

Kolozsvárt, 1886. január 4-én.

Szász Domokos
erdélyi ev. ref. püspök.

Sz. 1650—1885.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyéhez tartozó magyarói egyházközség első osztályú papi állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő

1. Készpénz — a gabona, zab, közmunka és garaspénz megváltásául — az egyházk. pénztárából 1320 frt o. é.
 2. Kárpótlási kamat 194 frt 32 kr.
 3. 32 frt 82 kr alapítványi tőke kamatja 2 frt 9 kr.
 4. 10 köb-öl tűzifa beszállítva.
 5. Canonica portio: 8 hold 1293 □ öl szántó és 6 hold 638 □ öl kaszáló, ezek jövedelme teszen 76 frt 21 krt.
- Jegyz. A canonica portiot a lelkész mivelteti.
6. Stola: keresztelés 20 kr, esketés 20 kr, temetés 1 frt 18 kr.

7. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel.

Az öz. kegyév 1886. april 24-én jár le.

A megválasztandó pap állomását köteles azonnal elfoglalni, a kebli öz. árvai pénztár- és könyvtárra vonatkozó kötelezettség teljesítése mellett.

A pályázati kérvények kellően felszerelve, január 31-ik napjáig beadandók nagy. Benkő János esperes afiához, M.-Péterlakára (u. p. Sz.-Régen).

Kolozsvárt, 1886. január 4.

Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1672—1885.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyéhez tartozó örd-füzesi egyházközség orgonista-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Ezen orgonista-tanítói állomás javadalma — tisztességes lakáson, gazdasági épületeken kívül — 360 forintra van felszámítva.

A pályázónak képezdét végzett, tanítói oklevéllel bíró egyénnek kell lennie.

Pályázati határnap f. é. január 31-ike. Folyamodványok nt. Somkerek Miklós h. esperes afiához Székre küldendők.

Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Sz. 662—1885.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Melynek erejével erzsébetvárosi illetőségű s jelenleg Bukarestben lakó Siklódi Zsuzsánna hites férjét, ugyancsak erzsébetvárosi illetőségű Serfőző Jánost, ki ötlet három éve hűtlenül elhagyta s azóta magáról soha semmi jelt sem adott, hirdetményesen idézti a küküllői ev. ref. egyházmegyének mától számítva 6 — hat hó elteltével tartandó házassági törvényszékére, azval a határozott értesítéssel, hogy az irt idő elteltével meg nem jelenése esetében is, perök tárgyalás alá fog vétetni.

A küküllői ref. egyházmegye esperesi hivatalától.
Hara ngláb, december 1. 1885.

Benedek Ferencz
a küküllői ref. egyházmegye esperese.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. JANUÁR 14.

2. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Nyugalmazás, gyámolítás.

I.

Ha valamelyikünknek lettek volna még kéte-lyeink országos egyházunk egyesülésének üdvös volta felől, az utóbbi két év gyakorlati vívmányai elégséges jegyekül szolgálhattak a legkonokabb Tamások megtérítésére.

Már maga, ugyan, az együvé tartozás amaz eleven érzete is, mely uniónk első szülöttjekint adatott vala minékünk, hevesebb vérkeringést, élénkebb életműködést szitott az egyes tagokban s ezek szerves egészében. Egyfelől az a tudat, hogy az oldott kéve erőtelenségéből az egység erősödésére vagyunk indulandók s hogy, a kik addig, hosszú-hosszú időkön át, csak hirből, névből ismerők egymást, most, mint egy nagy család tagjai sorakozunk egymás mellé s a közös munkát közös munkásokként vesszük föl; másfelől az a biztos önérzet, hogy nagy Magyarország népei és felekezetei sorában a reformált egyház is számot tevő tényezővé fejlődésre ígérkezik, mely többé nem engedi magát gépiesen tétetnivé tetni, a nélkül, hogy a benne rejlő szellemi és számszerű erő kellő méltánylásban részesüljön — már magok e biztos kilátások újabb életkedvet önthettek mindnyájunkba, buzgóbb munkálkodásra serkentették a magyar reformátusokat s olyan célok kitűzésére is indíthatták még a pessimistákat és kicsinyhitűeket is, a melyekről csak nem rég is, a legjobb is, alig ünnepnapjaik emelkedett hangulata közepett merhettek még csak ábrándozni is.

De mindez még csak várakozás, jövőbeli reménykedés vala s azok, a kik nem lelkükkel, hanem szemükkel és kezükkel szoktak és szeretnek látni, még mindig megmaradhattak a kételkedés álláspontján, sőt positiv ellenmondást is fejthettek vala ki, fölhánytorgatva, hogy az egyéni sajátságokból mennyit kelle az egyesülés kedve-

ért föláldozniok; hogy a közös tanácskozások szövevényes gépezete mennyi teherrel jár az egyes egyházkerületekre nézve; hogy az egyetemes egyház fölebbviteli forumai mennyi jogot és hatalmat helyeztek át a területről a középpontba. És hogy ezekben nem képzelményeket, hanem a valóság tényeit soroltam föl, mindenki tudja, a ki egyházkerületeink életét az egyesítés óta figyelemmel kísérte.

Hanem, mivé törpülnek az ellenzés és elégtelenség minde nyilatkozatai és kedvtelése, ha azokat a gyakorlati eredményeket állítjuk velök szembe, a melyek a magyar reformált egyház történetkönyvébe kézzelfogható tényekként vésődtek be az egyesülés megvalósulása óta, kezdve az egyetemes egyház törvényeinek Felsőbí meg erősítésén, folytatva az állami törvényhozás olyan egyházunkat is érintő alkotásain, minők a középiskolai oktatásról és a főrendiház reformjáról szóló országos törvénycikkek; tekintve ugyane körben azt a sikert, a melyet az egyetemes egyház magatartása a középtanodák állami segélyezésének kérdésében elért; latra vetve azt a haladást, a melyet az egyházi közoktatás terén az egységes reform keresztülvitele által kivívtunk s azt a magasabb színvonalat, a melyet, lelkész-képzésünk egységes törekvési céljainak kitűzése után, a jövőben mind jobban meg kell közelítenünk.

És e hangosan szóló bizonyítékok mellett nem kicsinyelhetjük az anyagi téren elért sikereket sem, melyeket egyedül és kizárólag az egyesülésnek köszönhetünk. Igaz, az az ország, melyről itt szó van, nem e világból való s részünkről, egyéni hajlamaink szerint, tulságos nyomatékokat nem is tudnánk az anyagi erőgyűjtésre fektetni, mihelyt valamely elvi engedményt kellene érette cserébe tennünk, avagy e törekvés olyan arányokbaa csapna át, hogy a mérték tulhatalmasodása az eszközt cél magaslatára emelné. De a midőn az országos közalap megteremtése,

az önmegadóztatás útján, épen az anyagiak áldozatul hozatalára kényszerít; a midőn az erősebbek összehordott fillérei, a gyöngébbek istápolásával, épen a segélynyújtás erkölcsi elvét juttatják érvényre s a midőn az anyagi támogatás első sorban a lelki szükségek kielégítését teszi lehetővé: az országos közalap pénzbeli összegeit értékben sokkal túlhaladó vívmánynak és sikernek kell tekintenünk azokat az erkölcsi gyümölcsöket, a melyeket egyesülésünk már is termelt anyaszentegyházunk számára.

Immár két segély-osztást értünk meg, s ha, mindjárt az eredmény mögötte maradt is a vérmesebb reményeknek; ha, mindjárt, a kiosztásnál érvényesített elvet részünkről szerettük volna megfordítani és nem soknak keveset, hanem kevésnek sokat juttattunk volna; és ha mindjárt az a néhány testvérietlen hang, mely itt-ott a fölött panaszkodott, hogy a kiosztás nem a beszolgáltatott járulékok mennyisége és a lelkek száma arányában történt, kinosan érinthette is a gyöngédebb erkölcsi érzetet — minde dissonantiákat tulságos nagyra számítanunk nem szabad, mert a kezdet nehézségeitől, az okulás útjának botlásaitól s az emberi gyöngeségektől mentek mi sem lehetünk és főként, mert az elért siker fénye e halvány foltokat teljesen elenyészteti. A két kiosztást követni fogja a harmadik, tizedik, századik; az évi járulékok, remélhetőleg, az intézmény népszerűségének gyarapodásával arányosan fognak emelkedni és a huszonöt százalékok tőkái idővel oly összeggé nővik ki magokat, mely lassanként talán, egészen is elfeledteti velünk azt a jogsérelmet, melyet az országos egyházi és iskolai alapok egyoldalú fölhasználása révén vagyunk kénytelenek szenvedni.

És, hogy e szűnitásunk nem tulságosan vérmes reménykedésen alapszik, ime, az újabb kézfogható bizonyíték, hogy egyesülésünk keresztülvitelének negyedik, országos közalapunk életének harmadik évében már ama további messzívágó alkotás létesítéséhez jutottunk, mely anyaszentegyházunk amaz első rangú tartozásának törlesztésére van hivatva, mely lelkiismeretét anynyi idő óta nyomja s mely azt a kötelességet rója rá, hogy gondoskodjék azoknak aggkoráról, kik életerejüket az ő szolgálatában emésztették föl s azoknak özvegyeiről és árváiról, a kik egyházi szolgálatuk idején világi kincseket nem hal-

mozhattak föl, hanem, legfőlebb, egy koldusbotot nyeshettek az Urnak szőlejében.

Ime, egyetemes konventünk legutóbbi ülészakán immár elő lehetett terjeszteni „A magyar országos reformált lelkészi és tanári nyugdíjintézet,” valamint „A magyar országos reformált lelkészi és tanári özvegy-árvai gyámintézet” alapszabályait, melyek az autonom törvényhozás kellő forumain átvive s majdan végleg megállapítva és életbe léptetve, lerójják ama nagy tartozást, betöltik ama nagy kötelességet s melyeket, épen e magasrendű elhivatásuknál fogva első sorban az egyház közvéleményének ítélőszéke elé kell idéznünk, hogy a nézetek és vélemények kicserélése, leszűrődése és meghiggadása ez oly nagyjelentőségű alkotások lehető sikerét, tökéletességét biztosítsa.

Távol legyen tőlünk, hogy e pozitív adatok egybevetése és mérlegelése útján eldöntendő kérdések körében valami messzimenő szakismeretekkel dicsekedhetnénk; de, mint egyházi közszolgálatunk és kormányzatunk egyik igénytelen tényezője, alólírott is szükségét érezi, hogy hozzászóljon e javaslatokhoz, melyekre nézve általánosságban is némely aggodalmakat táplálunk s még különösebben akkor, ha saját egyházkerületünk hasonló természetű intézményeire gondolunk.

E megjegyzéseink rendén lehetőleg igyekszünk az egyetemes egyház szempontjainak magaslatára emelkedni s egyházkerületi érdekeinknek szószólói csak annyiban akarunk lenni, a mennyiben már megszerzett személyi jogok tiszteletben tartásáról lehet és van szó.

Ítéletünk lehet féleles, de jóakaratusnak egy szem hja sincs.

Szász Béla.

TANÚGY.

A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanaregyesület évkönyve.

Az 1885-86. évrre.

Nyolcadik éve már, hogy a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanár-egyesület lelkiismeretesen munkálkodik azon célok megvalósításán, a melyeket alapszabályaiiban magának kitűzött. Legfőbb célja: az egyházkerületi középiskolákat egymással lehető összhangzásba hozni, azokban az oktatás és nevelés ügyét kölcsönös összetartás, buzdítás és támogatás által emelni és oda munkálni, hogy ezek a jelenkor kívánalmainak minden tekintetben megfeleljenek. Állandó működésének lüktető központját

egy tíz tagú bizottság képezi. Elnöke Géresi Kálmán, jegyzője Elek Lajos, pénztárnoka Becner Frigyes, nyugdíj és gyámintézeti pénztárnoka Joó István, debreceni tanárok. Van 22 tiszteleti, 97 pártoló és 104 rendes, összesen 223 tagja. Közgyűléseit az egyházkerület különböző városaiban, hol középiskola van, felváltva tartja. A közgyűlések jegyzőkönyveit, a központi bizottság évi működését feltüntető jelentéseket, a pályadíjra érdemített munkálatokat Évkönyvekben örökíti meg. A hetedik s keltére nézve legújabb Évkönyv is, melynek tartalmából egyet-mást megismertetni szándékozunk, ép oly általános érdekű s minden nagyobb pretenzió nélkül való, mint a korábbiak.

Az elnöki megnyitóban Géresi Kálmán találoan jellemzi a középiskolai tanításügy terén újabban felmerült s bennünket közelebről érdeklő fontosabb eseményeket. Kimutatja, hogy milyen csekély eszközökkel, egész a legújabb időkig, milyen mostoha, a legtöbbször elnyomott és üldözött helyzetben teljesített a magyar protestáns egyház és iskola igen nagy szolgáltatásokat a magyar tanításügy és ezáltal a nemzeti kulturának. Az iskolák fentartása miatt reá nehezedett óriási teher volt az ok, a mely miatt a különben tisztességes szegénység porából felemelkedni, nem tudott. Nyilvánvaló tehát, hogy az újabb nemzeti műveltségi igények által, a középiskolai tanításügynél megkivánt és nélkülözhetetlen anyagi erővel, anyagi eszközökkel távolról sem rendelkezhetünk úgy, mint az állam. Tehát az államsegély igénybevétele több iskolára nézve kimaradhatatlannak mutatkozik. Géresi K. szerint az államsegély elvi kérdése nem az államsegély igénybe vételén, hanem azon fordul meg, hány és milyen középiskolánk veszi igénybe azt. Ha mind, vagy csak nagy része is igénybe veszi, ezzel világosan ki van mondva, hogy a magyar ref. egyház a maga középiskoláit, a melyeket oly hosszú időközön keresztül, bizony mindig legalább is olyan nehéz körülmények közt, mint most, fentartott, többé fentartani, intensív erővel nem bír, vagyis a magyar ref. egyház és felekezet a kor színvonalán nem áll és azon felekezeti buzdóság, mely eddig a maga iskolaiügyi szükségleteit fedezni tudta, a mely súlyt fektetett arra, hogy iskoláit a maga erejéből tartsa fel, megfogytakozott. Mert felekezetünk szegénysége csak akkor volna elfogadható méntségül felhozható, ha a régi időkben gazdagok lettünk volna. Pedig nem gazdagabbak, hanem buzdóbbak voltunk. Nem mindenütt, nem minden középiskolánál kellene tehát az államsegélyt igénybe venni, hanem csak olyan, akár nemzetiségi, akár kulturális tekintetben erősen kitett és veszélyeztetett pontokon, a hol felekezeti középiskolánk fenmaradása és felvirágzása épen úgy fekszik az állam, mint a felekezet érdekében. Az volna óhajtható, hogy többi középiskoláink belső erőkifejtéssel iparkodjanak fogyatkozásaikat pótolni, a fentartó testületek keressék fel a különböző helyi viszonyok szerint a lehető segélyforrásokat, teremtsenek újakat. Csak így nem lesz az államsegély igénybevétele felekezetünkre bomlasztó és demoralizáló, hanem hiányainkat igazán

pótló. Állítsunk szembe az államsegéllyel megújuló felekezeti áldozatkészséget, és a magyar protestantizmus az eddigi nemzeti méltánylás kíséretében fogja folytatni, tovább fejteni fajunk műveltsége érdekében, történeti missióját.

Kiváló figyelemre és alapos elolvasásra méltó Gergely Károly, krassói lelkész, jutalommal kitüntetett pályaműve, mely megfelelni igyekszik e nagyfontosságú kérdésre: Vallásosság és protestáns érzület dolgában mit várhatunk a gymnasiumtól? Miként használhatók fel e célra a gymnasiumi oktatás és fegyelemtartás általában különösen a vallási tanórák anyaga, tanmenete és tanmódja.

Szerző szerint, a középiskolában, a tanügy legújabb átmeneti korszakának zavarai közt, a vallásoktatás terén pangásról beszélhetünk. Pedig a gymnasiumnak akár mint általános műveltséget nyújtó, akár mint felsőbb tudományos képzésre előkészítő intézménynek, egyik főfeladata a vallásosság ápolása az állam is, az egyház is vallásos oktatást és nevelést kíván a gymnasiumtól. A felsőbb tudománysszakok is vallásos kedélyű ifjakkal érhetik el céljukat s bocsáthatnak ki a művelt társadalomba helyüket derekasan betöltő és megbízhatóknak tartható férfiakat. És specialiter a ref. gymnasiumoknak egyik legfőbb feladata: a lelkiismereti szabadságra, tudományos szabad vizsgálódásra, józan felvilágosodásra és testvériességre törekvés; a presbyteri rendszerhez és autonomiához való ragaszkodás; a nemzeti nyelvhez, a hazához és ennek alkotmányához való hűség, egyszerűség, nyíltság, becsületesség, tevékenység és áldozatkészség. Ezek elérése végett megkivántatik, hogy a gymnasiumok mind az oktatásban, mind a fegyelemtartásban maradjanak hűvek eredetükhöz és történeti múltjukhoz. A több mint három százados múlt és az iskoláink által abban teljesített nemes szolgálat az utódokban, a növendékekben, a kegyelet, önérték és hála érzelmeit fogják felkölteni. A tanárok legyenek egyetértők s mindannyian szeretett atyjai tanítványaiknak; úgy lesznek aztán tanítványaik egymást szerető testvérekké. Tegyük a vallástanítást az eddiginél hatásosabbá. Alkalmazzunk külön vallástanárt. Gondoskodjék felekezetünk a vallásos jellemű tanárok képzéséről, mert a mostani tanárkarokkal a régi protestáns tanárok faja kihalóban van. A vallásos és protestáns érzület emelésére felhasználandók a tanévet megnyitó s bezáró ünnepélyek, stb. A vallástani órák anyagjára, tanmenetére és tanmódjára nézve a szerző párhuzamosan közli a konventi tantervet és a tiszántúli egyházkerületi bizottság javaslatát, a kettő közli különbséget kiemeli ugyan, de konkrét javaslatot nem ad. A tanmódot illetőleg megköveteli, hogy minden tanár, de különösen a vallás tanára ismerje minden tanítványát nemcsak névről-névre, színről-szinre, hanem lelkiültre nézve is, s ennek alapján gyakorolja a cura pastoralist. Gergely Károly, ki húzamosabb ideig debreceni vallástanárral volt, szeretettel foglalkozik tárgyával, minek az az eredménye, hogy helyenkint nemcsak ő hevül fel, hanem a tárgy iránti meleg

érzést olvasójában is felkölti. Valódi protestáns szellem vezérli munkájában, gymnasiumaink iránti buzgó szeretet adja tollára jóakarátú tanácsait. Vallásoktatásügyünk iránt érdekeltséget támaszt: okulhatnak belőle vallástanárok és nem vallástanárok egyaránt.

Egy sokszor hollygatott, de ez ideig tökéletesen meg nem oldott kérdésre is tanulságos feleletet ad a szóban forgó Évkönyv. A kérdés a latin nyelvi oktatás sikertelenségének okai után tudakozódik s megkívánja, hogy kutattassanak fel e tünetmenny okai, továbbá jelöltessenek meg a módok, a melyek által e bajon segíteni lehessen s a középiskolai képzés ez ágának eredménye biztosittassék. Több pályázó közül Faragó Bálint mező-túri tanárnak sikerült a feleletet az egyesület által helyeselt értelemben megadni és a kitűzött 200 franc jutalmat elnyerni.

Faragó B. a classicus nyelv s irodalom szerepének fejtegetése közben azon eredményre jut, hogy a classicus nyelvekből felmutatott eredmény csakugyan nem elégíti ki várakozásunkat, tehát jogosult az eredménytelenség okai után való kutatás és a segítő módok keresése. A sikertelenség okai részint külsők: a szülei házban és a társadalomban gyökerezők; részint belsők: az összes nevelésben és tanításban, valamint a módszerben rejlik. A tanításra káros befolyással levő tényezők elhárítása, vagy enyhítése érdekében — szerző szerint — a kölcsönhatást iskola és szülői ház között erősíteni kell; szellemi fegyverekkel kell leküzdeni a classicus nyelvek iránt mutatkozó ellenszenvet, kedvvel, érdekeltetéssel, ügyes paedagogiai bánásmóddal, helyesebb és könnyebb módszerrel kell a növendékeket tanítani, sőt az anyagi jutalmakkal sem kell fukarkodni, a hol lehetséges. Alapos és biztos magyar nyelvtani ismeret előzze meg a latin tanítást, mely célból az első osztályból a latin nyelvet is kihagyná, hogy később anélkül biztosabb alapra helyezhesse. Az oktatás módszerét illetőleg — tekintettel a tudomány fejlődésére és a lélektanra — a régi grammatikai rendszert és methodust találó okokkal ostroinolja; az alak- és mondattannak philologiai és mondattani alapon való kezelését pedig alaposan védelmezi.

A közgyűlés színe előtt felolvasott két rendbeli értekezés közül Becner Frigyesé „Középiskolai nyelvtanítás az alsó fokon“ az élő nyelvek tanításánál jól használható módszertani szempontokat fejteget; Séllei Péteré pedig a békési ref. gymnasium történetét adja elő. Becner Frigyes nézete szerint, a nyelvtanítás az alsó 4, vagy 5 osztályban mindig kifejtő legyen, azaz, előbb adjunk nyelvtényt és ebből fejtsük ki a nyelv-alakokat, az összetartozó nyelvalakok kifejtése után, csoportosítsuk őket (ragokat, casusokat) és foglaljuk szabályba. A tankönyv legyen módszeres, idegen nyelvnél inkább beszédrészek szerint haladó, mint mondattani alapon tárgyáló. A tankönyv úgy legyen szerkesztve, hogy rövid olvasmányokból fejtsék ki a szükséges alakokat, közölje a szók jelentését és adjon mindjárt gyakorlásra alkalmas magyar szöveget. A tankönyv ne vegye át a tanító szerepét, ne

magyarázzgasson, elég ha az anyagot adja. A fejtegetés előszóval hatásosabb, módszeres utasítások pedig vezérkönyvekbe valók. Értekező ilyen tankönyvet még nem ismer s őszinte örömmel fogadná, ha valaki ilyenre rávezetné.

Valóban, követésre méltó a tiszántúli tanáregyesületnek azon eljárása is, melynél fogva az évenként kitűzött pályakérdéseken és értekezéseken kívül az épen napirenden levő panaszokat, felmerült újabb didaktikai elveket is megvitatja közgyűlésein. Ezáltal a túlterhelés veszélyei, a testi büntetés és a felkezeseti tanárképzés képezték a nyilvános vita tárgyait. S nem épen felesleges tudnunk, miben állapotodott meg mindezekre nézve az oly sok jeles erő jelenlétében folyt közgyűlési tanácskozás. Az elsőre nézve kimondta, hogy a gymnasiumainkban tagadhatatlanul létező túlterhelés megszüntetése végett, egyéb — kisebb fontosságú — intézkedések mellett, szükséges a tanórán való teljes begyakorlás keresztülvitele, a házi dolgozatok számának mérséklése és a tankönyvek rövidítése. A testi büntetésre nézve — többek felszólalása után — a közgyűlés azon felfogásának ad kifejezést, hogy a vesszőbüntetésnek az iskolai büntetések nemei közül való kihagyása helyes, a szülők kérése, vagy felhatalmazása esetén való alkalmazásánál pedig a legnagyobb ovatosságot kell szem előtt tartani. A felkezeseti tanárképzés érdekében egy tanárképezde minél előbb felállítandó internatussal egybekötve, egyszersmind intézkedések teendők, hogy tanárjelöltjeink minél nagyobb számmal látogathassák a külföldi protestáns egyetemeket.

Íme, ez halvány váza a tiszántúli tanáregyesületi Évkönyv gazdag tartalmának. Örvendve látjuk, hogy ezen egyesület a legfontosabb tenni valók mezején sokat és hasznosat tett. De lelkiismeretesen küzd hű munkásainak és családjaiknak jobb jövője érdekében is, a mit Géresi Kálmán elnöki megnyitójában a következő meleg szavakban jelez: ezen egyházkerület tanárainak egy része mellett, hivatalos működésükben ott ült a költő szavai szerint, a fekete gond — post equitem sedet atra cura, — a fekete gond, hogy mi lesz belőlük, mi lesz családjaikból, olyan szerencsétlenségek és csapások bekövetkeztével, a melyek elől teljesen biztosítva, a természet rendje szerint, senki sem lehet. Most is ott ül még, de hogy nem azon rémületes és kétségbeejtő nagyságban, mint ezelőtt csak pár évvel is, azt azon nyug- és gyámintézetnek köszönheti, mely ez egyesületnek édes szülötte.

Csak nem rég felhívást intézett a központi bizottság a testvéregyházkerületek tanáraihoz, a melyben egy a ref. tanügy szolgálatában álló folyóirat megindíthatása végett közremunkálkodásra s egyesülésre kérte föl a pretenzio legkisebb árnya nélkül a kartársakat. A buzdító, őszinte szó, legnagyobb sajnálatunkra, visszhangra nem talált. Az okokat nem ismerjük, kutatni sem kívánjuk, de annyit elfogulatlan lélekkel ohajtunk: vajha, minden ref. egyházkerületnek a derék tiszántúliéhoz hasonló tanáregyesülete volna!

Az áll. igazgató tanács rendes üléséből.

Kolozsvár, 1886. január hó 10-én.

Elnökölt Dr. Kolozsvári Sándor elnök-helyettes. Jelen voltak: Lészai Ferenc és Székely János igazgató tanácsosok, Szabó Ádám számvevő, Deák József pénztárnok és Bodor Antal titkár.

Az ülésen kívül ellátott ügyek bejelentése és jóváhagyó tudomásul vétele után tárgyalatott főt. püspök a fiaának a györgyfalvi és ajtoni egyházközségek meglátogatását tárgyzó jelentése, melyben előadja, hogy a györgyfalvi egyházból az országos közalap-tartozás a hivekre még ki sem lett róva, miért a pap és számadó gondnok ellen a fegyelmi eljárás megindított. A hivek a hozzájuk intézett buzdító felszólításra készeknek nyilatkoztak úgy a lejárt évekre, mint jövőre rendszeresen a közalap tartozás kifizetésére, mely határozat foganatba vételével Gombos József újon választott gondnok a fiaa bizatott meg. Jelenti továbbá, hogy a tanköteles gyermekek nagy része nem részesül oktatásban, jöllehet jól berendezett állami fiú- és leányiskola van, mert sok szülő beiratja gyermekét az ottani róm. cath. iskolába, melynek iskola szobájába a beiratkozott tanulóknak alig fele része fér be, mivel a mulasztók nem büntettetnek s a tandíj csekélyebb, mint az állami iskolánál. A szülők azonban ígéretet tettek, hogy gyermekeiket a jól berendezett és felszerelt állami iskolába fogják járatni. A roskatag papilak és avult fa-templom helyett új épületek építését az egyház elhatározta. Az ajtoni egyház vizsgálatáról a legkedvezőbb jelentés tétetett. Minden dicséretre méltó rendben találtatott. Az egyházi pénzek elhelyezéséről szóló kötlevelek részben felrendeltetnek, részben a községi bíróság útján felhajtának s az építkezési ügyek vezetésével Kolozsvári Antal ajtoni pap a fiaa bizatik meg.

— Főt. püspök a fiaa jelentést teszen a piskii leányegyházközség meglátogatásáról, előadva, hogy az egyház tagjai elhatározták imaház építését s létesítésére szép ál-

dozatokat hoztak, melyben a hitfelekezetünkhez nem tartozók is, hazafias érzülettől indítva, dicséretes részt vettek. Fáy Béla úr alkalmas telket ajándékozott, s 100 frt ajánlattal főt. püspök a fiaa által megkezdett adakozás 500 frtra menő szép sikert eredményezett s az aláírások tovább folytatása még tetemesen emelni fogja. A jelentés örvendetes tudásul vétele mellett, adakozóknak köszönet nyilvánított s biztosítja az ig. tanács azon egyházat támogatásáról s intézkedések tétetnek az imaház tervrajzának s költségvetésének elkészítése végett.

— A siklói egyházközség felterjesztésében tudatja, hogy bár a megyei hatóság közbelépése miatt, megtagadta a község a második tanítói állomás javadalmazására eddig nyújtott évi 300 frt segély további kiutalását: felekezeti iskoláját két tanítóval berendezve, továbbra is fenntartja s kész, rovtal útján annyi áldozatot hozni, mely által fennállása biztosittatik. A határozat a hivek buzdóságának elismerésével helybehagyatott és a tanfelügyelő értesítettik.

— A bacai egyház tanítói díjlevelének a megállapított 100 frt házi pénztári segély által lett felemelése mellett leendő kiállítására s az iskola-épület kijavitása iránt az intézkedések megtétettek.

— Uzdi-Szentpéteren állami iskola felállítására Kolozs megye tanfelügyelője által előterjesztett javaslatra az egyház meghallgattatván, kimondatott, hogy ezen egyházunk iskolája az 1879. évi egyházkerületi közgyűlési határozat értelmében annyival is inkább fenntartandó, mert két leányegyházában és három diasporában az énekvezéri teendőkről másképen nem lehet gondoskodni s mert értesülés szerint, az állami iskola felállítására ez idő szerint kilátás nem lehet. Mivel az énekvezér-tanító fizetésének becsérteke 160 frtra tehető, ennek emelése céljából a tett felterjesztés áttételik ama bizottsághoz, mely az államsegély kiosztása tárgyában lesz véleményes jelentést teendő.

Ezekon kívül előadatott még több kevésbé közérdekű ügydarab.

r. l.

T Á R C A.

Egyházválság Hollandiában.

Hollandi hitsorsosainkra nézve századunk folytonos és nehéz belküzdelmek szintere volt. A hollandi református egyház ugyanis a dortrehti canonok alapján, mint államvallás szervezte volt magát, mely mellett a többi felekezetek csak eltűrettek, de tulajdonkép polgárjoggal nem bírtak. Ez állapot tartott aztán 1795-ig. Nevezett évben megszállták a franciák Hollandiát és a fölállított batáviai köztársaságban kimondatott a felekezetek jogegyenlősége. Ekkor szűnt meg Hollandiában a református egyház államegyház lenni. A következő 20 év alatt aztán a legnagyobb zavar és fejellenség uralkodott a hollandi református egyházban. Senki sem érzelt tehetséget

magában, vagy pedig senkinek sem volt bátorsága e zavarba rendet hozni be, vagyis az egyház szervezetét a megváltozott viszonyok szerint átalakítani. 1813-ban a szabadság szerető hollandok kiűzték a franciákat hertog Willem van Oranje vezetése alatt, ki először mint „sovereine vorst“ kormányozta az országot, ki azonban 1815-ben mint Willem I. a királyi koronát tette fejére. Willem I. aztán, maga is református ember, követve családjá hagyományait, beleavatkozott az egyház ügyébe és 1816-ban kibocsátott egy királyi rendeletet, mely a református egyházban uralkodó zavaroknak véget vetett ugyan, de a mely más részről az államhatalomnak nagy jogokat biztosított az egyházzal szemben.

A hollandi református egyház tagjainak nagy része

örömriaddal üdvözölte e királyi beavatkozást, és a kisebb rész is, bár elvileg helytelenítette azt, csatlakozott ahhoz, minthogy a zavarokból egyelőre jobb kivezető út nem mutatkozott. Később azonban mind hangosabbak lettek a panaszok e királyi rendelet ellen, mely az egyházat az állambatalom igájába hajtotta, a hitvallomás szerinti egyházból egy „reglement egyház“-at csinált. A 30-as években aztán szakításra került a dolog, a mit részben az 1805-ben megújított énekes könyv iránti ellenszenv is okozott. Ez énekes könyvben ugyanis az addig kizárólag használatos zsoltárok mellé egyes úgynevezett „evangeliumi énekek“ is felvannak véve. „Isten szava mellett az emberek szava“ kiáltotta az ellenpárt. Egy Ulrum nevű kis községben a lelkész megtagadta az új énekeskönyv használatát s visszaütésítva a „reglement egyház“ rendeleteit, 1834 octoberben kilépett, községével együtt, az egyház kebeléből. A példát követte csakhamar több egyházközség papjával együtt egyrészt a „Reglement egyház“ iránti ellenszenvből, másrészt a hollandi református egyházban akkor uralkodó theologia túlrationalisticus iránya miatt. Így alakult aztán az úgynevezett „különvált egyház“, melynek létjogát végre, az annak megsemmisítésére tett kísérletek sikertelenül maradván, az állam is elismerte, miután e „különvált egyház“ lemondott a „hollandi református egyház“-nak minden jogáról és vagyonáról. E „különvált egyház“ 1868-ben újra szervezte és egyesítette magát „keresztyén református egyház“ név alatt, s külön theologiai seminariumot tart fenn Kampen-ben. Vezérelv e „különvált egyház“-nál egy az államtól teljesen független egyház alapítása, mint az a keresztyénség első századaiban és a reformatio első éveiben létezett.

Ez volt az első nehéz belküzdelem, melyet e században a hollandi református egyháznak végig kellett küzdenie s mely csak a felek végleges különszakadásával végződött be. És e küzdelem nem volt kismérvű. Harminc évig tartotta az izgatottságban a kedélyeket. Csaknem minden egyes egyházközségben voltak a „reglement egyház“-nak vagyis a király által az egyház számára adott szervezetnek úgy barátjai, mint ellenségei s gyakori eset volt, hogy ugyanazon egyházközség kebelében nemcsak a hívők, hanem a lelkészek is ellenségesen álltak egymással szemben. „Független, szabad egyház“ volt a jelszó az egyik oldalon, a másik oldalon pedig ragaszkodtak a régi hagyományokhoz és az állammal való oly szoros összeköttetésből származó haszonhoz és előnyökhöz. Hogy mily erős volt az ellenzék, mutatja azon tény, hogy jelenleg a „különvált egyház“ 130,000 lelket számlál. És ezek bizonyára csak akkor hagyták el az egyházat, miután meggyőződtek küzdelmeik hiábavalóságáról. Különben, e harc nem maradt teljesen hatástalanul magára az egyházra, a mennyiben már 1852-ben, de még inkább 1864-ben és végre 1870-ben a hollandi református egyház meglehetősen függetlenné tétetett az államtól, bár még mindig s valószínűleg még hosszasan, kivált pénzügyi tekintetben, nagy a kölcsönös összeköttetés.

A már említett küzdelem még nem is végződött be teljesen és már egy újabb harc hozta izgatottságba a kedélyeket. Ez volt az úgynevezett modernnek és orthodoxok harca. Mindkét pártnak vannak hazánkban is képviselői s azért aprólékos jellemzésüket feleslegesnek tartom. Mindenki tudja, hogy e két párt közti vita tárgyát theologiai kérdések képezik, melyeknek eldöntése a tudósok feladata. Hollandiában azonban a harcot a nép közévitték ki, a minek meglettek aztán a nagyon káros következményei. Az orthodox gondolkozású hívő nem akarja elismerni a modern gondolkozású lelkészt papjául és megtagadja attól a lelkész hivatalos címét „dominé“, s csak egyszerűen „uram“-nak „meener“ szólítja azt. Hasonlón járnak el aztán a modern gondolkozású hívők is az orthodox lelkészekkel szemben. Városokon, hol mindkét irányú lelkészek képviselve vannak, még csak megy a dolog, de falukon, hol csak egy lelkész van, e körülménynek erkölcsi rosz hatása csaknem kiszámíthatatlan. A lelkészszel ellenkező gondolkozású hívő semmi egyházi szolgálatot sem fogad el a paptól s úgy szólva, egyházon kívül él. Istennek hála, hazánkban, bár néha hevesen foly a tintaharc, a nép közé még nem vitetett az ki. Mi lenne, ha Magyarországon is egyszerre csak a gyülekezet egy része megtagadná a lelkésztől a hivatalos „tisztelletes úr“ czimet? Hollandiában azonban ányyira mindennapivá s úgy szólva, egészen természetessé, mintegy önként érthetővé lett e dolog, hogy az illető lelkészek tán nem is veszik azt rosz néven más gondolkozású hiveiktől.

A mi különben a hatalmi befolyást illeti, Hollandiában jelenleg a modernnek vannak túlsúlyban, minthogy az úgy nevezett „Synod“-ban, ők vannak többségben. A „Synod“ körülbelől egy olyan intézmény, mint nálunk a „Konvent“, csakhogy a holland „Synod“ az „egyházi tan felügyeleté“-vel is meg van bízva. Túlsúlyokat aztán igyekeznek is a modernnek felhasználni, a mennyiben a papi feleskető formulát oda módosították: „Igyekszünk, mint az evangelium szolgái, Istennek országát terjeszteni“, — valamint megkísértették a keresztelelési formulában és a confirmationál teendő fogadástartételeben is a szentháromság fölemlítésének megszüntetését.

A modernnek ily rohamos és nem minden erőszakosság nélküli előrehaladása bizonyára aggodalmat gerjesztett sok orthodox kebelében és önkénytelenül azon kérdést idézte fel: „Maradhatunk-e mi még továbbra is felekezeti egyházközösségben?“ Azonban, véleményem szerint, még Hollandiában sem fog e két párt közt szakadásra vezetni a dolog, mert mindkét párt ragaszkodik a fennálló egyházszerkezethez, az egyházi vagyonhoz és előnyökhöz. Különben, nem hallgathatom el, hogy újabb időben Hollandiában a modernnek mindinkább tért veszítenek, a minek az oka egy szigorúan „református“, vagyis „kálvinista“ pártnak keletkezése. E párt működési irányának ecsetelése képezi dolgozatom fő tárgyát, s készítettem arra, hogy e dolgozatnak címétül irjam „Egyházválság Hollandiában.“

Mint már említettem, Hollandiában a református vallás eredetileg államvallás volt. Az egyetemeken egészen természetesen fel volt véve a református theologia tanítása is, mint 5-ik facáltás. A theologiai professorok egyuttal állami professoroknak is tekintettek. Azonban, e században, mint láttuk, nagy erőfeszítések tettek az egyháznak az „állam igájából“ való megszabadítására. A theologia tanításának önállósítása is kérdésbe jött. Az egyház kész szívvel akarta azt, de pénzügyi okokból nem látta tanácsosnak a gyökeres újítást. Így aztán az egyház és az állam közt egyezség jött létre.

Rákosi György.

(Folytatása következik.)

ARANY-KÖNYV.

Bélteky Ferenc.

Egy sirjából kinyúló jótékony kézről van szó. A kolozsvári ref. collegium gondnoka volt. Kolozsvár első rangú orvosa. Sok csapás, sok csalódás miatt a világ egy kis zugába visszavonult ember, kinek tehetségei arányában nem nőtt nagyravágyása. Ideges félelemmel kerülte a nagyság zajos útját. Elholyongott a szabad természet rejtett ösvényein. A jótettek sallangján keresztül látta az emberi hiúság, önbálványozás kultuszát és oly titokban tett jót, mint a hogy néma, szótlán módon, néha zordon külső alatt mélyen szerető szívvel osztogatta bámulatós tapintattal a gyógyszereket betegeinek. A szívek sebéit titokban érinté, mint a szenvedő beteg bajját tüntetés nélkül orvoslá.

Egyetlen szenvedélye, mely hozzá társaságot vonzott és őt társaságba vonzá: a zene. A világ éktelen zaján túl keresett lelke harmoniát a rejtélyes világból, mely szent nyugalommal lopózik be lelkünk egy szögletébe. Mintha csak nem is volna ott. Csak ha kizavarják, csak ha összerontják: érezzük, hogy pusztá e föld, sivár e lét.

Bélteky e szent harmoniát megmenté az élet nagy hajótöréséből. Megmenté egy nő igaz, hű, odaadó és emelkedett szerelmében. E nőt nevévé tette. Fájdalom, rövid ideig élvezheté a családi élet édes boldogságát! Váratlanul, rohamos betegség áldozata lett. Utolsó pillanataiban is a zene dallamában akart gyönyörködni. Még egyszer le akarta varázsolni a klasszikus zene utánozhatatlan nyugalomát, a görög költészetnek emez utolsó, a múlt évszáz végén és ez évszáz elején, a legforrongóbb korszakban meghódított örökségét, hagyományát az utolsó vívódás tusái közé és így halt meg.

A kesergő özvegy az emlékezet oltárán áldoz könynyeivel, sohajaival, igaz bánatával.

És visszaemlékszik arra: a mi Bélteky lelke mélyében volt. Visszaemlékszik szíve jóságára. És ez özvegy által nyúl ki a sirból a jótékony kéz. A helybeli múzeumnak rendkívül gazdag természetrajzi gyűjteményt, a marosvásárhelyi collegiumnak értékes könyvtárt ad és a kolozsvári collegiumnak 1000 forintos alapítványt tesz két szegény sorsú tanuló segélyezése alapjául.

Csak érinté életében ez ohajtását és az özvegy, a férj halála után, újévre megadja e meglepetést, ez ajándékot. Azon földtehermentesítési 1000 frtos kötvényen ku-

szált betűkkel írva állott: Hössler Mari Béltekynek. A halottak ajándéka a jótétemény forrása.

Soha el nem feledem azt a benyomást, melyet rám Rousseau sirja tett a Pantheonban. Egy félkar kinyúl a sir üregéből és egy égő fáklyát tart, a jövőnek világol. Ő a sötétben nem élvezi a fényt, mit másoknak gyújt.

A sirból kinyúló jótékony kéz nem épen így a jövőnek világít-e? Bizonyosan! Áldott legyen emléke.

Hegedüs István.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A halhatatlan emlékü Bod Péternek veszte hitt kéziratát „Historia Hungarorum Ecclesiastica“ Szalay Károly megtalálván a leideni egyetem könyvtárában, azt L. W. E. Rauwenhoff a leideni egyetem tanára, a mint mondja: Hollandia nemzeti becsületének eleget teendő, ki fogja adni. Az egész munka száz nagy nyolcadrét iven, két kötetben fog megjelenni, és mindenik kötet legalább 800 hasábot fog magában foglalni. Előfizetési ára 18 frt. Oly összeg, melyet csak a legvagyonosabbaktól várhatunk meg és az egyházi testületektől. De ha Hollandia becsületkérdést csinál a kiadásból, nekünk meg erkölcsi kötelességünk, hogy azt megvegyük. Örömmel jelentjük, hogy helybeli főtanodánk, könyvtára számára, már megrendelte s ez által is megbizonyította, hogy előljár ott, hol magasztos kötelességet kell teljesíteni.

= Két paptársunk haláláról tudósítanak az új esztendőben. Az egyik a lörcinrévei nyugalmazott lelkész, Benedek Dénezs, kit a napokban temettek el általános részvét mellett s ki maradaendő emléket emelt magának, holott 4000 frt alapítványt tett a Bethlen-főtanodánál szegény tanulók számára. A másik a torboszlói pap, Zajzon Géza, ki egyházának, sőt a vidéknek valóságos jóltevője volt. Legyen nyugalomuk csendes, emléküik áldott!

= Csécsi Miklós, makói és Szalay József n.-beeskereki ref. lelkészek „Téli Ujság“ cím alatt, a magyar nép számára vallásos irányú olvasmányokat tartalmazó kis hetilapot szerkesztenek, mely dec. 15-től márc. 15-ig jelenik meg minden szerdán Budapesten s melyet „A vallásos iratokat terjesztő egyesület“ ad ki. Eddig négy szám jelent meg. Egy kegyes nő száz példányra fizetett elő s ezeket a szerkesztőség rendelkezésére bocsátotta, hogy ossza ki szegényebb lelkészek, tanítók és iskolák számára ingyen. Kik meg akarják szerezni, értesítsék Szalay József ref. lelkész aát Nagy-Becskereken, ki azonnal megküldi. Mi szívesen ajánljuk. Egy órácskát valóban haszonnal lehet vele eltölteni. És a nép életében egy óra, melyet erkölce nemesítésére fordít, évtizedekre hozhatja meg a hasznot.

= A „Székely Nemzetből“ látjuk, hogy kis-borosnyói egyházunk templomának tornyát fel akarja építeni, mely szép célra adományok, ígéretek tételnek és jótékony táncvigalmat rendeztek. Örömmel fejezzük ki a buzgó szándék felett, sikert kívánunk a törekvésre és kitartást az intézőknek!

= Megjelent a „Pædagogiai Putarch“ 2-ik füzet, melyet Orbók Mór szerkeszt s Drodtleff R. ad ki Pozsonyban. Kitünően írott életrajzokat s felette sikerült ké-

peket találunk e füzetben is. Trefort életrajzát Dr. Ferenci József, az orsz. közoktatásügyi tanács jeles tollú jegyzője írta meg, kinek gyönyörű stylusa s erős jellemzése itt kiválóképen érvényesült. Rousseaut Füredi ismerteti, a ki Rousseau „Emil“-jét is magyarra fordította. Richtert Dr. Zsengery. Basedowot Dr. Márki, a közkedveltségű életrajzíró mutatta be. Luthert, a nagy mestert, Ebenspanger, a lövői képezde jeles főnöke méltatja, míg a nem régen jubilált Szilágyi életrajzát Gerevich E. írta meg sikerülten. Egy-egy füzet ára 20 kr. s minden könyvkereskedés útján megrendelhető. Előfizetheti 5 füzetre 1 frttal, 10 füzetre 2 frttal. Melegen ajánljuk ez életrevaló vállalatot az érdekelt szakemberek és a nagy közönség figyelmébe.

— **Ki hitte volna** néhány esztendővel ezelőtt, midőn Bismarck herceg Poroszországban oly lévvel indította volt meg a „cultur“-harcot, midőn cath. püspököket börtönbe záratott, ki hitte volna, hogy mo-t a pápa a vas-kancellár mellére függeszti a „Krisztus-rendjelt“, azért, mert Bismarck elfogadta a pápa álfal javasolt föltételeket a Károlina-szigetek miatt támadt controversiában. Krisztus-rendjel! Ez elnevezés csodálatosan hangzik előttünk. A kereszt előtt leborulunk mi is Máriával; szent jelvénynek tartjuk: de Krisztus nevét ily ki-tüntetésekre felhasználni, esztünkbe jut, hogy „az ember fiának nincs hová fejét lehajtani!“ Furcsa mesterség az a politika! Uram, őrizz meg a gonosztól!

— **A mint az olasz egyházi lapok** jelentik, a világi lelkészek részére a pápa legközelebb mint kötelező viseletet fogja előírni a cilindert és a francia nadrágot. Ugy-ugy, a ruhán kezdődik a reform? Majd elkövetkeznek a lelkekre is! Tán jobb lenne, megfordítva kezdeni: mert a test semmi, a lélek az, mely megelevenít!

— **Egy bolondos porosz ember fiát** Lucifer névre kereszteltette. Az anya folyamodott, hogy ez ominosus nevet törüljék ki az anyakönyvből. A belügyminiszter addig is, míg eldöntetik, hogy mely keresztnevek tekintendők megengedhe-

tőknek, felkérte a Rajna-kertület elnökét, hogy útasítsa az anyakönyvek kezelőit, hogy kifogásolható, vagy illetlen nevek beiratását minden körülmények között tagadják meg. Ilyen dolgok is csak a németek között fordúlhatnak elő, hol minden ötödik ember vagy Vilmos, vagy Friedrik. Ezelőtt ötven esztendővel Berlinben nem akarták leírni az Árpád nevet, mert pogány. Maholnap oda jutunk, hogy azt is törvénybe írtatják, melyik lábbal keljünk fel az egyik, s melyikkel a másik héten.

— **Liefland prot. lakosságán,** a múlt év folyama alatt, többféle egyházjogi sérelmet követett el a görög-keleti vallást erőszakosan propagáló muszka kormány; nevezetesen a protestáns és g. keletiek közt kötött házasságokra nézve újból kötelezővé tette a reversalis-adást, mely szerint az ily házasságból született gyermekeknek, nemökre való tekintet nélkül, a g. keleti vallásban kell neveltetniök. Midőn a sérelmesek, különböző korporációkban, orvoslásért folyamodtak a csárhoz, ez tudokra adatá, hogy kérelmük tekintetbe nem vétethetik, sőt hogy ilyenmő kérelmet felterjeszteniök sem lett volna szabad. Hogy a muszka, nyájainak szaporítása végett, a reversalis fegyverét nem átalja, ezen nincs mit csodálkozzunk, midőn látjuk, hogy e fegyvert, ép itt nálunk is, még azok sem vetik meg, kiknek az Úr csupán azt a fegyvert adta kezökbe: „tanítsatok.“

Szerkesztői nyiltposta.

— **Lapunk ez év első csütörtökén** jelenvén meg, tehát január 7-én: örvendetes tudomásul vesszük ama nagy érdeklődést, mely szerint egész halom reclamatio érkezett. Azt hisszük, eddig mindenki megkapta példányát, és megkapta a felvilágosítást. Kiadó-hivatalunk a lehető legpontosabban teljesíti feladatát. Ha mégis elmarad vagy egy szám, gyors értesítést kérünk, hogy azonnal pótolhassuk.

— **G. L. Radnothfája.** Hogy ne fogadnánk el? Örömet. Sőt kérjük.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 37—1886.

KÖRRENDELET.

mindenik egyházmegye esperesének

Mult évben tartott rendkívüli egyházkerületi közgyűlés 103. szám alatt kelt határozatával utasítván az igazgató tanácsot az iránt, hogy b. e. püspök Nagy Péter emlékének az adakozásokból befolyó alaphoz miként leendő megörökítésére vonatkozólag nyujtson be tervezetet a folyó évben tartandó egyházkerületi közgyűlés elé: felhívjuk az egyházmegyék esperesait, hogy adakozások gyűjtése végett kibocsátott és még eddig vissza nem küldött gyűjtőleveket legkésőbb folyó évi február hó végéig a gyűjtéssel megbizottaktól vegyék be s a befizetett adományösszegekkel együtt küldjék be az igazgató tanácshoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától.

Kolozsvártt, 1886. január 8-án.

Bodor Antal
titkár.

Elnök-helyettes:
Dr. Kolozsvári Sándor

Sz. 2161—1885.

KÖRRENDELET.

Miudenik e. m. esperesének és mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. Tanácsának.

Tudomásvétel és nyivántartás végett értesítjük a címet, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatási Miniszter úr mult évi november 7-én 25062 sz. leirata szerint Vermes Lajos duna-radványi ev. ref. tanító súlyos testi sértés vétsége miatt 6 heti fogságra s 10 frt pénz-bírságra ítéltetett s nevezett büntetését még mult évi június 16-án meg is kezdette.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától

Kolozsvártt, 1886. január 6.

Bodor Antal
titkár.

Elnök-helyettes:
Dr. Kolozsvári Sándor

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. JANUÁR 21.

3. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztőségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Szám 52—1886.

Pásztori levél.

Az országos közalap ügyében.

A széki és kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegeye némely gyülekezeteihez intézve.

Áldást és békességet Istentől, a mi Atyánktól! Szivszerinti bánkódással értesültem arról, hogy Ti, szeretett Hiveim! csekély tartozásaitokat az országos domesztika javára önkint beszolgáltatni, vonakodtok. Ugy látszik, nem vettétek figyelembe azt, hogy a magyarországi egyetemes reformált egyház által a domesztikára vonatkozólag megállapított egyházi törvény Urunk Királyunk ő Felsége által legkegyelmesebben jóváhagyott és szentesített oly egyházi törvény, mely a több, mint két millió lelket számláló magyar reformált egyház minden tagjára egyiránt kötelező s a mely előtt kész engedelmisséggel csupán az oly tévelygők nem hajlanak meg, kik a koronás proféta szerint: a csufolók székén ülnek s a hitetlenek tanácsán járnak. (Zsolt. I, 1.)

Mert az Istennek Krisztus által kijelentett törvényén kívül, mely mindenek felett való, egy, igaz és örök s melynek diadalmáért áldott emlékü reformátoraink hittel küzdöttek s őseink mind a vérig tusakodtak, — mindazon törvények között, melyek a mi magyar reformált egyházunk javára mindez ideig hozattak és megállapítottak, célzataiban és eredményeiben ez a legfenségesebb és legáldásosabb. A szó legmélyebb értelmében, valódi krisztusi törvény ez is, mert célja az, hogy fölemelje az elesetteket, erőt öntsön a gyöngébe s még a meghaltakat is új életre keltse.

Mikép cseppekből gyül össze a tenger, mely kincsekkel terhelt hajókat röpit hátán egyik világrészből a másikba; mikép porszemekből alakul a kőszikla, mely vésszel és viharral dacolni tud s míg körül minden romba dül, fennáll megingatlatlanul épen így e krisztusi törvény betöltése által a buzgó áldozatkészségnek éltető csöppjei

tengerré nőnek, melyen az anyaszentegyháznak hitünk, szabadságunk, szeretetünk drága kincseivel telt hajója bizton halad az örökélet révpártja felé; épen így, a mi filléreinknek porszeméből megvihatatlan erősségben épül föl az a kőszikla, melyről Krisztus szólott, s melyen a pokol kapui diadalmat nem vehetnek. (Máté 16; 18.)

Intelek azért Titeket, szeretett Hiveim! ne tévelyegjetekek, hanem az igazságot követvén szeretetben, mindenestől fogva növekedjetekek abban, a ki fő, t. i. a Krisztusban, kiből az egész test szép renddel és móddal egybeszerkesztetvén és kötöztetvén, minden tagoknak egybehocsáttatások által, minden tagoknak mérték szerént való belső cselekedetének ereje által. Kérlek azért Titeket, ne járjatok úgy, mint egyéb pogányok járnak az ő elméjeknek hiábanvalóságában, kiknek elméjük meghomályosodott és elidegenült az isteni lélettől az ő bennök való tudatlanság miatt és az ő szivöknek keménysége miatt. Ti nem így tanultátok a Krisztust. (Eféz. 4; 14—20.)

Gondoljátok meg főként azt, hogy az országos domesztika áldását, miként eddig, úgy ezután is, a mi erdélyi reformált egyházkerületünk erőtlen egyházközségei, szükölködő lelkipásztorai és lévitái élvezendik legnagyobb mértékben. Eddigél két izben szavazott meg segélyezéseket az egyetemes konvent. És pedig a mi egyházkerületünkben 151 szükölködő egyházközség s 108 lelkipásztor és lévita javára összesen 29,955 forintot. Ez összeg nagyobb, mint a mennyit a testvér egyházkerületek bármelyike is kapott. Ez összeggel szemben a mi egyházkerületünk által beszolgáltatott járulékok összege nem haladja meg a 18,000 forintot. Bizony, a mi adakozásunk haszna gazdag gyümölcsözéssel megáldottan visszahullott reánk.

És ennek így is kell lenni. Mert a domesztika nemes célja épen az, hogy egymás terhét hordozván, az erősebbek fölvegyék az erőtlenekek ügyét. Már pedig szomorú igazság az, hogy a magyar reformált egyetemes egyház testének a mi egyházkerületünkben vannak legerőtlenebb tagjai, melyek a többieknek segedelme nélkül elvesznek, nemcsak az anyaszentegyházra, hanem — fájdalom — a mi magyar nemzetünkre nézve is. Az egyetemes egyház érzi igazságát a nagy apostol e szavainak: ha egy tag szenved, a többiek egyetemben bánkódnak (I. Kor. 12; 12.), mert a tagok sokak, mindamelllett egy test (I. Kor. 12; 20) s mi mindnyájan Krisztus testének vagyunk tagjai (I. Kor. 6; 15.)

Tudom, hogy Ti is gyöngék vagytok, de mi módon várhatnátok, hogy miattatok is bánkódjának a többi tagok, ha Ti a segélykiáltásra bedugjátok a Ti füleiteket s megkeményítitek a Ti szíveteket. Ha kértek, nektek is adatik, de csak úgy, ha Ti is adtok (Luk. 6; 38.) s higyjétek el nekem: jobb adni, mint venni (Csel. 20; 31.) Krisztus Urunk is azt mondá: Valamit akartok, hogy mások cselekedjenek veletek, azonképen cselekedjétek Ti is másokkal (Mát. 7; 12.) Mondom azért nektek: a ki akar közületek jó napokat látni, tiltsa meg nyelvét a gonosztól és cselekedjék jót (I. Pét. 3; 10—11), mert, a ki bedugja füleit a szegény kiáltására, ő is kiált, de meg nem hallgatatják (Péld. 21; 13.) Az Isten pedig az ő hatalmassága szerint megcselekedheti, hogy a Ti jókedvetekből való adakozásokatoknak haszna Türeátok is visszatérjen (II. Kor. 9; 8.)

Ha az Úr akarándja, elmegyek rövid napon Ti hozzátok és megértem nem beszédöket azoknak, a kik felfuvalkodtak, hanem az ő beszédöknek erejét. Mert nem beszédben áll az Istennek országa, hanem a léleknek erejében. Mit akartok azért, vesszővel menjek-e hozzátok, avagy szeretettel és lelkiálzattal? (I. Kor. 4; 19—21.) Kérlek Titeket, töltsétek be az én szívem örömét, hogy hallhasak jó hirt felöletek. A ki nem enged a mi beszédünknek, azzal ne társalogjatok

(II. Tess. 3; 14) s a ki elszakad a hittől és a gyülekezettől, azt vessétek a külső setétségre (Mát. 22; 13)

Buzgó indulattal esdeklek azonban a kegyelmes Istenhez, hogy egy se legyen ilyen közöttetek, hanem legyetek mindnyájan állhatatosak a hitben, gazdagok a jó cselekedetekben s állásátok a Ti tagjaitokat az Istennek élő, szent és kedves áldozatul (Rom. 12; 1.) Akkor bizonynyal Ti is áldottak lesztek az Istentől.

Áldott léssz Te, oh Istennek népe! a mezőben. Áldott lesz a Te földednek gyümölcse, a Te barmodnak fajzata és a Te juhaidnak nyája. Áldott léssen a Te kosarad és a Te kenyértartó edényed. Áldott léssz mikor bemenéndesz s áldott léssz, mikor kimenéndesz. Az Ur azt mivel, hogy a Te ellenségeid, kik ellened támadnak, Te előtted elhulljanak, egy úton jönnek ki reád és két úton futnak el előled. Parancsol az Ur Neked áldást a Te csüreidben és mindenekben, valamikre bocsátandod kezeidet és megáld Téged a földön, melyet adott Neked (Moz. V. 28; 3—8.)

Testben távol, de lélekben közel vagyok Te hozzád s köszöntelek Téged, én népem, szeretettel!

Irtam Kolozsvárt 1886. január 16-án.

Szász Domokos
erdélyi ev. ref. püspök.

Nyugalmazás, gyámolítás.

II.

Bántalmat követnének el e t. lapok olvasóin, ha annak bocsátkoznánk bizonyítgatásába, hogy egyházi hivatalosaink: papjaink és tanáraink erőtlenné vált öregségük idejére, avagy a halálok után gyámol nélkül maradó özvegyek és árvák számára nemcsak igazság, hanem jog szerint is megkövetelhetik az egyház gondoskodását. Ma, a midőn az állam, sőt minden szilárdabb magán-vállalat is kötelességének ösmeri az ilyszerű tartozás leróását; és ma, a midőn a szerencsésebb és előhaladottabb államokban részint a társadalmi buzgalom, részint az országos törvényhozás még arra is kötelezve érzik magukat, hogy a gyári munkásokat aggságuk, avagy megbénulásuk esetében a gyári tőke terhére gondoztassák, csak-

ugyan fölösleges szószaporítás volna ez irányban argumentálnunk s miután maguk egyetemes egyházi törvényeink az országos közalap jövedelmei egy részét erre a célra rendelik, a konventet ez intézmény szabályainak megalkotására utasítják s a konvent is e tiszte teljesítésének tudatában utasította a közalap bizottságát e teendő végzésére a kérdés elvi alapja ellen törvényesen még a más nézetten levők sem szólhatnak.

Mi sem akarunk és nem is tesszük s ha, midőn a bizottság említett két javaslatát az egyházi közvélemény ítélőszéke elé idéztük s többszörös kifogással, sőt váddal illetjük, nem a dolog, hanem épen eme megoldási mód ellen szólalunk föl s maga a dolog iránt talán annál őszintébb jóakaratot tanusítunk, minél inkább igyekszünk a kivitel helyes módjának biztosítását előmozdítani.

Ha a tervezett két intézet alapszabályainak javaslatát általános, egyetemes egyházi szempontból tekintjük, első követelményként azt kell fölállítanunk, hogy mind a nyugalmazás, mind a gyámolítás módjai: az általánosan kötelező törvény által kiovrandó intézeti járulékok és az ezeknek fejében kiszolgáltatandó javadalmak egymásnak szigoruan megfeleljenek, határozott és biztos számításokon épültek légyen föl, hogy, a midőn az egyház magára és hivatalosaira e terheket ránchezíti, tudhassa és biztosan tudja maga is, hivatalosai is, mi az, a mi e terheknek megfelelően, mint bizonyos eredmény, ez intézményekből származni fog.

A meglevő valóságos állapotokhoz képest kell, tehát, mind a szükségletet, mind a födözetet megállapítani és kitüntetni, hogy a szabályzat ne a levegőben függjön, hanem realis alapon nyugodjék. Számba kell venni a hivatalosak számát, átlagos korát és élettartamát, valószínűség szerinti eltehetetlenedését, elhalálózását, az özvegyek és árvák valószínű mennyiségét, a mi, az élet-biztosítási számtan mai állásához képest, épen nem megoldhatatlan feladat.

Ha ezek az adatok egyszer rendelkezésünkre állanak, biztosra megállapítható, hogy a nyugalmazás és gyámolítás különböző mennyiségeihez képest, mekkora évi segély-összegek válnának szükségessé.

Ekkor következik az a számítás, hogy a szükséglet e különböző arányokban képzelhető

összegei, mely különböző forrásokból és minő méretekben állíthatók a valóság szerint elő, mennyivel járulhatnak a szükséglethez, födözet képében, magok az érdekeltek, az egyetemes egyházs talán magok a hivatalosak gyülekezetei és intézetei is?

A szükséglet és előteremthető födözet e számadatainak összehasonlítása, aztán, biztosra megadja a feleletet arra a kérdésre: kik és mennyivel járuljanak évenként az alaphoz, hogy a javadalmazandók ennyi és ennyi javadalmi mind az intézmény erejével, mind az élet való viszonyaival összhangban s a bevételek és kiadások egyensúlyban álljanak.

Nagy sajnálattal kell jeleznünk, hogy a bizottsági munkálatok semmi nemü jelét el nem árulják, hogy e követelmények szem előtt tartásával készültek volna. Indokolás, azaz, tárgyszerű magyarázat, elég különös, nincs a javaslatához csatolva s bár a szöveg néhol olyan bőbeszédű, hogy egy soros intézkedését hat sorban magyarázza (p o. Nyugdíj 3. §.), mégis semmivel nem tanusítja, hogy realis adatokon épített föl, sőt az a körülmény, hogy a nyugdíj-intézet számára a járulékokat már 1887 elejétől kezdve fizettetni akarja a tagokkal, de a javadalmak kiszolgáltatásának kezdetét a jövőben szándékszik a konvent által megállapíttatni; és ismét az, hogy a gyámintézet szabályzata (8. §.) fön akarja hagyni a konventnek azt a jogot, hogy az amugy is ugyancsak szűken kimért özvegyi és árvai gyám-díjt (100 és 25 firt évenként) bármikor leszállíthassa: egyenesen arról tesz tanuságot, hogy a tervezők magok sem sejtik, hogy az intézetek a valóságban miféle tényekkel mekkora erőket fognak szembe állítani, mi lesz a szükséglet, mi a födözet s az ismeretes Balázsnál csak annyiban bizonyítják magukat előre látóbbaknak, hogy már cleve nyitva hagynak mindkét intézetnél egy-egy ajtót, a melyen, a nyilván bekövetkezendő szorultság idején, aztán, ki lehessen bujni.

Még ennél is sajnosabban bizonyítja a javaslatok realis alap nélkül szükölködő s levegőbe épített voltát a nyugdíjintézeti tervezet legelső sorba helyezett bevételi forrásának bizonytalansága, a mely szerint a még csak ezután megalkotandó egyházi kölcsönös tüzkárbiztosító intézetnek még csak ezután létesítendő tartaléktőkéjéből, a tüzkárok által igénybe nem veendő

kamatok szintén a nyugdíjak fedezetéül jelöltetnek meg, a nyugdíjazás megkezdéséig tőkésítve, azután pedig évenként egészen kiosztva.

Hol van az a kölcsönös biztosító-intézet; lesz-e valaha s ha lesz: csak tűzkár-mentő, avagy életbiztosító is lesz-e s csak annyiban lesz-e kölcsönös, azaz, nem nyereségre számított, hogy a valószínűségi számítás szerint magokra a biztosítások fedezetére szükséges tartalék-tőkén felül még más (nyugdíjazási) célokra is szolgáló tartalék-tőke járulékait is kénytelenek lesznek a résztvevők fizetni s ezzel a szükségképen szakértő szervezet regie-költségein felül oly terheket is magukra kell-e vállalniok, a melyek biztosításait csak oly drágává tennék, mint a mennyit most a részvénytársulati biztosító-intézeteknek fizetünk? Vagy tettek a tervezet készítői idevonatkozó realis számításokat, a biztosításra kerülő egyházi vagyonok, értékeik, a hosszabb időn át valószínűséggel előfordult károk számadatainak s a díjak kölcsönös quotáinak összevetésével s akkor látnunk kell e számításokat, hogy megbírálhassuk; vagy nem kívánhatják tőlünk, hogy az ilyen alapra tervezett épületet légvárnál egyébnek tekintjük.

S az ily concret számadatok szerinti tervezést még annál is inkább kell követelnünk, mivel azt látjuk, hogy a nyugdíj-intézeti szabályzat szerint a biztosító-intézet tartaléktőkéjének szabadon maradandó kamat-összege, meg a közalap évi segélye egészen ki lesz osztandó; ellenben a gyámintézeti szabályzat szerint nemcsak a közalap évi segélye tőkésítettnek egészen, hanem az intézet összes tőkék kamatainak egy negyed része is, e tőkék közé soroztatván a tagok első évi nagyobb s minden következő évi rendes díjai is.

Ha valahol, e helyen kellene igazán numerosokkal dolgozni s azok útján demonstrálni e megkülönböztetés lehetőségét és szükségét, más-különben az egész tervezet csak levegőég szabadlása maradván.

Ugyanezt vagyunk kénytelenek mondani a tagok díjainak megállapítását magokban foglaló szakaszokra is. A tervezet az 5000 és 200 forintok között váltakozó ref. papi állomások között csak azt a négy osztályt tudja fölállítani, a melyet a 10, 8, 6, 4 forintos évi tagdíjak adnak ki, s a megfelelő osztályok papjaival évenként ennyi tagdíjt akar fizettetni, külön a nyugdíjinté-

zetre s külön a gyámintézetre. Ezzel szemben, a gyámintézethöz a javadalmakat egyenlően akarja kiszolgáltatni a javaslat minden osztályú pap és tanár özvegye és árvái számára, de arról már hallgat, hogy a nyugdíjintézet nyugdíjai egyenlők, avagy különbözők lesznek-e?

Ingyen se gondoljuk, hogy ez illetékek, mindkét intézetet egybefogva, az első belépéskor 45, 36, 27 és 18 forintokban, a további évek alatt pedig évenként 20, 16, 12 és 8 forintokban számítva, éppen olyan könnyen hordozható terhek volnának, kivált szegényebb papjainkra nézve s ha még ehhez hozzávesszük azt a kilátást, hogy a nagyobb járulékokat fizetők hátramaradottjai csak annyi kegydíjt kapnának, mint a kisebb terhet hordozókéi, sőt azt a lehetőséget is, hogy a nyugdíj-intézetbe már 1887-en kezdve fizetett járulékok után némelyek, talán, soha semmi javadalmat sem fognának élvezni, mert a tervezetből nem tudni, hogy a konvent mikor fogja az intézet működését megindítani: akkor, bizony, éppen nem csodálkozhatnánk, ha szegényebb hivatalosaink szépen megköszönnék az egyetemes egyháznak ezt a nagylelkű gondoskodását, de azért még sem kérnének sokat az ilyenszerű segélyből...

És, fájdalom, megjegyzéseink még itt sem érnek véget, a következőket, azonban, kénytelenek vagyunk a jövő alkalomra halasztani.

Szász Béla.

Lehet-e zsidó keresztszüle?

Ezen kérdés alatt lapunk múlt évi 51-ik számában „Református“ egy kis cikket közöl, melyben megbotránkozását fejezi ki a felett, hogy a gidófalvi anyakönyvben zsidó van bejegyezve keresztszülőnek. Ilyen eset reformált egyházunkban nem a legelső, mert már egyebütt is fordult elő; mi azonban nem praecedens dolog arra, hogy ezután is megtörténjék. Jól tette „Református“ ennek köz tudomásra hozatalát, hogy a jövőre nézve ilyen, bizonyára magán-érdekből származó visszaélésnek, sőt többet mondok: törvényteleuségnek útja jó előre bevágassék s hogy a kölcsönös felvilágosítások alapján mindenikünk tudja, minő magatartást kell tanusítania olyanokkal szemben, kik efféle, úgy egyházunk szellemével, szokásaival, mint törvényeivel ellenkező tények elkövetésére akarnak birni. Nekem az ügy érdemére nézve következő megjegyzéseim vannak.

A keresztszülék (komák, sponsores, fide-jussores, *ἀναδοχοί*) a keresztyénség első századaiban mint tanúk és kezesek állottak a pogányság, vagy zsidóság kebléből ártértek mellett, mely minőségüket igazolja latin és görög elnevezésük is. A gyermek-keresztség behozatalával is

megmaradt a keresztszülők hívása, mint a nyugoti egyházban Tertullian korából (3-ik század) láthatjuk, csak hogy a keresztszülők most nem csupán mint tanúk, hanem mint olyanok is szerepelnek, kik köteleességet vállalnak el a kicsinyeknek esetleg a keresztyén vallásban való nevelésével szemben; ennél fogva csakis keresztyének lehettek. A katolikus egyház, bár a keresztség érvényét még akkor sem vonja kétségbe, ha azt zsidó, pogány, vagy eretnek hajtja is végre a kereszteleési formula elmondása közben (Tridenti zs. Sess. VII. cap. 7. de bapt), a keresztszülők megválasztásában igen szigorú s elvileg ma is csak katolikusokat rendel elfogadni. S a mennyiben a keresztszülőkről a csecsemőknek az illető felekezetben való neveltetését is feltételezi, elég helyesen; mert alig hiszem, hogy protestáns jó kath. hitoktató lenne s megfordítva.

Protestáns egyházunk nem olyan szigorú e tekintetben, minthogy bármely keresztyén felekezet tagját alkalmasnak találja e vallásos tisztesség és köteleesség elvállalhatására. Ebből azonban nem következik, hogy ez engedékenységet annyira tágítsuk ki, hogy a köztünk élő nem keresztyének közül is választhassunk. Protestáns egyházunk eleitől fogva határozottan ellenzelte a zsidóknak keresztszülökké fogadását, mi a zsidó és keresztyén

vallás elvi különbségében elég helyes magyarázatát leli. Ha tehát református család zsidót hív keresztszülőnek, ellenkezésbe jön vallása szellemével és szokásaival, sőt maga ellen is vét, mert gyermeke esetleges vallásos nevelését olyanra ohajlja bízni, ki arra egyáltalán nem képes. De másfelől, hibás az a lelkész, ki azt meg meri engedni; ez már elnézésével törvénytelen, büntethető tényt követ el, midőn tudván, rongja egyháza szokását és törvényeit. A zsinati „Egyházi törvények“ ugyanis a 103-ik §-ban határozottan ezt mondják: „Keresztszülők csak a keresztyén anyaszentegyház keblébe tartozó egyének lehetnek.“ Ezzel elég világosan ki van mondva, hogy zsidó nem lehet keresztszüle. Ha tehát valakinek — anyagi, vagy más haszonért — kedve volna, zsidót választani komájának, a pap azt, mint olyan, ki nem csak ismeri, hanem meg is tartja egyháza szokásait és törvényeit, semmi áron abba bele ne egyezzen. Ha hiveiben lazult a protestáns érzés: azért ő világitó fáklyája és őre a népnek, hogy ilyenek elenyésztetésére gondja legyen s ne engedjen csorbulást szenvedni egyházunknak ott, hol ezért a veszély leghamarább őt magát érhetné.

Berde Sándor
ref. körlelkész.

T Á R C A.

Egyházválság Hollandiában.

(Folytatás)

Az exegesis két, az egyháztörténet és a vallásbölcselet tanárait az állam nevezi ki, és elvileg nem áll útjában semmi, hogy ez állomásokra akár nem theologust, sőt nem keresztyént is kinevezzen; például, az exegesisre egy philologust. Ellenben, a hittant és a gyakorlati theológiát az egyház által kinevezett professorok tanítják. Minthogy ez utóbbiakat a most egészen modern irányú „synod“ nevezte ki, nagy ezek iránt az ellenszenv az orthodoxabb irányu egyetemeknél. Így például Utrechthben gyakran megtörténik, hogy a candidatusi vizsgánál a candidatus vitakozásba elegyedik a dogmatica tanárával s követeli attól, hogy véleményét a szent írásból bizonyítsa be. Természetes, hogy a vita befejezetlenül marad, mert ugyanazon helyeket másképp fordítják és értelmezik. Utrechthben jelenleg I. I. Deodes, I. I. Pt Valeton jun., G. H. Lamers, I. Cramer, állami professorok mérsékelt orthodoxok, vagy a legújabb (a szigorú „kálvinista“ párt által adott) elnevezés szerint „irenisch“-ek „békepártiak“, míg E. H. Lazonder és T. Cannegieter egyházi professorok modernnek.

Azonban, mint már említettem, időközben egy kis, de elhatározottsága által erős merev „kálvinista“ párt keletkezett; egy párt, mely zelotai tüzzel mindenkit ki akar zárni az egyházból, ki nem követi az ő elveit. E párt, mint egyházi párt, kiválóbb értelemben „református“-nak, vagyis „kálvinista“-nak nevezi magát, s mint-

hogy ugyane párt politikailag is érvényesíteni igyekszik magát, mint politikai párt „antirevolutionär“-nek nevezi magát, a mely névvel azt akarja jelezni, hogy ő nem akar forradalmat, bár elvei a létező viszonyok teljes átváltoztatására törnek: hanem hogy ő reformatio által igyekszik ez átváltoztatást eszközölni. E pártnak, mint egyházi pártnak a közlönye a „De Heraut“, és mint politikai pártnak a „De Staandaard.“ Ugy mind e két lapnak, mint általában az egész pártnak az éltető szelleme, vezére Dr. A. Kuyper, ki lemondott lelkészi hivataláról, hogy mint hirlapíró annál függetlenebbül és hatásosabban működhessek pártja érdekében. „Mi nem képeztethetjük fiainkat egy olyan egyetemen, bármiféle tanulmányt is válaszszanak azok“, mondja e párt, „mely az egyházzal minden összeköttetést megszakított, mely elvileg a keresztyén valláshoz közönyös alapon áll. Nekünk nemcsak theologiai semináriumokat kell alapítanunk, hanem egész egyetemeket, melyek határozottan református alapon állnak.“

Dr. Kuyper nagy jelentősége ez úgy nevezett „református“ pártban mintegy kényszerít bennünket, hogy az ő személyével kissé behatóbban foglalkozzunk. Dr. Kuyper theologiai kiképezését Leidenben, a modern theologia főszekehelyén nyerte. Azután pap lett egy kis egyházköztségben, melynek tagjai hajthatlan szigorúsággal ragaszkodtak a kálvini tanhoz. E körülmény nagy hatással volt rá és gondolkozóba ejtette őt. Aztán tanulmányozni kezdte Kálvin műveit és végre megadta magát a „soveraine“ kegyelemnek. Ez óta egyik legelső védelmezője

lett a Kálvin tanának. Szerinte a heidelbergi kathékismusban, a canones dortracenses-ben és a confessio belgica-ban a szentírás szerinti hit oly kifejezést nyert, mely örökre irányadó marad. A praedestinációt annak legszigorúbb értelmében tanítja, és szerinte Jézus nem mindenkiért halt meg. „De verkiezing is onze troost“, („A kiválasztás a mi vigaszunk“), hirdeti ő úgy a szószerken, mint az irodalomban. Hogy az ő vallásos gondolatai mikép nyernek politikai célzatot is, arra nézve nagyon jellemző a „De Staandaard“ 1885. jul. 17-iki számában megjelent egy vezércikke, melynek címe: „De Heelen en de Halven“ „Az egészek és a felek.“ Mi érezzük ugyan, hogy e holland gondolkozásmód olvasóink előtt sok tekintetben érthetlenné fog feltűnni, de azért mégis jónak látjuk, nevezett cikkből a főgondolatokat szószerinti fordításban közölni.

„Krisztus neve egy saját, új, mennyei életnek forrása, mely minden ponton elítéli a világ emberies életét, és mindenütt azonnal különbséget tesz a természetből való élet közt és a kegyelemből való élet közt, vagy ha úgy tetszik, a hit és a hitelenség közt.

„És ezt nem fogják fel a felek.

„E különbséget tekintetbe veszik a lélekre nézve. Vagy a prédikatio tartására nézve. Részben a halottas ágyánál is. De nem egyházjogilag. Nem társadalmi téren. Nem a törvényszéken. Nem az egyetemen. Nem a művészet és tudomány mezején.

„E különbséget a maga abszolút vonatkozásában csak az egészek fogják fel. stb.“

„Igy az egészek és a felek közt a dolog előbb-utóbb törésre kell hogy kerüljön.

„Ez nem szükséges, míg az ember egyedül csak a lélekgondozásra és a prédikálásra, az evangyélizálásra és a missiora, a philantropiára, és a dilettantismusra szoritkozik. De szükséges és teljesen elkerülhetlen, mihelyt a keresztyén népmozgalom még egy lépéssel tovább halad és keresztültör a politikához, a joghoz és a tudományhoz.

„Akkor ily kiáltnak fel a felek: „Ti igen messze mentek!“ És bizonyozzák az egészek: „az önök jóakaratajából: mi megkezdjük rögtön!“

„Mikor aztán választásra kerül a dolog, ily szól a fél „Ha ti annyira túlhajtjátok a dolgot, akkor én szivesebben maradok politikai téren a befolyásos férfiakkal, és egyházi téren a jóakaró férfiakkal egyesülve, sem hogy én az önök Gideon-bandájával tovavonulva, úgy a politika, mint a tudomány és az egyházi élet terén az én hazámmal és polgártársársaimmal ellentétbe jöjjenek.

„És akkor elválnak útjaink.

Mint e kis mutatóványból is látszik, e párt politikailag az egész társadalmi és állami szervezetnek határozott keresztyén alapelvekre fektetett újraalakítását tűzte ki céljául; valamint e pártnak kizárólagossága. Mert Dr. Kuypernek minden szavát szentesíti pártja.

Ránk nézve azonban e pártnak inkább csak az egyház kebelében magában folytatott működése érdekes, minthogy az nehéz válsággal fenyegeti a hollandi refor-

mátus egyházat. Épen azért ennek aprólékosabb ecsetelésére térek át.

1879. februárban megalakult Amsterdamban a Dr. Kuyper (olv. Kajper) vezetése alatt egy „Egyesület fensőbb oktatásra református alapon“, és már 1880. octoberben meg volt alapítva ugyanott a „Vrije Universiteit“, „A szabad egyetem.“ Ez egyetem célja a magasb oktatást keresztyéni és pedig kizárólag „református hitvallomási alapra“ fektetni, és még a jogi és az orvosi tudományt is egy keresztyén alapelvből levezetve, adni elő, vagy a mint ők mondják, a hollandi keresztyén népet keresztyén ügyvédekkel és keresztyén orvosokkal ajándékozni meg. E „szabad egyetemen“ még eddig csak a theologiai facultás teljes. A theologiai oktatásnál teljesen Dr. Kuyper már ismertető elvei vannak elfogadva. Az egész intézet a szigoruan confessionalis iránynak a református egyházban való teljes győzelemre juttatására van számítva. Ugy a moderneknek, mint az orthodoxoknak [minthogy ezek a létező viszonyokat fenn akarják tartani; „békepártiak“) teljes megsemmisítésére, vagy az egyházból való kizárására tör. S támadásait csaknem kizárólag az orthodoxok ellen intézi, kik csak „halven“ „félemberek“ előtte.

És ha még a szabad egyetem csak magára állana s a dolgot csak elvileg, s csak a tudomány fegyvereivel vitatná! De nem! A harc a nép közé vitegett ki. Minden egyes egyházközösségben sok hive van e szigorú confessionalis iránynak. Az alsóbb néposztály teljesen ahoz tartozik. Hasonlóképen az értelmiségből is számosan. E párt aztán minden téren igyekszik magát érvényre juttatni. Igy például a papválasztásnál. 1869-ben a papválasztás módját átalakították, a mennyiben most egy arra az alkalomra külön a nép által választott „választó kolegyom“ („kiescollegie“) választja a papot, míg azalótt a rendes egyháztanács választotta azt. A nép aztán jelenleg csak szigorun confessionalis irányú embereket választ meg e „választó kolegyom“-ba s ily természetesen csak szigorun confessionalis irányú papok választatnak meg. Hasonlóképen a presbitereket és a diakonusokat is, a nevezett évtől fogva, egy ilyen, az alkalomra a nép által választott „választó kolegyom“ választja s ily a szigoruan református elv csaknem minden egyes egyházközösségben diadalmaskodik.

Különben ez még magában nem volna nagy baj, mert az egyházközösség még fennállhatna azért. De e szigoruan református párt hivei egyszersmind halálos ellenségei a fennálló egyházszervezetnek is. Ugy az orthodoxok, vagy a most úgynevezett „irenisch“-ek („békepártiak“) mint a modernnek ragaszkodnak ahoz s félnek minden újabb rázkodástól, mely előre nem látható nagy átalakulásokat hozhatna létre.

A hollandi református egyház mostani szervezete szerint a legfőbb, egész Holland felett álló, egyházhatóságot a „Synod“ képezi, mely csak 19 tagból áll és az általános egyházzsabályzat 11-ik cikkjének értelmében az „egyház taná“-nak felügyeletével is fel van ruházva. Azután vannak a „tartomány-igazgatóság“-ok, körülbelöl

oly viszonyban a „Synod“-hoz, mint nálunk Erdélyben az „állandó igazgató-tanács“ a „convent“-hez, csak hogy a holland „Synod“ törvényjavaslatokat terjeszt elő, s ezek a „tartomány-igazgatóságok“-nál és az egyes „osztály“-oknál (a mi egyházmegyéink) keresztül mennek, azonnal törvényerőre emelkednek.

Azonban, Dr. Kuyper és pártja szerint, a jelen egyházszervezet állami rendeletről ered, bürokratikus s e mellett hiányzik belőle a hitvallomás szerinti alap s így nem felel meg az egyház lényegének. Továbbá, a „Synod“ nem egyéb, mint az államnak egy teremtménye, s így a „Synod“-dal való szakítás (értsd: a hivatalos egyházzal) nem egy jelentőségű az egyház kebeléből való kilépéssel, minthogy az egyház egysége nem a „Synod“-on, hanem a confessiokon, mint alapon épül fel.

Dr. Kuyper s így pártja szerint is, minden egyes egyházközség teljesen autonom és független. Mint ilyenek joga van az egyházközségnek, határoznia saját hite és vagyona felett. Ha egy egyházközség felmondja az engedelmességet a „Synod“-nak, azért nem veszti el jogát az egyház vagyonára (mint a „különvált egyház“ járt volt), sőt ha az egyházközség kétfelé szakad, akkor oszlik a vagyon is. Az összes egyházak aztán egy egészet képeznének a conföderatio alapján.

Rákosi György.

(Vége következik.)

ARANY-KÖNYV.

Köszönet- és hála-nyilvánítás.

Elekes Kálmán, geryeszegi volt lelkész-társunk és barátunk hamvait 1886. január 14-én helyeztük örök nyugalomra a geryeszegi közös temetőbe!

A gondviselés — iránta tanusított — szeretetének, látható jelei — az özvegyen kívül — hat árva gyermek!

Szerény kalvinista papi jövedelem mellett ezen nagy áldásból származó édes aggodalom és keserű öröm igen könnyen a kétségbeesés örvényéhez sodorhatták volna a családjáért élő édes apát; de a hol a szükség legnagyobb, ott van az urnak segítő, támogató, felemelő keze!

Hazarésztünknek feledhetetlen emléktű oszlop-férfia, anyaszentegyházunknak büszkesége, egyházmegyénknek hosszú ideig bölcs tanácsú, nemes tettek által ékesített volt főgondnoka, néhai széki gróf Teleki Domokos ur igazi kegyuri jóakarátának minden látható jeleivel halmozta el a szerény lelkipásztort és annak szegény, nagy családját, a mely jótétemények sok nehéz felhőt oszlattak szét elköltözött barátunk családi életének egeről!

Fájdalom! egyházi életünk ezen fénylő csillaga lehullott; de a fejedelmi erények átszállottak az utódokra; s megszenteltettek, a halhatatlan emléktű nemes gróf, egyetlen fiú-örököse, egyházmegyénk volt algondnoka: széki, gróf Teleki Géza ur koporsójára hullatott könyvek által.

Az űs protestáns családból származott özv. méltóságos gróf Teleki Gézané, született: gróf Bethlen

Margit ő nagysága nemcsak elhunyt lelkésztársunk életében mutatta meg, hogy nemes életében: a vallásosság az egy szükséges dolog, s ebből folyó kegyességének eléggé meg nem köszönhető jótéteményeiben részeltette az úr szőlőjének szerény munkássát, hanem még ennek halálakor is megdicsőült nemes keblében a jóság szent érzése, a melynek meglepően szép kifejezése volt a temetési összes költségek hordozása.

Az angyal jóságú szív megmentette a bujdosás ösvényén álló szegény családot e költségek terheitől, s nemes tetteinek hosszú sorára azzal akarja feltenni a koronát, hogy továbbra is „felveszi“ a szegény, elárult család: „gondját.“

Fogadia ő méltósága ezért a gyászba borult családot, a görgényi ref. egyházmegye előjárósága, lelkészi kara nevében ezen a téren is a leghálásabb köszönetünket. Maros-Jarában, január 15 én, 1886.

Henter Pál mk.

görgényi egyházmegyei aljegyző.

Számadás és köszönet.*)

A mező-bodoni ref. templom alap javára kibocsátott gyűjtő-ívek közül a 69-iket ez év és hó 7-én kaptam kezemhez az alábbi ide jegyzett pénzekkel.

Gr. Bethlen Bálint 10 frt, Betegh Ferenc 10 frt, Damokos Antal törvészéki elnök 2 frt, Nemesányi Vilma gyéresi tanítónő 1 frt, Sükösd Samu 1 frt, Szatmári Ferenc 1 frt, Simonfi Jenő 1 frt, Rác Károly 1 frt, Patronics Ferenc 1 frt és Zathurecky Károly urak 1 frtot. Összesen 29 frt.

A szives gyűjtő tiszt. Zathurecky Károly gyéresi ref. pap, kinek meleg köszönetünket tolmácsoljuk, mint a nemes keblű adakozóknak. Vajha mások is e példán felbuzdulva a náluk visszamaradott gyűjtő-íveket hasonló szép gyűjteménnyel alólírotthoz visszaküldenék!

A küldött összeget elhelyeztük a maros-ludasi kölcsön kiségitő pénztintézethez. Helyén valónak látjuk megemlíteni, hogy a korábban beküldött, fenti célra pénztárilag kezelt pénzek összege ez újabb küldeménnyel, beleszámítva, az előbbieket 7% kamatait 619 frt 02 krt, azaz, hatszázötvenkilenc forint két krajcárt teszen.

A m.-bodoni ref. egyház nevében

Nemes Árpád,
m.-bodoni ref. pap.

Köszönet-nyilvánítás.

Tiszteletes Páljános Károly urnak 1877—1882-ig, tehát hat évi szolgálati idejéből hátrálékban maradt 100 forint papfizetése és 14 frt 82 kr. perkoltségeinek kifizetésére nagy-pestényi ev. ref. egyházunkat 1885 évi október 16-án felsegítették: Mara György 1 frt, Pogány Károly 1 frt, gr. Torockai Miklós 2 frt, Borza Dániel 1 frt, Nalácy Ákos 1 frt, gr. Teleki György 2 frt, Nemes Sámuel 1 frt, Dáné Károly 1 frt, Bernát Miklós

*) Tisztelettel kérem a kolozsvári napi lapok szerkesztőit e rövid számadás átvételére.

1 frt, Lukáts Farkas 1 frt, Tornya Elek 1 frt, Litsék Gézáné 50 kr, Lengyel Albert 20 kr, Pap Antal 1 frt, Pap József 1 frt, Brázovai Elek 1 frt, Kónya Ferenc 1 frt és Szaláncy Elemér, Ákos és Zoltán 1 frt 50 krral. Továbbá 1886 január 1-én Hermán Dezső szászvárosi Kun-tanodai VIII-ad osztályos róm. kath. vallású tanuló látván orgonánk használhatatlanságát, javítására adományozott 1 frtot. Példáját követték Kónya Ferenc 1 frt és Pallasy Vencel 1 frttal.

Midőn nevezett adakozó uraknak jótékonyágukat a nyilvánosság előtt elismerjük, az öntudat jutalma mellett, fogadják egyházunk nevében hálás köszönetünket.

N.-Pestényben 1886, január 12-én.

Fidt Ignácz

egyh. gondnok.

Csiszér Pál

ref. pap.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A legőszintébb és a legmélyebb tisztelettel csatlakozunk azon jó kívánságokhoz, melyekkel a debreceni egyház és főiskola illetve szeretett főpásztorát — Révész Bálint püspököt, ki január 16-án töltötte be 70-ik évét. Ékes beszédekkel intéztek az agg férfiúhoz, ki még azon kevesekhez tartozik, kikre úgy tekinthetünk, mint a régi világ patriarchái alakjára. Puritán egyszerűség, nemes szív, széles látókör, szilárd jellem: ezek azon vonások, melyek a közvetlenség hatalmával önként vezetnek mindenkit, hogy a legmélyebb tisztelettel hajolják meg azon férfiú előtt, kiből sugárzik az áldó szeretet jöltevő melege. A tiszántúli egyházkerület 41-ik püspökét isten éltesse még sokáig, hogy őt látva, lelkesedjünk tette, nemes cselekedetekre és higgyünk a protestáns egyház jellem-alkotó erejében.

= A f. évben e hó 17-én (vasárnap) tartotta meg kolozsvári ref. egyházközségünk első képviselői közgyűlését igen meleg részvét mellett. Inspector-algondnok dr. Kolozsvári Sándor mint elnök hangulatos-szép megnyitó-beszédében a többek között érintette a m. 1885 év szeptember havában tartott egyh. ker. közgyűlésnek codificationalis munkálatát, a mely három évszázán keresztül önállólag fejlett egyh.-alkotmányos szervezetünket van hivatva beilleszteni az orsz. zsinati törvények keretébe. Bejelentetett, hogy egyházközségünk két jeles papja főt. Szász Domokos és nt. Szász Gerő fiait egyházkerületünk két legfőbb állására lettek elválasztva. Gr. Bánffy Béla egyházmegyénk főgondnokává és dr. Jenei Viktor fia pedig egyik egyh. megyei algondnokává választatott. Egyházközségünk anyagi ügyeiről elnök a többek között ezeket jelentette: Beruházások tétettek a m. évben templomainkra 141 frt, iskoláinkra 427 frt, papilakokra 195 frt, tanítói lakokra 353 frt, a kötelendi birtokra 952 frt, Staudner Gyula tanítónak szállás adatott, melyen javítás tétetett 353 frtra. Befizetett: 5072 frt kölcsönre adott tőke. Adományoztak: Volt főgondnok dr. Szócs Emil ur 1 drb arany az orgona-alapra, csakugyan erre 1 drb arany Szathmári Elek presbyter. Főt. Szász Domokos püspökké választása alkalmából az orgona alapra: 100 és a külső templom tornyába állítandó óra alapjára: 100 frtot. Özv. Gyöngyösi Jánosné annak emlékére, hogy főt. Szász Domokos püspökké

választatott: 50 frtot. Br. Kemény Gyuláé ó nsga elhunyt édes atya id. br. Kemény Domokos emlékére: 50 frtot. Friedszám György (róm. kath.) és neje Gál Kata egy csinos katedra-takarót. Mohai Mária k. a. egy díszes urvacsorai készlet takarót. A tek. városi tanács hidelvei iskolánk számára használható festett iskolai padokat. Domestikára: 600 frt küldetett fel. Papokká elválasztott segédpapjaink helyébe új segédpapok állítottak: Józsa Károly és Benedek Árpád személyében. Az 1886 évi költségelőirányzat még a m. évben felküldetett a m. áll. ig. tanácshoz.

= A vallás és közoktatásügyi miniszter a napokban terjesztette az országgyűlés elé 14-ik jelentését, melyben a közép-, a főiskolák, szakiskolák, emberbaráti és közművelődési intézetek állapotát adja elő. Érdekesnek tartjuk a nagy fontosságú jelentésből főlemlíteni, hogy hazánkban 177 középiskola van és pedig a kormány vezetése alatt 117, felekezeti 60, Nyolc osztályu 106, csonka 71. 1869 óta a nyolcosztályos gymnasiumok száma 16-tal szaporodott, a fő-reáliskoláké pedig 22-vel. A tanulók száma a múlt évben 42,937-re ment. Anyanyelvük szerint magyar tanuló volt 27,019, német 5821, oláh 2426, tót 1645, szerb-horvát 719, ruthén 113. Hát, bizony e számok ékesen bizonyítják a magyarság domináló tulsúlyát a nemzetiségi fészkelődésekkel szemben; valamint bizonyítják azt is, hogy Magyarországon a cultura, az intelligentia határozottan a magyar nép számára biztosítja a jók tiszteletét. Míg ez így van, az oláh és másféle irredentisták hiában agyarkodnak a magyar állam-eszme ellen.

= Az unitárius egyházkerület püspökét, főt. Ferenc József családi életét mély gyász érte, Anna nevű leánya megrendítő halála által. A felső leány-iskola igazgatója, De Gerando Antonia, kedves tanítványa emlékére alapítványt tett egy szegény leányka számára. E felemelő tett nem szorul dicséretre és úgy hisszük, gyógyító balszámul fog szolgálni a szülői szív vesztésére. Mi őszinte szívvél óhajtjuk az enyhületet, mit isten után, csak az idő adhat meg!

= Galacy ref. tanító Nagy Sándor és oda való vice-consul Szathmári-Király ur buzgólkodása következtében január 6-án kilenc szegény fiu és hat leánykát láttak el téli ruhával és lábbelivel. A jó tett önmagában találja meg ugyan jutalmát, de a galaci egyház mégis a nyilvánosság előtt is kifejezi ezennel hálás köszönetét a két derék férfiú iránt.

= A sz.-udvarhelyi ref. egyház, a múlt esztendőről a következő népingási adatokat tünteti föl: kereszteltetett fiu 38, leány 32, összesen 70. Meghalt a férfinen 33, a nőnen 24, összesen 62. Eskettetett 17 pár, melyből 8 vegyes-házasság.

= Mint részvétellel értesülünk, a küküllői egyházmegye Bonyha anyaegyházhoz tartozó l.-egyház Bernád levitája: Szász József atyánkfíát megrendítő csapás érte. A napokban lakása és télire beszerzett minden élelme égés martaléka lett. Egy 50 60 frt évi fizetésű, 6 gyermekes szegény lévitának a tél derekán fedél nélkül, élelem hiányában, magának is nehéz égési sebeket szenvedve, koldus bot mellett maradni: bizony keserű látogatás a sorstól! Segedelmet elfogad és közvetít lapunk szerkesztősége. Adakoztak eddig: Herepei Gergely 1 frt, Szász Gerő 5 frt.

Folytatás a mellékleten.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 88—1886.

KÖRLEVÉL.

Az országos közalap ügyében.

Az összes lelkipásztorokhoz.

A széki és kolozs-kalotai egyházmegyékben némely gyülekezetek az országos közalaphoz való önkéntes járulást megtagadván, kötelességemnek tartottam pásztori levelet intézni azokhoz, mielőtt a külhatósági kényszer-eljárás velök szemben fogamatba vétetnék. E pásztori levelet az egyházi hivatalos lap f. évi 3-dik számában egész terjedelmében közrebocsátom s tiszteletes lelkészársaim figyelmébe ajánlom azon fölhívással, hogy ha gyülekezetükben az egyházi közalappal szemben híveik részéről részvétlenséget, vagy épen ellenséges indulatot tapasztalnak, pásztori levelemet vasárnapi istentisztelet alkalmával a szószékről olvassák föl s templomozás után a közalap ügyében tartsanak egyházi gyűlést. Általában, elvárom összes tiszteletes lelkészársaimtól, hogy a közalap érdekében most, midőn az első 3 éves cyclus letelt s az eddig érvényben állott összeírási lajstromok újabb átvizsgálás s kiigazítás alá vétetnek a gondnokokkal együtt, bölcs tapintattal s lelkiismeretes hűséggel fognak buzgolkodni s minden lehetőt elkövetnek a tekintetben, hogy ez áldásos intézmény gyülekezeteinkben az eddiginél mélyebbreható s állandóbb gyökeret verjen, tudván azt, hogy ez intézménynek megizmosulása, fölvirulása s hova-tovább mind gazdagabb gyümölcsstermő képessége egyházkerületünknek — fájdalom — feles számú gyülekezetei jövődjé fennállhatására nézve, a szó legmélyebb értelmében, életkérdés. Kijelentem végül, hogy a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlésnek 25—1883 sz. alatt kelt végzése az egyházi közalap érdekében való eljárás tárgyában a felelősség elvét megállapítván, e tekintetben a lelkipásztor és gondnok részéről tanusítandó mulasztást fegyelmi vétségnek tekintem s mint ilyent fegyelmi eljárás tárgyává teendem. Remélem azonban, hogy e kellemetlen kötelességem teljesítésére a tiszteletes lelkipásztorok és gondnokok okot szolgáltatni nem fognak.

Atyafiságos szeretettel maradtam

Kolozsvártt, 1886, január 18-án

A tiszteletes lelkipásztorok

szolgatársa

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 2258—1886.

KÖRRENDELET

minden egyházközség részére.

Felmerült esettel kapcsolatosan, igazgató-tanácsunk ahoz alkalmazkodás végett figyelmezteti az egyházközségeket, hogy birtokháborításból keletkezhető perek költségei nem fizethetők ki az egyházközség pénztárából; mert a birtokháborítás elkövetése oly tényt képez, a melyet az egyházközségek, mint erkölcsi testületek, el nem követnek, sőt az egyházközségek törvényes képviselői is kötelesek attól tartózkodni. Minden birtokbavétel, vagy

határ-kérdésekben felmerülő vitás kérdések nem önhatalmu fellépéssel, hanem első sorban megkísérlendő peren kívüli egység létesítése által, s ha az nem sikerülne, a bíróság útján intézendők el.

Határ-kérdéseknél az 1881 évi LIX t. c. 13 §-a l. p. alapján illetékes járásbíróság előtt és sommás szóbeli per útján határjárás, vagy megye igazítás eszközzése végett; s a mennyiben az egyházközség a tényleges birtokában volt földek vagy földrészeket jogos használatától záratnék el bárkinek önkénye által, azon esetben birtokba visszahelyezés iránti perrel lépjen fel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsának

Kolozsvártt, 1886. január 3-án tartott üléséből.

Elnök-helyettes:

Bodor Antal
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor

Sz. 67—1885.

KÖRRENDELÉT.

Mindenik e. m. esperesének és mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. Tanácsának.

Tudomás vétel és nyilvántartás végett értesítjük Cimet, hogy a Nagyméltóságú m. kir. vallás és közoktatási Miniszter urnak mult évi december 16-ról 48659 sz. a. kelt leirata szerint Häckel Sarolta részére a pozsonyi állami tanítónő képezde igazgatója által 1883 junius 28 ról 1029—1885 sz. a. kiállított eredeti tanítónői oklevele elveszvé, megsemmisített s a helyett szinten 1883 évi junius 28-iki kelettel 1070—1885 sz. a. a jogérvényes másodlat kiadatott.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától

Kolozsvártt, 1886. január 13.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Bodor Antal,
titkár.

15—1886.

MEGHIVÓ.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye képviseleti közgyűlésének mlts, tkts és tiszt. tagjait meghívom az 1886 február 15-én Baróthon a köztanácskozási házban dél-előtt 9 órakor kezdődő rendkívüli közgyűlésre. Melynek tárgyai lesznek:

1. Felsőbb rendeletek, leiratok.
2. Az egyhm. tanács jelentése.
3. A „véleményező“ bizottság beadványainak tárgyalása.
4. Választások, u. m.
 - a) esperesi,
 - b) főjegyzői,
 - c) aljegyzői,
 - d) közügyigazgatói.

Bardocon, 1886 jan. 16-án.

Az esperes betegsége okán:

Zajzon Mihály
egyhm. jegyző.

Sz. 86—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyében a bogdándi egyházközség I-ső osztályú papi állomására pályázat hirdettetik.

Ezeu állomás javadalma a következő:

1. 858 frt tizedkárptólási kamat.
2. 70—80 véka búza, illetőleg törökbúza.
3. 40 veder bor.
4. 12 kurta öl tűzifa.
5. 15 hold szántó, 5 hold kaszáló és a cinterem haszonélvezete.

Az egész javadalom egyházzhatóságilag — tisztességes lakás és melléképületeken kívül — 1079 frt 77 krajcárban van megállapítva. A megválasztandó köteles magát a szil.-szolnoki ref. egyházmegyébe bekebelezettni, gyámintézetének rendes tagja lenni s az egyházzhatóságilag megszabott terheken kívül a szilágy megyei „Wesselényi egyesület”-nek rendes tagja lenni.

Megjegyeztetik, hogy a tizedkárptólásból 450 forintot nyugalomba lépett t. id. Dombi Lajos élvezendi s ez összeg élvezetébe a megválasztandó lelkész a nyugalmazott halála után lépnd.

Pályázati határnap f. é. február 20-ika. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához Szil.-Somlyóra küldendők.

Kolozsvárt, 1886. január 18-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Szám 86—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szolnoki egyházmegyéhez tartozó kémeri egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma ezen állomásnak:

1. 400 véka búza.
2. 400 veder bor.
3. Faváltság 40 frt.
4. Közmunkaváltság 50 frt.
5. 23 hold 285 □ öl tagosított birtok.
6. Egy nagy tertedelmű, az úgynevezett „magyaros” veteményes és gyümölcsös kertnek teljes-, a temető széna- és gyümölcs-terme $\frac{2}{3}$ részének haszonélvezete. Az összes javadalom egyházzhatóságilag megállapított értéke — diszes lakás s jókarban levő melléképületeken kívül — 760 frt.

A megválasztandó köteles leendő első évi fizetésének felét a törvény értelmében, gondnoka útján és pedig természetben, a szil.-szolnoki papi gyámintézetnek átszolgáltatni. Ezenkívül, az országos és kebli tartozásokon felül köteles az egyházmegyei gyámintézetnek és a szilágy megyei „Wesselényi egyesület”-nek rendes tagja lenni s magát az egyházmegyébe bekebelezettni.

Pályázati határnap f. é. február 20-ika. Folyamodványok nt. Nagy László ref. esperes aához Sz.-Somlyóra küldendők.

Kolozsvárt, 1886. január 18-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 88—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyéhez tartozó m.-palatkai egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő

1. 49 hold és 332 □ öl másodosztályú szántóföld.
2. A temető $\frac{2}{3}$ -mad részének fű- és gyümölcs-terme.
3. Minden örökséges gazda fizet 3—3 kal. elegendő bűzát és 1. o. é. frtot. (Van 8 ilyen.)
4. A többi egyházztagok $\frac{2}{3}$ lit. véka gabonát, (60—70 l. v.), özvegyek $\frac{1}{2}$ annyi.
5. Az egyházztagok $\frac{3}{4}$ része, kik marhás erővel bírnak, szántanak $\frac{1}{2}$ nap tavasszal, $\frac{1}{2}$ nap ugarolnak s öszvetés alá ismét $\frac{1}{2}$ napot szántanak; a termést erről behordják.

6. Minden egyházztag köteles $\frac{1}{2}$ napi tenyeres napszámot tenni (40 $\frac{1}{2}$ napszám.)

7. Minden marhás gazda tartozik egy napi járó földről egy szekér fát hozni. (Van ilyen 14—16.) Minden munkáltatás alkalmával köteles a pap ételt adni.

8. Stolarék: temetés predikációval 1 o. é. frt, könyörgéssel 40 kr. Esketés 1 frt 5 kr. Keresztelés fiúért 1 kakas és egy kenyér; leányért egy tyúk és egy kenyér, vagy ezek nem létében 21 kr.

Anyakönyvi kivonatok dija 35 kr.

9. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel ellátva, melyeknek gondozása az egyházközség kötelessége.

10. A néhai Alsó Zsigmondné hagyatékából 2000 frtnak 5% kamatja féle évi 50 frtos részletekben.

Pályázati határnap f. évi február 20-ika. Folyamodványok nt. Somkerek Miklós h. esperes afiához küldendők Székre.

Kolozsvárt, 1886. január 18-án.

Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Sz. 42—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyszéki egyházmegyéhez tartozó n.-buni egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Tisztességes lakás 400 □ öl veteményezővel.
2. A magtárból 80 lit.-véka szemes törökbúza.
3. 3 hold, minden évben használatos első oszt. szántó haszonélvezete, melyet az egyházközség tagjai kötelesek mivelní s minden 3 évben egyszer az igavonó marhás gazdák 3—3 szekér trágyával ellátní.
4. 12 szekér fát, a tanító megvévén, kötelesek hazá szállítani.
5. Az iskolaköteles gyermekek akár tanulnak, akár nem, kötelesek 40 krt fizetni.

Pályázati határnap f. é. február 20-ika. Folyamodványok nt. Solymosi István esperes afiához Bögzöbe küldendők.

Kolozsvárt, 1886. január 18-án.

Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. JANUÁR 28.

4. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztőségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Nyugalmasítás, gyámolítás.

III.

Folytatva immár a javaslatok fölötti szemlénket, o y természetű megjegyzésekhez érkezünk, a melyek az egyetemes egyház szempontjai mellett az egyes alkotó elemek tekinteteit is figyelemre méltatják s itt első sorban, természetesen, azokat a kifogásainkat kell hangoztatnunk, a melyek különösen a mi erdélyrészi egyházi hivatalosainkat érdeklik, noha, meg vagyunk győződve, sőt egyházi lapársaink rovataiból látjuk is, hogy e tekintetben a többi egyházkerületek kebelében is merültek föl immár aggodalmak s így a tervezetek azokat ép oly kevéssé elégítik ki, mint bennünket, már pedig a részek jogos igényeinek mellőzése alig lehet az egyetemes egésznek szempontjából is ohajtandó. Második sorban, s épen az individualismus alapján álló protestantismus körében, a particularismusnak is megvan a maga viszonyos jogosultsága.

Előbb már hangot adánk annak az aggodalmunknak, hogy a két intézetbe leendő belépésre minden pap és tanár 1887. január 1-sejétől kezdve kötelezve levén: e kettős teher tulságos nagy lehet kivált szegényebb fizetésű hivatalosainkra nézve, miután a tervezetek oly csekély számú osztályok alakítására gondolnak. Ám, ez a teher még nyomasztóbbá válik, ha figyelembe vesszük azt is, hogy a javaslatok a most hivatalban levőkre nézve, különösen a gyámintézeti kötelezettségeket és jogokat, fön kívánják egész élettartamukra tartani úgy, hogy mai hivatalosaink nemcsak az új két intézet, hanem a netalán már meglevő ily természetű egyházkerületi, egyházmegyei, tanodai intézetek díjainak terhét is rendszeresen volnának kénytelenek hordozni Saját egyházkerületünk kebelében tényleg fönnáll külön-külön az egyházkerületi papi és a tanári özvegy-árvai nyugdíjintézet; fön, három egyházmegyénk

kivételével, a többiben valamennyiben az egyházmegyei papi özvegy-árvai nyugdíjintézet s hét tanodánk közül, ötnél a külön tanári özvegy-árvai nyugdíjintézet, sőt háromnál a tanári nyugdíjintézet is. Bármily csekélyek legyenek is a tagdíjak ez egyes intézeteknél, mégis, alig hiszem, hogy egy-egy szegényebb papunk, tanárunk meggyőzhesse az egyházmegyei (tanodai), egyházkerületi özvegy-árvai (nyugdíjintézeti) s azon felül még az egyetemes egyházi nyugdíj- és kegyintézeti díjakat is, és pedig azzal a kilátással, hogy az egyetemes nyugdíjintézet javadalmaiból részesedni soha nem fognak, miután a nyugdíjintézet tényleges működésének megkezdését a javaslat (5. §.) ad calendae graecas igéri, de a tagdíjak befizetését már 1887. jan. 1-sején kezdve követeli.

Még ennél is súlyosabb teherrel, illetőleg gyökeresebb császárvágással fenyegeti, különösen papjainkat, az özvegy-árvai kegyintézet szabályzatának tervezete, a midőn ugyanez időponttól kezdve, az egész egyetemes egyházban félévre akarja az özvegyi kegyévet reducaltatni (7. §.), melynek leteltével, aztán, a konvent által tetszés szerint alább is szállítható 100, illetőleg 25 frtnyi évi kegydíjt ígér az özvegynek és árváknak.

A mi mostani papi özvegyi kegyévünk, a halál után következő Szent-György, avagy Szent-Mihály naptól számított félévi teljes és további egy év alatti félfizetésével, és így másfél év alatt kiszolgáltatandó egy teljes évi fizetésével szemben, tehát, a mennyire a homályos szövegezésből kivehető, némi kevés intercalaris jövedelmen felül csak épen egy félévi félfizetésre lenne jövőbeli özvegy papnéinknak és az árváknak kilátásuk, a mi, egyfelől csakis papválasztási szabályaink gyökeres módosításával, másfelől pedig, a papi özvegyek és árvák iránt a legnagyobb igazságtalansággal volna keresztülvihető. Az egyházkerületünkben ma törvényes kegyévi intézmény e jelentékeny megcsonkításával szemben, igaz, a

rendszeres kegydíj kiszolgáltatásában, ígér a javaslat némi kárpótlást, de hogy e kárpótlás elégséges, avagy elégtelen volta felől határozott véleményt mondhassak, arra épen azokra a konkrét szám adatokra volna szükségem, a melyek a tényleges állapotok képét nyujtanák, s a melyekre a tervezetek készítői, úgy látszik, nem is gondoltak. Azt azonban, minden további statistikai adatok nélkül is tudjuk a tapasztalatból mindnyájan, kik az életet nemesak íróasztalunk mellől szemléljük, hogy papjaink halála alkalmával nem activ, hanem passiv tőkét szoktak hátrahagyni s meg lehetünk győződve a felől is, hogy az elhalt pap tartozásainak, a kegyév leteltével szükséges költségeknek, új lakás berendezésének s az árvák valamelyes elhelyezésének költségei nem hogy a félvre reducalandó kegyév fele fizetéséből, hanem még a mai törvényesen biztosított kegyévi jövedelmekből és lakásból sem valami nagyon bőven telnek ki.

Részünkről nagyon tudjuk méltányolni a tervezetek ama törekvését, hogy az egyházközségek túlsoká üresen ne álljanak, avagy újon választandó papjaink igen hosszan félfizetésen ne szükködjének, de az egyének által szolgálataik útján szerzett érdemeik oly méltánytalan módon apró pénzzel való kifizetését, egyházunk elhivatásával és jellemével, sehogy sem tudjuk megegyeztetni s legalább azt a koldus-falatot, melyet mai kegyévi rendszerünk nyújt, érinthetetlennek valljuk mindaddig, a míg az egyetemes intézetek tőkái akkorára nem emelkednek, hogy a kegyév javadalmának csökkentését, azután, szóba hozhassuk.

A particularismus vádjával még inkább illethető most következő megjegyzésünk, de a mivel szemben, talán, elfogadható az a vigaszunk, hogy a társadalmi lét egyik alapja a tulajdon szentsége némileg menti e kifogást.

Az özvegy-árvai kegyintézet szabály-tervezete, ugyanis, a már fönnálló ilyes kegyintézetek igényeit és tartozásait fön kívánja ugyan az 1887 jan. 1-sejével életben találándó tagokkal szemben tartatni, de ez időponton kezdve, e particularis kegyintézetekbe új tagokat fölvenni nem enged, hanem mire a mostani tagok mindnyájan kihalnak, vagy teljes kort érnek, akkor ez alaptökék, „mint gazdátlan egyházi vagyon“, az országos gyámintézetre szállanak.

Hogy egyházkerületeink, egyházmegyéink, collegiumaink nyugdíj-intézeti, avagy özvegy-árvai gyámintézeti alaptökéi mennyire válhatnak valaha is „gazdátlan“ vagyonná: ennek az elméletnek igazolását a javaslat készítőitől várjuk, talán nem is egészen indokolatlan kíváncsisággal. Hanem azt tudjuk, hogy e §. által, p. o. az erdélyrészi egyházkerületre nézve, ilyen „gazdátlan“ vagyonnak, a legutóbbi kimutatások szerint, a következő összegek vannak declarálva:

1. Papi özvegy-árvai gyámintézet

a) központi	43,813	frt	26	kr.
b) egyházmegyeiek	124,262		31	

2. Tanári özvegy-árvai gyámintézet

a) központi	36,477	„	66	
b) egyes tanodáknál	58,398		36	

3. Tanári nyugdíj-intézeti alap három tanodánál

	57,270	„	22	„
--	--------	---	----	---

egész összeg 320,251 frt 81 kr.,

azaz, háromszázhuszezerkétszázötvenegy frt. nyolcvanegy kr.

Tagadhatatlan, hogy ez alapok, a fönnálló szükségekkel szemben, elég csekélyek, bár minden csekélységük mellett is, lehetővé tették, hogy p. o. ez idén a papi özvegy-árvai központi gyámintézet kerettségében 3000 frtot, az egyes egyházmegyeiek több, mint 5000 frtot juttathattak gyámoltjaiknak; hogy tanári özvegyeink a közpöntből évi 220—300 frttal javadalmaztassanak s azon felül az egyes tanodai alapok után a szabályszerű kegydíjt (egyiknél, egyetlen özvegy levén, épen a 600 frtot) huzhassák, egyik tanodánk pedig, egy érdemes tanárát egész fizetéssel nyugalomba helyezhesse. De, bármily nehezen várjuk is az időt, a midőn ez alapok a szükségnek teljesen meg fognak felelni, „gazdátlan“ vagyonnak annyival kevésbé vagyunk hajlandók e tőkét bármikor s az egyetemes alapok bármily órjárásra emelkedése idején is elősmerni, mivel e gyám- és nyugdíjintézeti alapok vagyoni korántsem csupán az egyes érdekeltek betét leiből és tagdíjaiból szaporodtak, hanem az egyházkerület adományaiból s a hozott törvényeinek intézkedése nyomán gyült járulékokból is létesültek.

Sőt, még ha elképzejük is magunkban azt a messzi jövőbeli boldog időt, a midőn az egye-

temes gyám- és nyugdíj-intézeti alapok akkora összegekre nőnek, hogy az egyes egyházkerületek és egyházmegyék s tanodák ilyszerű alapjai a részekben nélkülözhetőkké válnak, még akkor is előbb valamennyi egyházkerület ilyenmü tulajdonai számbavétele és összehasonlítása következnék előbb, hogy a vagyonok egyesítése az egyéni tulajdonjog és az egyenlő osztó-igazság elveinek sérelme nélkül történhessék. Ily számbavétel és egyértelmű közös megállapodás, s a részek beletnyugvása nélkül pedig, ilyen „gazdátlan“ szabálytervezeteket sem nem készítenénk, sem szavazatunkkal támogatni nem tudnánk soha, semmi szín alatt.

Még volnának jelentéktelenebb megjegyzéseink a két javaslatra, de azt hisszük, az eddigiek bőségesen indokolják azt a felfogásunkat, hogy e tervezetek, mostani alakjukban és félegességökben, el nem fogadhatók avagy csak a részleges tárgyalás alapjául sem.

Az egyetemes egyház tényekkel áll szemben s e tények követelményeinek csak akkor felelhet meg, ha e tényekre alapított javaslatok fekszenek előtte. Papjaink és tanáraink száma, halálozási és elaggulási viszonyaik; az egyes hivatalosok, egyházak és tanodák vagyoni ereje, a központból szakítható segélyösszegei; a már meglevő hasonló intézetek tőkái, jövedelmei és terhei s mindezekhez képest, a megalkotandó egyetemes intézetek szükséglete és fődözete határozott számokban kifejezhető mennyiségek, a melyeknek adataiból, nem is valami nehéz számtani miveletek útján, egészen practicus, a gyakorlati életnek megfelelő szabály-javaslatok állíthatók össze. A most előttünk fekvő tervezetek, mint talán sikerült kimutatnunk, minden realis számítási alap nélkül szütkölködnek s így bármennyi toldás és módosítás után is használhatatlanok maradnának.

A közalap bizottsága tehát, útasítandó volna az egyetemes konvent által, hogy a magyarországi ev. ref. egyház mindöt egyházkerületétől bekérendő statistikai adatok alapján, készítsen az Egyházi törvények rendeletéhez képest új nyugdíj- és gyám-intézeti szabály-tervezetet s azt kellő indokolás kíséretében, terjeszse az egyetemes konvent jövő évi r. gyűlése elé.

Szász Béla.

Orvos-tanárok tanítsák-e az egészségtant gymnasiumainkban?

A közoktatásügyi miniszter úr múlt évi 20,018 sz. alatt egy köriratot intézett egyházkerületünk igazgató-tanácsához, a melyben „a nép szellemi és anyagi javának előmozdítására“ irányzott törekvéséről értesíti és közreműködésre hívja fel egyházi hatóságunkat, hogy egyházkerületünk minden gymnasiumában az egészségtan tanítása, habár rendkívüli tantárgyképen, felvételük és állandósíttassék.

Tauerökül orvosokat kíván alkalmaztatni, kiktől megfelelő szakképzettség megszerzését kívánja. Ezeknek fontos feladatuk lesz még az iskoláknak és tanulóknak egészségi ellenőrzése. Szolgálati viszonyaik és díjazásuk iránt annak idején az autonom felekezeti középiskolákra nézve egyöntetű intézkedést óhajt létesíteni.

E körirat keltével egyidejűleg tanfolyamot is nyitott a miniszter úr a budapesti és kolozsvári tudomány-egyetemen a leendő hygiene-tanárok számára. Most már szárnyra is kelt az első raj; óriási teendőjük s évi 200 frtnyi fizetésük szabályrendeletileg meg van állapítva s határozottan kimondva, hogy a tanév befejeztével vizsgálat tartandó az egészségtanból és az előmenetel jelzése az évharmadi értesítvényekbe, valamint az iskolai évi bizonyítványokba irandó.

Sajnos, hogy egyházkerületünk e rohamos intézkedéssel lépést nem tarthatott. Ily főfontosságú ügyben nem tehette az igazgató-tanács, hogy elvi állást foglaljon a kollegiumi előjáróságok véleményeinek meghallgatása nélkül. Különben, reánk nézve, s tán az ország összes gymnasiumaira nézve is, e kérdés még mindig annyira meglepő, új és nyílt, hogy most is a meglepetés első zavaraikat véljük oszlatni és tisztázni jelen közleményünk által.

Erdélyi kollegiumaink közül a n.-enyedi, kolozsvári, m.-vásárhelyi és sz.-udvarhelyi óvást tesznek ezen időközi törvénybe ütköző eljárás ellen. Az egészségtanak a gymnasiumban való tanítására s kötelezett tanulására nézve mindannyian odanyilatkoznak, hogy gymnasiumaink felső osztályai, a jelenlegi tanterv szerint, eléggé meg vannak terhelve; a rendes tantárgyak tanítására a középiskolai törvény által megengedett heti óraszám maximuma (28) igénybe van véve; a rendkívüli tárgyakra engedett heti 4 óra maximumot is a tanulóknak épen a java rendszerint fölhasználja oly tárgyaknak tanulására, melyeket a gyakorlat, mint rendkívüli tárgyakat, mindenkor szükségesnek itélt, ilyenek: az élő nyelvek, a művészeti tárgyak, ének, zene, rajz és egyebek; különösen a művészetieknek az egészségtan érdekében való leszorítása a kedélyképzésre volna hátrányos befolyású. Ezen órák (kötelező 32, önkényes vállalkozás folytán 39) naponkint 6 órai ülésre s az előkészülést is számítva, napi 9–10 órai szellemi foglalkozásra kényszerítik tanítványainkat. Ez akkora teher, a mely csak némi-leg is növelve, az összes tantárgyakban való haladást

kockáztatja. A tantervnek megbolygatását pedig ily hamar s egy rendkívüli tárgy kedvéért kívánatosnak nem tartják s így az egészséggtannak behozatalát a gymnasiumba nem tartják a középiskolai törvény és a jelenlegi tanterv korlátai között valószínűnek. Különb is, ha az egészséggtan tanítása a középiskolákba, gyakorlati céljainál fogva, bevitetnék, hasonló címen kellene sürgetni a nemzetgazdaságtannak s a statistika elemeinek s még sokkal inkább az értelmi, erkölcsi és testi nevelés tanítását a középiskolákban. Valóban is, erdélyi ref. tanügyünknek volt egy stádiuma, melyben az akkori fogalmak szerint, a természeti és a bölcséleti tudományok tanítástervében az egészség, a nemzetgazdaság, kiválóan pedig a nevelés kérdései méltányoltattak: ez történt erd. ref. kollegiumaink 1861. évi szervezetében, mely azonban hat osztályú középiskola betöltéséül három éves lycealis tanfolyamot és így összesen kilenc évfolyamu iskolát rendszerezett vala. Meg vannak győződve, hogy a mai csak nyolc osztályú középiskola olynemű újabb terhet, a milyenül az egészséggtannak épen orvosok által teljesítendő alapos, beható tanítása ígérkezik, egyéb érdekek veszélyeztetése nélkül meg nem bír.

Egyébiránt, ha az egészséggtan tanítása mégis behozatik a középiskolába és az, alapos és beható ismeretek szerethetése céljából, orvosokra bízatik: féltő, hogy mivel ez orvosok, készütségüknél és rendes foglalkozásuknál fogva nem tanárok, s a középiskolai tanítás didaktikájával s egész rendszerével behatóan megismerkedni, nem hivatásuk: számosan lesznek közöttük, a kik csak tapogatózva s ehhez képest, aránylag kevesebb sikerrel fogják eltalálni azon kapcsolatot, melyben tárgyuk a középiskola természetrajzi és természettani tananyagával áll, s ingadozni, nem ritkán tévedni fognak az illető alapismeretek közlésével az igen soknak és az igen kevésnek mérlegelésében; továbbá, nem lévén alkalmuk, tanítványokat több oldalról és az egész intézet keretében való helyzetök szerint ismerni meg: tévedhetnek a tanítói és nevelői alkalmazkodásban is. Mentől több órán tanítandó és rendes kötelező tárgynak kellene az egészséggtannak lennie, hogy orvosok által való tanításának sikere lehessen. Kevés heti órán, rendkívüli tantárgyképpen, a tanítványok készütségét, alapismereteit számon tartó természetrajz-tanárok, feltéve, hogy megfelelő képzésben részesültek, kétségkívül, ha mindjárt kevesebb tudományos apparatussal, de nagyobb sikerrel fognak az egészséggtant taníthatni: annyival inkább, mert az egészséggtan, legalább a mint azt Erismannak a művelt osztályok olvasmányául irt s a Magyar Természettud. Társulat kiadványai közt is fordításban megjelent könyvéből ismerhetjük, s Fodor József, budapesti egyetemi tanárnak e tárgyról általánosságban szóló egyetemi megnyitó előadásából is kivethetjük nem egyéb, mint physikai és chemiai, anatómiai és physiologiai tételek gyakorlati corolláriumainak

egybefoglalása és az előjáróságok ezen szakok középiskolai tanárainál elég biztosítékot látnak arra, hogy — külön készütség alapján — az egészséggtan elveit a középiskolában, saját tárgyakkal kapcsolatosan sikeresen taníthassák. Különb is, e felfogásnak hódolt a miniszter ur is, midőn a népiskolákra nézve mult évi 3473 sz. rendelete által arra utasította a néptanítókat, hogy az egészséggtant „a szemléleti oktatás, az olvasókönyvek tárgyalásánál, valamint a természetrajzi és természettani oktatással kapcsolatban tanítsák.

Az iskola-orvosi intézmény gondolatát az előjáróságok őszinte örömmel üdvözlők, úgy is, mint magában véve célszerűt, úgy is, mint az erd. ref. kollegiumainknál fennálló némely intézkedéseknek, és igen régi keletű törekvéseknek felismerését és méltánylását. Együttlakással egybekötött intézeteink mellett maga az élet és tapasztalás már nagyon régen létrehozta az iskola-orvosi állást; sőt némely intézeteinknek kórházai, másoknak u. n. „infirmárium“-aik vannak a kisebb betegségek minél alkalmasabb gyógyíthatására. Szézyényebb sorsu növendékeink mind az orvoslást, mind az orvosságot ingyen kapják. S kollegiumaink a tanulók és intézet egészségügye érdekében mindig törekedtek arra, hogy akár gondnoki méltóság által kitüntetett, akár az intézet anyagi módja szerint javadalmozott rendes iskolaorvosai legyenek. Ehez képest a miniszter intentiojának legnevezetesebb ágánálunk régóta meg van valósitva, ki van próbálva.

Többi kollegiumaink, nevezetesen a zilahi, szászvárosi és s.-szentgyörgyi koll. előjáróságai az egészséggtannak gymnasiumainkban orvos-tanárok által leendő tanítását elvileg helyeslik, de aggódnak a már is érezhető tulterheltségen s azért a tanítására megkiváncsiatott időt más tantárgyaktól kívánnák elvenni. Szászváros nézete szerint, a VII-ik gymn. osztály vallás-tana helyébe lehetne a közegésztant tenni s a vallási tananyagot a többi osztályokban úgy osztani be, hogy csak a protest. egyház jogi fejlődésének tana maradh ki, a mi voltaképen nem is gymnasiumba való. S Szentgyörgy a VII és VIII-ik osztályokban hetenkint 2-2 órán taníthatná az egészséggtant s e mellett az alsóbb osztályokban is két csoportban, csoportonként bár egy órán előadásokat óhajtana az egészséggtan elemi szabályairól. Az orvos-tanárok viszonyát a rendes tanárokéval egy sorba kívánná helyezni.

Ezzel szemben, az igazgató-tanács a gymnasiumi ifjaknak szükséges egészséggtani ismereteket a természet-tudományok jelen oktatástani niveaujának emelése által vélne elérni s biztosítani. Jelesen, a természetrajz tanítására több időt kellene szentelni, és a tanításban az egészséggtani szempontokat előtérbe kellene tolni. De ezt a jelenlegi országos közoktatási törvény és az ennek nyomán életbe lépett gymnasiumi belső szervezet alig másfél éves multja nem engedi meg. Nézete szerint, gyökeresebb intézkedés kívánatna ez ügyben, mint a milyen a középiskolák útján el lehetne érni Természetezesebbnek s eredményesen gyor-

sabbnak tartja először az általános közegészségügyet országosan, legalább nagyjában rendezni s megszilárdítani. Ennek rendezése nem a közoktatási, hanem a belügyi miniszterium körébe tartozik, mely arra hivatott „egészségügy-örök” által rendezhetné s tán nem sokára rendezi is a községek és városok egészségügyeit.

Az egészségügynek külön tantárgyképen gymnasiumainkban ez idő szerinti tanítására nézve az ig. tanács osztozik a n.-enyedi, kolozsvári, m.-vásárhelyi és sz.-udvarhelyi kolleg. előjáróságok összhangzó véleményében s ennél fogva feliratot intéz a közoktatási miniszter urhoz, a melyben az egészségügynek a gymnasiumi tantárgyak közé rendeleti úton való felvétele ellen nyilatkozik. Fölfejtjé egyszersmind az iskola-orvosi intézményeket, melyek kollegiumainkban léteznek és kijelenti, hogy e nemű intézményeink megfelelő módosításán kívül e téren extensiv szolgáltatásokat is kívánni gymnasiumainktól, valódi és komoly feladatuk kockáztatása nélkül, nem lehet.

Parádi Kálmán.

Az áll. igazgató tanács rendes üléséből.

Kolozsvár, 1886. január hó 24-én.

Elnökölt főt. Szász Domokos püspök. Jelen voltak: br. Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok, Szász Gerő egyházkerületi közjegyző, dr. Kolozsvári Sándor elnökhelyettes, dr. Szász Béla, Székely János, Parádi Kálmán igazgató tanácsosok, Szabó Ádám számvevő, Deák József pénztárnok és Bodor Antal titkár.

Az ülésen kívül ellátott ügydarabok bejelentése és jóváhagyó tudomásul vétele után: titkár kérésére elhatároztatott, hogy az egyetemes konvent által megállapított anyakönyvi új kiadványokból félfives nyomtatványok is adatnak ki oly célból, hogy a hivatalos felszólításra kiszolgáltató kiadványok ilyen — kevesebb költséggel megszerezhető — úrlapokra vezettessenek.

— Tanügyi előadó előterjesztvén a n. m. vallás-és közoktatási miniszter ur ő nmlgának collegiumainkban az egészségügy tanítását tárgyazó leiratára vonatkozólag tanodáink előjáróságai által tett nyilatkozatokat felirat intéztetik a vallás- és közoktatási miniszter ő nmlgához, melyben fölfejtetik, hogy a már helybehagyott tanterv

s órarend felbontása nélkül az egészségügy tanítása nem osztható bé, annak megbontása pedig káros befolyással lenne s felvilágosítás nyújtatik az iránt, hogy collegiumainknál az orvosi felügyeletről gondoskodva van.

— Helyettes missionarius előterjesztésére: a románia missiohoz tartozó s közel 1000 lelket számláló galaci egyházközségünkben pap-tanítói állomás rendszeresítettik, a hivek által ajánlott 80—100 frt fizetésen kívül 400 frt rendes és 100 frt rendkívüli javadalommal egybekötvé.

— Torockó-szentgyörgyi egyházunkban a papi állomás újolag szerveztetett, a kiállított díjlevél a kerületi közgyűlés jóváhagyása fentartásával helybehagyatott s az államsegélyből fedezendőleg, a papi fizetés emelésére megállapított évi 100 frt javadalom kiutaltatik. Megtétettek az intézkedések a romban heverő templom s a paplak kijavítására nézve, melyekről a tervrajz és költségvetés elkészítésére Kovács Sándor enyedi mérnök afia által tett ajánlat köszönettel vétetett.

— Vicei egyházközségünk leégett paplakja felépítéséről elfogadott tervrajz és költségvetés szerint az építés folyamatba vétele elrendeltetett s h. esperes aa. megbízott, hogy az építészszel a szerződést kösse meg; egyszersmind értesítettik, hogy a még fedezetlen építési költség központi segélyalaphól fog kiutaltatni.

— Az ördögös-füzesi egyház rendetlenül kezelt vagyoni ügyeinek megvizsgálására kiküldött biztos, Szabó József legeni pap afia részletes jelentéséből kitünvén az, hogy az egyházközségnek 41 hold legelőjét a hivek használták minden díjfizetés nélkül, adóját pedig fizettették az egyházzal a pap és egyházi előjáróság ezen szabályellenes eljárásért felelősségre vonatnak, s ezen fekvőnek haszonbérbe adása iránt kötött szerződvény helybehagyatik. A romladozó egyházi épületek helyreállítása végett az intézkedések megtétettek.

— A szeleskei énekvezér-tanítói díjlevél helybehagyatott s az egyházkerületi közgyűlés által megállapított 150 frt évi tanítói fizetés a megválasztott tanító részére kiutaltatik.

— A szászmátéi egyházközség énekvezér-tanítói állomásának ideiglenes betöltése helybehagyása mellett a 100 frt központi fizetés-pótlék kiutaltatott.

Ezekon kívül ellátatott még kevésbé közérdekű több ügydarab.

r. t.

T Á R C A.

Egyházválság Hollandiában.

(Vége.)

Természetesen, ez elvek megvalósítása tökéletesen megsemmisitené a jelen egyházszervezetet s képzelhetni, hogy azok, kik a jelen egyházszervezetnek barátai, vagy pedig abból hasznot és tekintélyt élveznek, elkeseredett ellenségei dr. Kuypernek és pártjának, s különösen a „Vrije Universiteit“-nak, mint ez elvek legveszélyesebb

előharczosának és továbbültetőjének. I. H. Gunning (olv. Khönnenkh*) állami theologiai professor Amsterdamban

*) „De Vrije Universiteit en de Nederlandsche hervormde Kerk“ door I. H. Gunning Jr. Mint forrásokat használtam ugyan csak e szerzőtől: „Zelfstandigheid der gemeenten“ és „De Heelen en Halven.“ Dr. Kuyper részéről: „Ijzer en Leem“; továbbá a „De Staandaard“ már említett cikkét és a „De Heraut“ több számát. A „különvált egyházra nézve, melynek történetét mintegy bevezetésül adtam, főforrásul szolgált Johannes Gloel: „Holland's kirchliches Leben“ című irata.

az állami egyetem theologiai facultásán és orthodox irányú, a „szabad egyetem“-nek még elvi létjogát is kétségbe vonja. Szerinte, az államnak joga van a társadalmi szükségletekről gondoskodni s nincs szüksége megakadályoznia, hogy a felsőbb oktatás az legyen, a mi nek lennie kell, szabad. A „szabad egyetem“-en azonban az oktatás nem szabad, hanem megkötött, mert hitvallomási iratokra és felekezeti elvekre van alapítva. Szerinte, a „Vrije Universiteit“ megtagadta a reformatus alapelveit, mert nála is, mint a római egyháznál, a személyi subjectiv, és csak egyedül a formulázott egyháztan objectiv, míg szabály szerint, ha a hitvallomás érvényben van is, az ember mindig személyi elvből indul ki, mely összehangzik a hitvallomással.

A harc a két párt közt (a szigorú confessionalis a „szabad egyetem“-mel és a létező viszonyok barátai, vagy „békepártiak“ közt, kik szintén orthodox irányúak) jelenleg azon fokon áll, hogy élet-halál harcnak nevezhető. A „Vrije Universiteit“ (olv. „Fráje Üniversitajt“ növendékei közül már többen bevégeztek a theologiai tanulmányokat s letették ugyancsak a „szabad egyetem“-en a papjelölti vizsgát. Ezek a hollandi reformatus egyházban keresnek magoknak állomást. Az egyház azonban a létező egyházjogi alapon nem engedheti és nem is engedi meg ezeknek az állomás-foglalást. Pedig a hollandi reformatus egyházban jelenleg háromszáz üres ecclesia van. Mint nekem dr. Cramer, theologiai professor Utrecht-ben mondta A „Vrije Universiteit“ növendékei kívül állnak az egyházon és nem jöhetnek be abba, mert nem tesznek eleget a mi egyházi törvényeink által követelt kívánalmaknak. A mi hollandi ref. egyházunkban pap csak az lehet, ki egy évig hallgatta az előkészítő részt, azután három évig a theologiai facultáson az állami professorokat, és végre letette a papi vizsgát három részletben, külön az állami és külön az egyházi professorok előtt és végre azon osztályigazgatóság előtt, melyben az illető papi állomást akar elfoglalni. Ha e kívánalmaknak eleget tesznek a „Vrije Universiteit“ növendékei, akkor lehetnek papok a mi egyházunkban, különben nem.“ Fő ok azonban, véleményem szerint, mert az intéző körök félnek a „szabad egyetem“ növendékeiben egy olyan felbontó elemet az egyház kebelébe felvenni, mely az egyház szervezetét előbb-utóbb szétrepesztene.

Azonban, sok egyházközségben nagy a lelkesedés a „szabad egyetem“ növendékei iránt. Már 1885, jan. 18-dikán írta volt dr. Kuyper egyházi lapja a „De Heraut“, hogy „husz egyháztanács késznek nyilatkozott a szabad egyetem egy növendékét választani lelkészéül, ha ezért a „Landextractement“-et (a papi fizetés mellé az állam által adott jókora pótlék) el is veszítenék.“ És már 1885 novemberében egy község a „szabad egyetem“ egy növendékét s aztán papjelöltjét választotta papjául. Az egyházi hatóság természetesen semmisnek nyilvánította a választást, de a község meg természetesen ragaszkodik papjához.

És időközben dr. Kuyper sem alszik. Mindenkit az

egyházi hatóság elleni engedetlenségre buzdít s érveit a gyengébb felfogásuak számára, a képzőművészet segélyül hívása által is igyekszik érthetővé tenni.

A „De Heraut“ írja 1885 dec. 6-iki számában: „Nem igaz, a mit a synodalisok mondanak, hogy a minden hatalom forrásától: Istentől (jelkép: egy háromszög közepén egy kör, sugárvonalakkal a háromszög oldalai felé) van a felsőségi hatalom a synodra átruházva (jelkép: egyetlen, de nagy pont) és onnan száll alá az osztályigazgatóságokra (három kisebb pont), és onnan az egyháztanácsokra, úgy az egyháztanács világi tagjaira, mint a lelkészekre (több, csoportokra osztott apróbb pont): hanem isten minden eredeti souverainitás forrása, Krisztus a tőle nyert souverainitás hordozója (jelkép: egy királyi korona), és tőle száll alá a hatalom az isten ígéjéhez kötve a lelkészekre és egyháztanácsosokra, ezektől centralizálódva az osztályigazgatóságokra, és ezektől még egyszer centralizálódva a synodra.“ Minden egyes gondolat jelképekkel illusztrálva.

Ugyancsak nevezett lap 1885 dec. 13-iki száma kérdésbe helyezi, hogy „vajjon a synod úgy áll-e az egyházi társaság felett, mint a felsőség a polgári felett?“ És újabb képekkel bizonyítja, hogy istentől Krisztusra száll az egyházi hatalom és Krisztus által a szent ígére elkötelezve vannak a lelkészek beállítva, kik ben vannak az egyháztanácsban, egyesülnek az osztályokban és a synodban stb., „a miből látszik, hogy Krisztus áll az egyház fölött s nem a synod, és hogy a synod nem nyerhet hatalmat Krisztustól arra, a mi az ige ellen van.“ „Más oldalról, istentől száll alá a hatalom a mi országunk felett Willem III. királyra, a ki által a hozott törvények alapján vannak beállítva a jogi hivatalnokok, kik fellépnek egyszerűbb és magasabb testületekben és végre az egész ország felett. Tehát a synodot nem lehet egy vonalra helyezni a földi hatósággal.“ Mindez képekkel úgy, hogy a földmives is kevés fáradsággal megérti a dolgot.

Természetes, hogy úgy az ellenpárti egyházhivatalnokok, mint a politikailag ellenpártiak elkeseredése nagy dr. Kuyper és pártja, de különösen a „szabad egyetem“ ellen. Az „Uilenspiegel“ (olv. „Ajlenspiegel“), Hollandia élclapja, csaknem minden számában hoz valamit a „szabad egyetem“ ellen. Így egy 1885 novemberi számban Kwik és Kwak (komikus alakok) beszélget egymással Kwik megjegyzi, hogy a Károlina-szigeteken van egy theologiai professor, ki korábban emberevő volt. Kwak egész elbámulva mondja: „Vannak még különb professorok is, mint a „szabad egyetem“-en? Ezt a hangulat festésére.

És ezzel a Hollandiában dühöngő és valósággal fenyegető egyházi harcnak legutóbbi fázisait is elbeszéltem. Győzelemre jut-e a dr. Kuyperféle confessionalis irány a hollandi reformatus egyházban, vagy pedig az által kizárva, a secták számát fogja szaporítani? Nem merek gyanitgatásokba bocsátkozni. A harc végleges eldöntéséről, ha még akkor is ez országban tartózkodom, tudósítani fogom olvasóinkat.

E sorok olvasása közben sokszor önkénytelenül is összehasonlítást tett az olvasó a hollandi református egyház és a mi magyar református egyházunk között. És ez összehasonlítás bizonyára több nagyon hasznos tanulság kivonására szolgáltatott alkalmat. Épen ezért, én nem vonom ki a tanúságot. Egyet azonban nem mellőzhetek, mert nagyon a szivemen fekszik. Kérve kérem azon tisztelt lelkész urakat, kik hivatalársaik nyomorult anyagi viszonyain segíteni akarva, minden erőből annak kivívására igyekeznek, hogy a református papokat az állam fizesse: gondolják meg, mily nagy zavar támadna abból, és hogy e viszony mily türhetlen nyomásnak tűnhetnék fel függetlenül fejlődött és nagygyá lett református egyházunkra nézve, midőn Hollandiában is, hol pedig a református vallás egykor államvallás volt, oly nagy mozgalmak támadtak az állam és egyház e viszonya ellen. Domestikánk különben is érezteti már jótékony hatását.

Rákosi György.

KÜLFÖLD.

A hollandi egyházválságnak lapunk tárcájában éppen ma befejezett kiegészítésül jellemző adatot szolgáltat egy feltűnő esemény, mely a közelebbi napokban folyt le Amsterdamban. Az eset a következő. Az amsterdami ref. egyházközségnek nagy részint Kuyper-pártiakból, tehát magokat valódi orthodox kalvinistáknak tartó emberekből alakult egyháztanácsa, a felette álló egyházi hatóságok rendelkezései iránt megtagadta az engedelmisséget, arra hivatkozván, hogy „inkább kell engedelmeskedni isten igéjének, mint az emberi szabványoknak.“ Erre az engedetlen egyháztanácsot a közvetlenül felette álló hatóság, az egyházköri igazgatóság (klassikaal bestuür) — hár ez történetesen csaknem mind orthodox férfiakból áll — hivatalától felfüggesztette. Most már a suspendált egyháztanács functioit, a fennálló szabályok értelmében, az egyházköri igazgatóságnak kellett volna kezéhez vennie. De az egyháztanács mintha semmi sem történt volna, e hó 5-én ülést akart tartani, szokott tanácskozási helyén, az „új templom“ melletti tanácsteremben, a „kerkekamer“-ben, mit ugyan ezuttal az egyházköri igazgatóság elnöke megakadályozott, de csak rendőri segítség igénybevételével. Január 7-én azonban sikerült néhány előkelőbb „kalvinista“ egyháztagnak — kiket egy csapat muukás követett — a templomot és mellékhelyiségeit őrző rendőröket örállomásukról elcsalni, azután a templomépület zárait feltörve, azt a kerkekamerrel s a többi mellékhelyiségekkel együtt erőszakosan elfoglalni. Az erőszakos foglalók azután az ajtókat belülről kemény gerendákkal eltorlaszolták, magukat élelmi szerekkel, ágyakkal ellátták, mintegy kijelentvén ez által, hogy engedni nem fognak, hogy akár egy ostrom veszélyével készek szembeállani.

Föltéve, hogy a tudósítás a valóságnak megfelel, sajtászerű ironia nyilvánul abban, hogy a forradalomellenes párt feje, mert hisz maga Kuyper vezérelte a templomostromlókat, ily forradalmi lépésre engedte magát ragadtatni.

E lépés célja nem más, mint az, hogy az egyházközség archivuma s mindennemű papirjai, tehát azok is, melyek roppant vagyont képviselnek, Kuyper és pártja kezébe kerüljenek, miután a gazdag és népes egyházközségnek, mely 180,000 lelket számlál 29 lelkészszel, levéltára s jelzett papirjai, régi időktől fogva, az új templom mellékhelyiségeiben őriztetnek. Minthogy Hollandban az egyházak tisztán magántársulatoknak tartatnak, a törvényszékek vannak hivatva, a szembenálló pártok közt, a vagyoni kérdésében döntenek. De míg ez megtörténne, a Kuyper-pártiak az archivummal és a papirokkal, mint *beati possidentes*, kényükre gazdálkodhatnak. Maga a templom küönben, a szokásos időben, istenitisztelet tartása végett kinyitattik. Így jan. 10-én éppen Kuyper-ellenes papok bocsáttattak a szószékre, minthogy ilyeneken volt a szolgálat sora; azonban, rendörnek kellett őket kísérni mind a templomba, mind a városon keresztül, különben a nép részéről könnyen bántalom érhetne volna őket. Újabb tudósítások szerint, mind a két párt a maga részéről ügyvédet nevezett ki, az ügy kiegyenlítő elintézése végett.

Az egyházi művészet iránti érzék és felfogás fejlesztésére és gyarapítására kiváló szolgálatot tehet Schultze Victor hittanárnak közelebbiről megjelent ily című műve „Az evangelicus templom épület.“*) A ki előtt tudva van, hogy a művészet modern iránya mily nagy mértékben gyengítette meg az egyházi építészeti iránti helyes érzéket és felfogást, az örömmel fog üdvözölni egy olyan könyvet, a mely velünk, rövidsége mellett is, tisztán meg tudja értetni a templomépítés és felszerelés jelentőségét. Schultze, technikai szakértők segítségével, derekasan oldotta meg a maga elébe tűzött feladatot. A könyv különösen lelkészek, egyházi előjárók számára van írva, kik ennek, egyházi építések tervezése és keresztülvitele alkalmával több hasznát vehetik, mint akárhány nagy terjedelmű műtörténeti munkának, mintán e műben világos és meggyőző előadással van felmutatva az a szoros, benső összefüggés, mely az élő, positiv kereszttyén s kivált evangelicus hit közt és azon formák közt létezik, melyekben ama hit kifejezést keresett és talált. A kitűnő fametszetek, a szemléltetés iránti legfokozottabb igényeket is kielégíthetik.

Ohajtandó volna, hogy e művet, mely még a mindennemű szakirodalomban oly gazdag Németországon is hézagpótlónak mondható s melyet tartalmassága mellett aránylagos rövidsége és olcsósága is ajánl, az érdekeltek közül mentől többen megvennék nálunk is Nagy hasznát lehetne venni ennek ez idő szerint, midőn több örvendétes jele mutatkozik annak, hogy ref. egyházunkban is az oly annyira hátramaradott egyházi építészeti ügye iránt napról-napra ébred és növekszik az érdeklődés.

*

*) Das evangelische Kirchengebäude. Ein Rathgeber für Geistliche und Freunde kirchlicher Kunst. Von Victor Schultze, Professor d. Theol. Leipzig. Ára 3 mk.

Washingtonból a múlt év utolsó felében jelentve volt, hogy a mormonok közt uralkodó soknéjűség ellen szigorú törvényjavaslat nyújtatott be az illető bizottság által a congressushoz. A senatusban Edmunds senátor terjesztett be egy billt, mely szerint a Buchanan elnök által a mormonoknak engedett széles jogkör szűkebb korlátok közé szoríthatnák. Ez a bill a törvényhozó testületek által valószínűleg elfogadtatni, mit remélni enged az is, hogy az unio kormánya tekintélyes számú csapatokat vont össze a sóstó-városa (a mormonok állama) körül, hogy az Edmunds-törvény ellen netalán kitörő lázadás azonnal elfojtható legyen.

A jelzett törvényjavaslat további sorsát illetőleg újabbán az az örvendetes tudósítás jött Washingtonból, hogy a mormonok soknéjűsége elleni bill a senatus által elfogadtatott. Ehez képest, a mormonok gondnokok alá helyzetnek, kiket az unio elnöke nevez ki.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A zágoni papválasztásról három tudósítást vetünk. Mindenik megegyezik abban, hogy a jan. 18-án végbement választás nagy érdeklődés mellett és a legszebb rendben történt meg. A beadott 164 $\frac{1}{4}$ szavazatból Bodor Jánosra esett 157 $\frac{5}{8}$ szavazat és e szerint, mondhatni, egyhangulag választatott meg. Üdvözljük a zágoni egyházat, hogy példát adott arra, hogy a papválasztás tulajdonképpen az ünnep jelentőségével bír és azt megzavarni, a vallásos-erkölcsi célok nagy horderejeért, valóságos bűn. Ime, egy virágzó egyház, mely az ottani viszonyoknak megfelelő nagy választó közönséggel bír, mint egy ember csoportosul egy jelölt mellett, és azt megválasztja úgy, hogy semmi utókeserőség nem marad. És üdvözljük ifju, új lelkes-társunkat is. A feladat nagy, nehéz, de gyönyörűség, mely rávár: betölteni feledhetetlen barátunk, Demeter Sámuel helyét; és kivívni s megtartani közhasznú munkásság, apostoli buzgóság által a zágoni egyház szeretetét: oly cél, melyet ha betölt, méltán számíthat a jók tiszteletére. Mi istentől áldást, segédelmet és kegyelmet kívánunk.

= A torda-szent-lászlói egyház jan. 18-án vallásos buzgóságához méltó, szép és emlékezetes határozatot hozott. Elhatározta, hogy „Isten dicsőségére“ új templomot épít a régi helyett, mely kicsinysége miatt a hiveket befogadni, nem volt képes; fekvése miatt pedig az idősebbeknek nem volt hozzáférhető. Valóságos pünkösztől lelkesedés töltötte be az egyház öregét, ifját. Különösen az egyház derék gondnoka, Tamás-Gebe János érdemel felemlítést, ki száz forintot ajánlott fel e célra, a következő szép szavak kíséretében: munkám után, mindenemet istennek köszönhetem, tehetnék-e hát méltóbbat, mintha e csekély összeget az ur házának felépítésére fordítom. Szívünkben kívánjuk, hogy e szép egyház buzgósága legyen kitartó, békessége állandó és célba vett nemes törekvését koronázza az óhajtott siker.

= A kolozsvári egyház egyik derék, köztisztelő részestülő tagja, Biró Mihály, ki minden alkalmat felhasznál, hogy jelét adja buzgóságának, élő hitének: közelebről a külmagyarutcai népiskola két növendékének, egy fiúnak és

egy leánykának szép templomi énekölkért egy-egy diszkötésű zsolnárt ajándékozott. Midőn derék polgártársunknak e helyen hálás köszönetet mondunk, szolgáljon buzdításul másoknak is, azon tudatban, hogy a szép ének a protestáns isteni-tiszteletnek nem csak kiegészítő, hanem igen fontos része, s ki annak emeléseért tesz, buzgolkodik, és éppen a gyermekek között: az angyalok chorusát hozza alá a földre.

= Mint az idők jelet említjük fel, hogy közelebről sárdi egyházunkban két zsidó kereszteltetett meg és egy g. kath. oláh vétetett át felekezetünk kebelébe. Bizony, csak ezen az úton lehetnek igazán magyarokká! A név-magyarosítás is ér valamit; de ha Rosenberger a helyett, hogy Rákóczi-nevet vegyen föl, kalvinista lesz: egy ember-öltő után senki sem ismer benne a -- semitára.

= Az ausztriai és magyarországi német unitáriusok esperesétül Schwarz Gyula lelkeszt hívták meg Berlinből. Azonban mielőtt állását Budapesten elfoglalná, előbb Bécsbe és Grácba utazik, hogy a tizenhét év előtt alapított református községeket, melyek régebb idők óta kedvezőtlen viszonyok közt vannak, újjászerveze. Vallás-könyvtől az új esperességben is Ferenc József kolozsvári unitárius püspöknek németre fordított katechizisét fogják használni, a mint hogy a német unitáriusok általában dogmatikus dolgokban szorosan ragaszkodnak az erdélyi unitáriusok felfogásához. Az egyházi referátásokban a német és angol unitáriusok az ausztriai reformátusok szokásait követik. Az is terve van véve, hogy Budapesten, a kerepesi úton, kápolnát fognak építeni, miután egy nagyobb szabású templom építéséhez szükséges összeget nem lehetett előteremtteni.

= Egy olasz ujság azzal mulattatja közönségét, hogy egy kalandos tervet beszél el, mely szerint a pápa Rómából Konstantinápolyba tenné át székhelyét, és hogy e terv szoros kapcsolatban állana azzal a kitüntetéssel, melybe a pápa Bismarckot részesítette, ki ez úton akarván megoldani a keleti kérdést. A magas politikába elegyedni, se nem tudunk, se nem szabad nekünk; de annyi bizonyos, hogy miután a pápa magát fogolynak tartja Rómában, csakugyan jobb lenne számára Konstantinápoly és per consequentiam, legjobb lenne — Jeruzsálem.

= Új székely lap indult meg Déván „Magyar Tanítóképző“ cím alatt, mely „a tanítóképzés szolgálatában fog állani“, de kiterjeszkedik az oktatás és nevelés minden irányára. Két hetenkint fog megjelenni 3 forintért egész évre. Az első szám elég gondos szerkesztésben jelent meg. Ajánljuk az érdeklődők szives pártfogásába.

Szerkesztői nyiltposta.

= Sokan minket sürgetvén, hogy a múlt évi folyamról küldjük meg a címlapot, és tartalom-jegyzéket: emlékeztetni kívánunk mindenkit, hogy a múlt évben más volt a szerkesztő, a kiadó, más a nyomda: mi csak annyit tehetünk, hogy megsürgöttük; de felelősség nem terhel.

= Vidéki tudósítóinkat bizalommal, és egész sziveséggel kérjük, hogy helyi érdekű levelezésüket minél rövidebbre vonják össze és ha nem elvi jelentőségű dolgok, csak a tényekre szorítkozzanak. Tudjuk, hogy vannak dolgok, a melyek nem férnek el hűsz sorban; de ezekről aztán könyvet is lehet írni. A mi dolgunk, nem könyvet írni, hanem ujságot csinálni: röviden, tömötten, élénken; szóval: írni a mai nap történetét. Méltóztassanak ezt figyelembe venni.

= *Mindazokat, kik lapunkat járatták óhajták, szívesen kérjük, hogy megrendelésüket megtenni méltóztassanak, mert e számunk az utolsó, melyet mutatvány gyanánt küldöttünk eddig.*

Folytatás a mellékleten.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2246—1885.

KÖRRENDELLET.

Mindenik e. m. esperesének és mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. Tanácsának.

Mult évi november hóban Budapesten tartott egyetemes konvent 73 jkvi sz. alatt az anyakönyvek vezetésére vonatkozólag új mintázatokat állapítván meg, felhívta az egyházkerületeket, hogy az anyakönyveknek ezen mintázatok szerint egybeállítása és a viszonyokhoz képest minél előbb általános használatba vétele iránt intézkedjenek. A folyó évben tartott egyházkerületi közgyűlés 36 jkvi sz. alatt kelt határozatával kimondván az új anyakönyvi mintázatoknak 1886. évi január 1-ével leendő életbeléptetését, az átmeneti intézkedésekkel igazgató-tanácsunkat bizta meg.

Ezen megbízás folytán igazgató tanácsunk a megállapított anyakönyvi mintázatot többszörösítette s címed közvetítésével az egyházközségek papjait, ahhoz alkalmazkodás végett, értesíti, hogy 1886. január 1-től kezdve nyitandó minden anyakönyv az igazgató tanácsunk titkári hivatalánál megrendelendő új mintázatok szerint állítandó ki és vezetendő s figyelmeztetjük egyidejűleg arra is, hogy minden ujon nyitandó anyakönyv vezetése a polgári év első napjával kezdendő meg.

Átmeneti intézkedéstől értesítjük Címedet, hogy a jelenleg vezetett anyakönyvi ıvek mindaddig tovább vezethetők, míg be nem telnek s ugyszintén az anyakönyvi kiadványok, míg fel nem használtatnak, továbbra is a már megrendelt ıveken kiadhatók; de mert a készletben levő anyakönyvi kiadványi ıvek elfogytával csakis az új anyakönyvi mintának megfelelő ıvek osztatnak ki, melyeknek több rovata van, mint az eddigi mintázat szerint vezetett anyakönyveknek: az új anyakönyvi beadványi ıveknek a mostani anyakönyv szerint nem vezetett rovatai mindaddig betöltetlen hagyandók, míg az anyakönyvek a most kinyomatott újabb mintázat szerint fognak vezetetni; mikor is az új anyakönyvben feltalálható lesz a kiadvány minden egyes rovatának megfelelő rovat, a kiadvány az anyakönyvvel teljes összhangzatosan s minden rovatának betöltésével lesz kiállítható.

Az anyakönyvi ıvek ára darabonként 3 kr., a kiadványi ıvek ára pedig 2 kr.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsának

Kolozsvártt, 1885. december 20-án tartott üléséből.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Bodor Antal,
titkár.

125—1886.

KÖRRENDELLET

Mindenik egyházmegye esperesének, mindenik egyházközség t. t. Tanácsának, mindenik egyházközség papjának.

Jóllehet számos körirattal figyelmeztetve voltak egyházközségeink és papjaink az iránt, hogy egyházkerületünk pénztárából segély és javadalom összegek (pld. államse-

gélyek, országos közalaphól megszavazott segélyek, papi s tanítói kárpótlási kamatok, stb.) csakis a jogosítottak által kiállítandó, pecséttel ellátandó s esperesileg láttamozandó szabályszerű nyugta beküldése után vehetők fel: mind a mellett a jogosultak közül sokan az esperes által hitelesítéssel el nem látott s azon felül gyakran szabálytalanul kiállított nyugtákat küldenek fel közvetlenül egyházkerületünk pénztárnokához. Az ily nyugtákra a kiutalt összeg nem lévén kifizethető, az ebből származó késedelmzés miatt míg egyfelől panaszok merültek fel, másfelől a felvételre jogosult egyházközségek nem kaphatván ki pénzüket a maga idejében, károsodásnak tétettek ki.

Igazgató tanácsunk tudomásulvétel s ahhoz alkalmazkodás végett értesíti egyházmegyéink esperesi hivatalait, egyházközségeinket és összes papjainkat, hogy

1. Egyházkerületünk pénztárából kiutalt s ezután kiutalandó minden pénzösszeg és érték felvételéről kiállítandó nyugtába beirandó azon utalvány száma, mely alatt igazgató tanácsunk engedélyezte a felvételt.

2. A nyugta az egyházközség nevében a pap és számadó gondnok által irandó alá és az egyházközség pecsétjével ellátandó.

3. Az egyes egyházi tisztviselők részére utalványozott összegről szóló s a jogosult által saját kezűleg irandó és aláirandó nyugta az illetőnek saját pecsétjével látandó el.

4. Az így kiállítandó s a kiutalt összeget úgy számmal, mint írással kifejező nyugta, esperesi láttamozás és egyházkerületünk pénztárnokához felterjesztés végett az esperesi hivatalhoz küldendő el.

5. Az esperesi hivatal által egyházkerületünk pénztárnokához felküldendő nyugtára — ha az szabályszerűen állíttatott ki — az utalványozott összeg az esperesi hivatal útján küldetik el a jogosultak részére.

6. Az utalványba igazgató tanácsunk által mindig jeleztetni fog az, hogy minő természetű segélyösszegek vehetők fel bélyegtelen nyugtára és mely javadalmaszról kell bélyeges nyugtát küldeni fel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától

Kolozsvártt, 1886. január 19-én.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 2307-1885.

KÖRRENDELLET.

A ref. kollegiumok m. tt. Elöljáróságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium mult évi 48919 szám alatt tudatja, hogy a jövedéki birságalapheli ösztöndíjak az illető tanulók részére nemcsak az érettségi vizsgálat letételéig, hanem tanulói pályájuk végleges befejezéséig adatnak s így azok iránt külön javaslat nem teendő.

Hogy azonban a m. kir. pénzügyminiszter a kérdésben forgó díjak ügyében felterjesztéseinket mindenkor ideje korán megkapva, alaposan határozhasson: utasított-

nak a m. tt. Elöljáróságok útján a gymn. igazgatók, hogy az ide vonatkozó 1884. évi 24336 sz. és a mult évi 19074 sz. kult. miniszt. rendeleteket szigorúan szem előtt tartásuk és minden, a m. kir. pénzügyminiszter ur pártfogásához tartozó ösztöndíjas rovatos kimutatásába, az osztályon kívül, a tanulási és erkölcsi viselet eredményét kellő pontossággal bejegyezzék, és főleg, hogy a kellően kitöltött értesítőket minden tanév elején, közepén és végén a további intézkedés megtehetővé végett, kimaradhatatlanul felterjesszék igazgató tanácsunkhoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától

Kolozsvárt, 1886. január 7-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök

Szám 2330—1885.

KÖRLEVÉL.

A ref. kollegiumok m. tt. Elöljáróságának.

A kultusminiszter ur mult évi 43556 szám alatt tudatja, hogy Kutlik Wladimir, a pozsonyi ágost. hitv. ev. főiskola VII-ik osztályu növendéke, államellenes pánszláv üzemek miatt az összes hazai középiskolákból kizáratott.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától

Kolozsvártt, 1886. január 7-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 2336—1885.

KÖRLEVÉL.

A ref. kollegiumok m. tt. Elöljáróságának.

A kultusminiszter ur mult évi 37001 szám alatt tudatja, hogy gömörmezei Léce községben 1867 évi január 25-én született s ugyanottani illetőségü Kovács András VI. oszt. tanuló sikkasztás és lopás büntény-halmazata miatt az ország összes tanintézeteiből kizáratott.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától

Kolozsvártt, 1886. január 7.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 2237—1885.

KÖRLEVÉL.

A ref. kollegiumok m. tt. Elöljáróságainak, valamint az összes ref. iskolaszékek t. Lelkészelnőkeinek.

Az „országos tanszermuzeum“ állandó bizottságának birálati jelentése alapján, a kultusminiszter ur mult évi 31221 szám alatt, természetrajzi taneszközül iskolai használatra ajánlja a Kunszt Károly somorjai (Pozsony megye) tanító által kitömött állatokat.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától

Kolozsvártt, 1886 január 7-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 2238—1885.

KÖRLEVÉL.

A ref. kollegiumok m. tt. Elöljáróságainak.

Az osztr. magyar monarchiának a bécsi csász. és kir. katonai földrajzi intézet által kiadott térképe, a hadügyminiszter rendelete folytán iskolai használatra, iskolák és tanárok által 20% árleengedés mellett megrendelhető, az illetékes iskolai hatóság útján.

Az egész mű áll 45 lapból és legkevesebb 3—3 lapot tartalmazó füzetekben jelenik meg. A rendes bolti ár laponként 1 frtot tesz, a szétküldés már megkezdett s az egész mű a folyó évben valószínűleg befejeztetik. Az iskolai hatóságok rendelvényei a katonai földrajzi intézethez közvetlenül intézendők.

Erről a m. tt. Elöljáróság, a tanári karral leendő szives közlés végett, oly figyelmeztetéssel értesítettik, hogy azon esetre, ha a megrendelés iskolai használat címén magánosok részére történék, a fenti kedvezményt az ily visszaélést elkövető tanintézet azonnal elvesztené.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától

Kolozsvártt, 1886. január 7.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 61—1886.

KÖRLEVÉL.

A széki egyházmegye t. egyházkebli-tanácsaihoz, paptársaimhoz és énekvezér-tanító urakhoz.

A széki egyházmegye mindazon rendes, szolgálattevő pappal bíró t. egyházkebli tanácsát, mely még az egyházmegyei közgyűlésekre küldendő képviselőjét meg nem választotta, vagy az erről szóló jegyzőkönyvi hiteles másolatot még be nem küldötte: felkérem, hogy e kötelességének folyó évi február hó végéig eleget tegyen.

A kántor-tanító urak a törvény értelmében, ez idő szerint, saját kebelökből 5 képviselő választására levén jogositva, ezen választás keresztülvitelére, úgy a szavazás tényét és a szavazó tanító nevét a boritékon felüntetve zárt levél beküldésére fenjelt idő tüzetik ki.

Lelkésztársaim közül az orsz. közalap részére hozam többben pénzt küldöttek be, felkérem: sziveskedjenek tudatni, hogy a beküldött összegből mely évi tartozásba mennyi irandó be.

Végre, azon t. paptársaimat, kik a mult évről a specificatiokat s az összeesketett házaspárok után járó illetéket még be nem küldöttek felkérem, hogy ezeket folyó évi február hó végéig hozzám beküldeni sziveskedjenek.

Szék, január 19-én, 1886.

Somkeréki Miklós,
h. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.